

GAZDASÁGI ÉS TÁRSADALMI FOLYAMATOK OROSZORSZÁGBAN

**Sokan vannak, mint az oroszok?! – Demográfiai
hanyatlás, egy eltűnő nagyhatalom**

Jelige:

ASD881

Tartalom

BEVEZETÉS	6
1. OROSZORSZÁG	8
1. 1. Oroszország múltjának rövid áttekintése	8
2. OROSZORSZÁG LAKOSSÁGA, DEMOGRÁFIAI HANYATLÁSA	11
2. 1 Oroszország lakosságának alakulása	11
3. A NÉPESSÉGCSÖKKENÉST GENERÁLÓ TÉNYEZŐK	14
3. 1. Termékenység.....	14
3. 2. Magas halálozási ráta	18
3. 2. 1. Növekvő alkoholizmus	19
3. 2. 2. Dohányzás	23
3. 2. 3. Illegális értékesítés	25
3. 2. 4. HIV/AIDS	26
3. 2. 5. Megelőzés, a kormány politikája	29
3. 2. 6. Tuberkulózis	30
4. MIGRÁCIÓ	34
4. 1. Az Oroszországba irányuló migráció kialakulása	34
4. 2. A kormány migrációs politikája	36
4. 2. 1. Az első próbálkozások.....	36
4. 2. 2. Az új évezred korlátozó migrációs politikája	36
4. 2. 3. A „nyitott ajtók” politikája	38
4. 3. A bevándorlás kontextusa, sajátosságok, a migráció fajtái	39
4. 3. 1. A közép-ázsiai országokból érkező bevándorlók	41
4. 3. 2. A transzkaukázusi területekről érkező bevándorlók.....	43
4. 3. 3. Belarusz, moldáv és ukrán bevándorlás.....	44
4. 3. 4. A balti államokból érkező bevándorlók.....	45
4. 3. 5. Az ázsiai kontinensről érkező bevándorlók	46
4. 3. 6. Az európai és amerikai bevándorlók Oroszországban.....	47
4. 3. 7. Az Afrikából érkező bevándorlók	48

4. 4.	A kivándorlás kontextusa.....	48
4. 5.	Az illegális migráció	51
4. 6.	A 2008-2009-es válság és a migráció	54
5.	KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK.....	55
	ÖSSZEGZÉS	57
	IRODALOMJEGYZÉK	60
	Nyomtatott irodalom:	60
	Elektronikus források:	62
	MELLÉKLETEK	66

Táblázatok jegyzéke

I. TÁBLÁZAT. Oroszország részesedése a Szovjetunió gazdasági mutatóiban (1990)	9
II.TÁBLÁZAT. Oroszország és USA GDP/fő összehasonlítása (US dollárban)	10
III. TÁBLÁZAT. Lakosságszám alakulása 1959-2011	12
IV. TÁBLÁZAT. Természetes szaporulat alakulása 1897-2010 között.....	15
V.TÁBLÁZAT. Az egy főre jutó bruttó nemzeti jövedelem a FÁK-államokban (USD)	35

Ábrák jegyzéke

I. ÁBRA. Oroszország népességszámának feltételezett alakulása 2050-ig	13
II. ÁBRA. Születési koefficiens alakulása Oroszországban	17
III. ÁBRA. Alkoholmérgezésben elhunytak száma	19
IV. ÁBRA. Eladott sör és vodka (millió liter)	20
V. ÁBRA. Dohányzók száma a társadalomban, nemi és életkori megoszlásban	23
VI. ÁBRA. Eladott cigaretta mennyiség (milliárd)	24
VII. ÁBRA. Halálesetek száma	25
VIII. ÁBRA. Újonnan regisztrált HIV pozitív esetek száma.....	26
IX. ÁBRA. Fertőző betegségekben elhunytak száma	29
X. ÁBRA. Aktív tuberkulózissal megfertőzöttek száma	31
XI. ÁBRA. A tuberkulózissal fertőzött nők és férfiak száma a 20-59 éves korosztályban.....	33
XII. ÁBRA. A népsűrűség alakulása Oroszországban 1992-2011 között.....	40

*„...egy nemzet leghatékonyabb tőkéje
a rendelkezésre álló munkaerő, és
mindent meg kell tenni azért, hogy az
értékesüljön.” (Laki László)*

BEVEZETÉS

Egy olyan világban élünk, ahol precedens nélküli demográfiai változások mennek végbe. Míg az emberi történelem léptékével mérve, alig haladtunk előre, a világ lakossága megduplázódott. A történelem során számos civilizáció, nemzet tűnt el, vált semmivé. Vajon Oroszországra is ez a jövő vár? Milyen szerep juthat egy zsugorodó Oroszországnak a bővülő, globalizálódó világban? A nemzetközi folyamatok azt mutatják, hogy egy többpólusú világban Kína, Oroszország, India jelentősebb szerepre tesznek szert, mert a globális befolyását már nem képes fenntartani az Amerikai Egyesült Államok.

Témám az orosz társadalomban felmerülő, feszülő problémákat járja körül, próbálja feltárni. Az egyik oldalon a társadalom szemszögéből vizsgálva, a másik oldalon pedig a kormány, az állam szándékait megvilágítva. Kell-e Oroszország népesedési csődjétől tartani? Meddig tartható fenn a jelenlegi népességsökkenés? A demográfiai „Csernobilt” előidéző tényezők vizsgálatával kívánom feltárni a válságot, és magyarázatot adni azok kibontakozásaira.

Választásom azért esett erre a témára, mivel felkeltette érdeklődésemet maga az orosz kultúra, civilizáció, egyre több cikkel és információval találkozom Oroszországgal kapcsolatban. Így hát prioritást élvezett nálam, hogy olyan témát válasszak, amelyben Oroszországgal kapcsolatos kutatómunkát végezhetek, hiszen érdeklődésem középpontjában áll az ország történelme, kultúrája, politikája. Megfigyeléseim alapján, az oroszokkal szembeni ellenszenv fokozatosan leépül, egyre többen tanulnak ismét oroszul, fokozatosan nőnek a gazdasági kapcsolatok is a nyugati, közép-európai országok és Oroszország között. Mindenképp érdekes, és egyben megdöbbentő tény is, hogy pár évtized alatt hogy tűnhet el egy civilizáció, hogy épül le. A folyamat nagyon sokrétű, szerteágazó. Én a demográfiai folyamatokra és a migrációra összpontosítottam, azok kiváltó okaira. Azért választottam a demográfiai folyamatokat, mert úgy gondolom, hogy ezek képezik a válság alapját. A dolgozatom másik részében a migráció alakulását vizsgálom, ezen belül részletesen

bemutatom a bevándorlást, az Oroszországból kivándorló lakosságot, illetve az illegális migrációról is szeretnék áttekintést nyújtani. A szakirodalomban való elmélyedés után megpróbáltam részletesen elemezni a migrációs trendeket. Véleményem szerint, dolgozatom hasznos és érdekes információkat nyújthat, nemcsak a szociológusok, és a demográfusok számára.

Dolgozatom vázát angol, ill. orosz források adják. Az utóbbi egy évtizedben szaporodik az erre vonatkozó felmérések, kutatások száma, mivel nemzetközi szervezetek is felfigyeltek ezen folyamatokra. Egyaránt fontosnak tartom az elméleti és a gyakorlati megközelítést is, valamint a társadalmi és gazdasági folyamatok összefonódását. Igyekeztem párhuzamot vonni ezek összekapcsolásával. A legtöbb számadat az Orosz Statisztikai Hivataltól (Rosstat) származik, de hogy objektív képet kapjak és tudjak szolgáltatni a dolgozatomban, más nemzetközi, világszervezetektől származó adatokat is bevontam kutatásomba. A statisztikai adatok azonban korlátozták is a munkámat, hiszen nem elég részletesek, főleg a migrációt vizsgálva. Összehasonlító táblázatokkal, grafikonokkal és ábrákkal szeretném szemléletesebbé tenni, valamint magyarázni, részletesen bemutatni a folyamatokat. Ezek az eredmények természetesen nem időtállóak, hiszen ahogy pár évtized alatt demográfiai válságba jutott az ország, úgy ki is lábalhat belőle. A téma aktualitása véleményem szerint nem lehet kérdéses. Dolgozatom részben leíró jellegű, részben elemző.

Tanulmányaim során mind társadalmi, mind gazdasági ismereteket szereztem, amelyek megfelelő alapot nyújtottak a téma feldolgozásához. Egyetemi éveim alatt az orosz nyelv ismeretét is elsajátítottam, ami nagyban hozzájárult az eredeti források feldolgozásához.

Bízom benne, hogy dolgozatom kellőképpen felkeltette az érdeklődését.

1. OROSZORSZÁG

Oroszország egy újonnan jelentkező csomópontként érdemel kitüntetett figyelmet. A bipoláris világ egy alapelemének, a Szovjetuniónak legjelentősebb utódállama, módfelett színes, összetett képet fest le a világ számára. A föderációnak 84 egyenjogú alanya van. Lakosságát tekintve Európa, területe alapján pedig a világ legnagyobb állama. Hogy megértsük az ország jelenlegi problémáit, helyzetét, elengedhetetlen az ország szocialista múltjának megismerése.

A Szovjetunió a tervutasításos gazdasági rendszer megalkotója, az árak hatóságilag rögzítettek voltak, mindennapos jelenség volt az áruhiány.

1. 1. OROSZORSZÁG MÚLTJÁNAK RÖVID ÁTTEKINTÉSE

Az 1970-1980-as években kutatók, politikusok, tudósok számára világossá vált, hogy reformok nélkül a szovjet rendszer lemarad az általa is generált világgazdasági, politikai, társadalmi versenyben, esetleg nem fog tudni fennmaradni, továbbfejlődésről pedig álmodni sem szabad. A politikai vezetés képtelen volt bármiféle demokratikus reform megvalósítására, amely reformokat alapvetően elutasított a kelet-európai elavult társadalmi berendezkedés.

A Varsói Szerződés megszűnésével a Szovjetunió helyébe az Oroszországi Föderáció lépett. Az ENSZ Biztonsági Tanácsában is átvette a megüresedett helyet, azonban az összes adósságát is megörökölte azzal a feltétellel, hogy a későbbiekben tisztázzák a többi tagországgal az adósság megoszlását. Oroszország lakossága súlyos árat fizetett a rendszerváltásért, nagyon alacsony volt az életszínvonal és az ipari termelés. Alacsony volt a születési szám, a halálozási arányszám pedig rendkívül magas. Előfordult, hogy több havi késéssel kaptak fizetést, nyugdíjat az emberek. Ezen felül szinte pár év alatt kialakult egy gazdag felső réteg, amely kimenekítette vagyonát Oroszországból, ami az orosz gazdaság növekedésére érvágásként hatott, hiszen egy hatalmas tőkekivonást jelentett.¹

¹ Dr. Pécsi, Kálmán (1994): Változóban az orosz gazdaság 1991-1994, A vajúdas gondjai, Európai Integrációs Tudományos társaság, 27.o.

OROSZORSZÁG RÉSZESEDÉSE A SZOVJETUNÍÓ GAZDASÁGI MUTATÓIBAN (1990)

	%-ban
Népesség (150 millió fő)	51
Terület (17 075 ezer km²)	77
Bruttó társadalmi termék	61
Ipari termelés	66
Mezőgazdasági termelés	46
Export	79
Import	70

Forrás: Dr. Pécsi, Kálmán (1994): Változóban az orosz gazdaság 1991-1994, A vajúadás gondjai, Európai Integrációs Tudományos társaság, 27.o.

Az I. Táblázatból látható, hogy Oroszország örökölte a lakosság felét és a terület nagy részét is. Figyelemre méltó, hogy a mezőgazdasági termelés csupán 46%-val rendelkezik.

Ezzel egyidejűleg, az ország átalakulásba kezdett, amit a piacgazdaság és a nyitott társadalom elérése vezérelt.² A világgazdasági nyitás alapvető eleme a külkereskedelmi potenciál, amiből Oroszország bőkezűen részesült. A föderációs szerződés aláírása után azonnal megkezdődött a harc a hatalom gyakorlásáért, a javak megszerzéséért. Nem csupán a központ és a régiók közötti nézeteltérésekről kell említést tenni, de az egyes régiók közötti összecsapások is jelentősek voltak (csecsen háború, ingusok és oszétok közötti harcok, orosz katonai erők és a helyi lakosok összecsapásai).³ Az átalakulás hatására a nemzeti vagyon aránytalan redisztribúciójára, drasztikus árliberalizációra, hatalmas és kontrolálhatatlan gazdasági válságra, galoppozó inflációra és a jövedelem számottevő csökkenésére került sor. 1990 és 1998 között a GDP szignifikánsan, 4.3%-kal csökkent.⁴ Hasonló lehangoló adat, hogy az orosz GDP 1990-ben az amerikaiak csupán 23%-t tette ki, és három év alatt ez további

² Vinokur, A. és kollektív (2001): The TB and HIV/AIDS Epidemics in the Russian Federation, World Bank Technical Paper, no. 510, The World Bank, Washington D.C., 1.o.

³ Dr. Pécsi, Kálmán (1994): Változóban az orosz gazdaság 1991-1994, A vajúadás gondjai, Európai Integrációs Tudományos társaság, 23.-27.o.

⁴ Vinokur, A. és kollektív (2001): The TB and HIV/AIDS Epidemics in the Russian Federation, World Bank Technical Paper, no. 510, The World Bank, Washington D.C., 1.o.

10%-kal csökkent.⁵ Mindez futótűzként terjedő munkanélküliséghez, szegénységhez, bűncselekményekhez, hajléktalanok számának megnövekedéséhez, prostitúcióhoz, és ezekkel párhuzamba hozható társadalmi következményekhez vezetett.

II. TÁBLÁZAT

OROSZORSZÁG ÉS USA GDP/FŐ ÖSSZEHAONLÍTÁSA (US DOLLÁRBAN)

	Oroszország	USA
1990	n.a.	23 197,7
1995	2 113,6	27 826,6
2000	1 775,1	35 251,9
2005	5 348	42 680,6
2008	11 700,9	47 155,3
2009	8 614	45 934,4
2010	10 437,4	47 283,6

Forrás: www.imf.org, World Economic Outlook Database 2011, letöltés dátuma: 2011.04.15.

A II. Táblázatból jól látható a 2008-as válság hatása a két országra, a visszaesés mértéke, majd a 2010-es évben már látható ismételt fellendülés. 1998-ban finansziális krízis vetett véget az addigi csekély növekedésnek, ami a következő évekre rányomta a bélyegét. A reál GDP újabb 4,6%-kal zsugorodott, és az ipari kibocsátás is csökkent több mint 5%-kal. Az infláció 1997 végén elérte a 84,5%-t. A szegénység az egész országon végigsöpört, egyes becslések szerint az ország lakosságának több mint fele a létminimum alatt élt, a munkanélküliség pedig elérte a 15%-t. Habár a következő hónapokban kismértékű gazdasági növekedés mutatkozott, azt csak a rubel leértékelésének lehet betudni. Az 1998-as válság után felszínen lebegő félelmeknek csak Vlagyimir Putyin 2000 márciusi megválasztása vetett véget. A megelőző 18 hónapban 5 miniszterelnök váltotta egymást, újraválasztották a Dumát. Borisz Jelcin, 1999 decemberében mondott le elnöki posztjáról. Csupán limitált források álltak a föderáció rendelkezésére, amit effektíven fel tudtak használni az elburjánzó problémák irányítására. Ilyen előzményekkel indult neki Oroszország a következő évtizedeknek.⁶

⁵ Dr. Pécsi, Kálmán (1994): Változóban az orosz gazdaság 1991-1994, A vajúdás gondjai, Európai Integrációs Tudományos társaság, 48.o.

⁶ Vinokur, A. és kollektív (2001): The TB and HIV/AIDS Epidemics in the Russian Federation, World Bank Technical Paper, no. 510, The World Bank, Washington D.C., 2.-3.o.

2. OROSZORSZÁG LAKOSSÁGA, DEMOGRÁFIAI HANYATLÁSA

Az egykori szovjet tagköztársaságok szinte mindegyikében súlyos demográfiai válság kezdődött a Szovjetunió felbomlása után. Kifejezetten aggasztó statisztikák születnek Oroszország lakosságával kapcsolatban. Lehet, hogy egy-két generációval később már nem fogják ismerni az emberek a „Sokan vannak, mint az oroszok!” mondást?!

2.1 OROSZORSZÁG LAKOSSÁGÁNAK ALAKULÁSA

Oroszországban kemény viták folynak a mai napig az 1990-es évek privatizációs, gazdasági tevékenységeit illetően. Egyesek optimistán, más kutatók pesszimistán vélekednek a magánosításról, és annak hatásairól. Ugyan ilyen megosztó kérdéskör Oroszország geopolitikai státusa, az ország Kínával és a muszlim világgal való kapcsolata, vagy a gazdaság, kultúra és a tudomány. Azonban van egy olyan pont, amiben semmilyen ellentmondás nem mutatkozik. Az oroszok egyöntetűen elfogadják az országuk demográfiai problémáinak súlyosságát.⁷ A demográfiai helyzet az egyik legnyugtalanítóbb témakör Oroszország fejlődését tekintve. Ide tartozik a születéskor várható alacsony élettartam, valamint az abszolút populáció hanyatlása, mindez a folyamatos gazdasági növekedés ellenére történik. Az ENSZ kutatásai alapján ez a magas halálozási rátának és az alacsony termékenységnak köszönhető. A népességi kérdések fontosságát és prioritását a 2007-es nemzeti fejlesztési listában hangsúlyozták ki, „Concept of demographic development in the Russian Federation” címmel.⁸ A XX. század elején Oroszország a világ harmadik legnépesebb országa volt (Kína és India előzte meg). Mára azonban már csak a kilencedik helyet tudta megszerezni.⁹ A probléma az ország vezetői előtt is nyilvánvaló. Vlagyimir Putyin egyik elnöki beszédében úgy fogalmazott, hogy amennyiben a népességcsökkenés az eddigi ütemben fog folytatódni, akkor az orosz nemzeti lét forog veszélyben. Ez a beszéd egy

⁷ Slapentokh, Vladimir (2005): Russies's Demographic Decline and the Public Reaction, Europe-Asia Studies, 57. kötet, 7. szám, 951.o.

⁸ <http://www.unrussia.ru/en/about.html#demography>, letöltés dátuma: 2011.03.10.

⁹ Ketyeg az orosz demográfiai bomba, <http://oroszvilag.hu/?t1=sajtoszemle&hid=1102>, letöltés dátuma: 2011.03.17.

évtizede hangzott el, de a folyamatot nem tudták megállítani.¹⁰ Míg 1991-ben az ország lakossága majdnem elérte a 150 milliót, 2010-re 141 millióra csökkent. Ez évenkénti majdnem egymillió csökkenést jelent. A legsúlyosabb népességsökkenés az ezredforduló körül volt, amikor évente több mint fél százalékkal csökkent a lakosság, ez 7-800 ezer embert jelent.

III. TÁBLÁZAT

A LAKOSSÁGSZÁM ALAKULÁSA 1959-2011 KÖZÖTT

ÉVEK	LAKOSSÁG SZÁMA (EZER)	URBÁNUS (EZER)	RURÁLIS (EZER)
1960	119045,8	63739,8	55306,0
1970	129941,2	80631,4	49309,8
1980	138126,6	96154,9	41971,7
1985	142539,0	102369,4	40169,6
1989	147021,9	107959,0	39062,9
1990	147665,1	108736,2	38928,9
1991	148273,7	109405,1	38868,6
1992	148514,7	109357,7	39157,0
1993	148561,7	108668,4	39893,3
1994	148355,9	108304,8	40051,1
1996	148291,6	108310,6	39981,0
1998	147802,1	108110,8	39691,3
1999	147539,4	108053,2	39486,2
2000	146890,1	107419,5	39470,6
2002	145649,3	106725,3	38924,0
2004	144168,2	105818,4	38349,8
2007	142221,0	103778,4	38442,6
2008	142008,8	103773,0	38235,8
2009	141904,0	103690,4	38213,6
2010	141914,5	103705,3	38209,2
2011	143056,4	105741,9	37314,4

Forrás: saját szerkesztés¹¹

A III. Táblázatot részletesen az 2. Melléklet tartalmazza. A fenti táblázatból nyilvánvalóvá válik, hogy az ország lakossága 1993 után kezdett el fokozatosan csökkenni. Azonban 2010

¹⁰ Lassin kihálnak az oroszok, http://kitekinto.hu/europa/2008/12/05/lassan_kihálnak_az_oroszok/, letöltés dátuma: 2011.03.29.

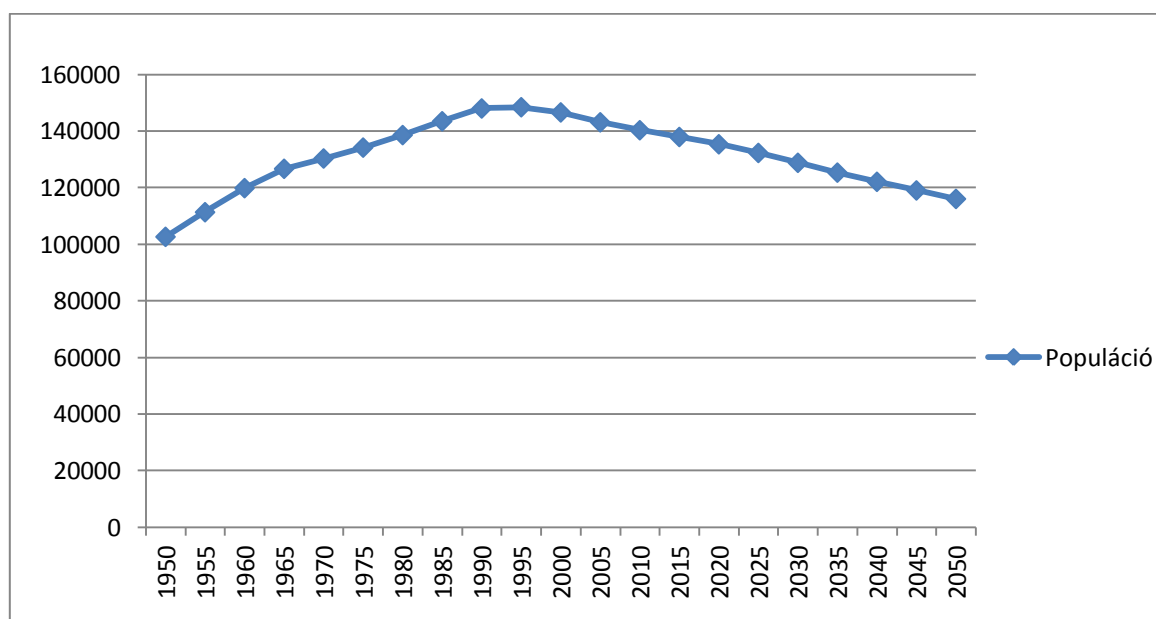
¹¹ <http://esa.un.org/UNPP/p2k0data.asp>, letöltés dátuma: 2011.04.10., Rosstat (2010), Roszijszkij Statizticseskij Ezsegodnik, 77.o. adatai alapján, <http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat/rosstatsite/main/population/demography/>, letöltés dátuma: 2012.03.10.

és 2011 között ismét növekedő tendencia látható, ugyanis több mint egymillió fővel növekedett az ország lakossága, amire közel két évtizedet kellett várni. Viszont ha a 2010-es lakosságszámot vizsgáljuk, akkor az kevesebb, mint az 1985-ös. Emellett egy másik trend is megfigyelhető, ami az urbánus és rurális lakosságra vonatkozik. Szinte egy időben a népességsökkenéssel, elkezdett csökkenni az urbánus lakosság száma és nőni a rurális. Ez azonban csupán pár évig tartott, azután a rurális lakosság csökkenése is megkezdődött. Ezen a folyamaton a tavalyi évi lakosságszám-növekedés sem változott, tehát a rurális lakosság továbbra is csökkent.

Az ENSZ 2005-ben figyelmeztette Oroszországot, hogy amennyiben ez a csökkenés folytatódik vagy súlyosbodik, akkor az ország lakossága 2050-re harmadával fog csökkenni.¹²

I. ÁBRA

OROSZORSZÁG NÉPESSÉGSZÁMÁNAK FELTÉTELEZETT ALAKULÁSA 2050-IG

Forrás: <http://esa.un.org/UNPP/p2k0data.asp>, letöltés dátuma: 2011.04.16.

2050-re az ENSZ által készített szám adatok szerint a lakosság 116 millió körül várható. Ha a feltételezett statisztika folytatódik, akkor az ország lakossága a század végére gyakorlatilag elfogyhat.

¹² Lassan kihálnak az oroszok, http://kitekinto.hu/europa/2008/12/05/lassan_kihálnak_az_oroszok/, letöltés dátuma: 2011.03.29.

3. A NÉPESSÉGCSÖKKENÉST GENERÁLÓ TÉNYEZŐK

Az oroszországi népességsökkenés okait egészen az 1920-as években kell keresnünk. Érdekes lesz viszont az a trend, amit az ENSZ jósol, annak függvényében, hogy a tavalyi évben növekedett a lakosságszám. Ez talán csak egy átmeneti fellendülés, vagy ismét felívelő irányt vesz a lakosságszám Oroszországban? Már a Bevezetésben említettem, hogy a lakosságfogyás alapvető problémája a magas halálozás és az alacsony születési szám. Ebben a fejezetben ezt vizsgálom.

3. 1. TERMÉKENYSÉG

Oroszország végzetesnek ígérkező veszteségeket szenvedett el a világháborúk, forradalmak, polgárháború során. Az így megfogyatkozó társadalom ellenére, 1920-ban a Szovjetunió legálissá nyilvánította az abortuszt, amivel a női egyenjogúság megteremtésére törekedtek. Az állam viszont egyöntetűen pronatalista volt, így 1936-ban Sztálin törvénybe foglalta, hogy az abortusz büntetendő, a fogamzásgátlók elérhetetlenné váltak, az óvodákat kibővítették és az anyák privilégiumait gyarapították. Ezzel próbálták elérni a kívánt népességnövekedést. Igaz, hogy a születési ráta egy év alatt 33,6-ról 39,6-ra növekedett, de az anyai halandóság is megnőtt, hiszen nem megfelelő orvosi körülmények között, illegális úton vagy pedig a saját otthonukban próbálták elvégezni az abortuszt. A sztálinizmus végével ismét törvényessé vált az abortusz, és népességnövekedés kezdődött, amit az állam támogatott, hiszen a szocializmus alapvető eleme a munkásosztály, amire állandó kereslet mutatkozott.

Az 1960-as évek közepétől egyre többen hangoztatták aggodalmukat azzal kapcsolatban, hogy a születési ráta folyamatos csökkenést mutat. Az alacsony termékenység olyan gazdasági és morális problémákhoz vezetett, mint az elöregedő társadalom. A Szovjetunió szláv és muszlim régiói között keletkezett diszparitás a termékenységet illetően a jövőbeli etnikai konfliktusok előjeleként volt értelmezhető. Mindez hanyatló családi életet feltételez. A krízis az ország életképességének összes dimenziójában megjelent. A szocialista államokban ez a női munkaerő implementálását jelentette.¹³

¹³ Rivkin-Fish, Michele (2003): Anthropology, Demography, and the Search for a Critical Analysis of Fertility: Insights from Russia, American Anthropologist, New Series, 105. kötet, 2. szám, 290.-293.o.

TERMÉSZETES SZAPORULAT ALAKULÁSA 1897-2010 KÖZÖTT

Év	SZÜLETÉSEK SZÁMA	HALÁLOZÁSOK SZÁMA	TERMÉSZETES SZAPORULAT
1897	50,5	34,8	15,7
1927	44,7	21,3	23,3
1939	38,5	19,9	18,6
1959	24,1	7,6	16,5
1970	14,6	8,7	5,9
1980	15,9	11,0	4,9
1990	13,4	11,2	2,2
1995	9,3	15,0	-5,7
2000	8,7	15,3	-6,6
2001	9,0	15,6	-6,6
2002	9,7	16,2	-6,5
2003	10,2	16,4	-6,2
2004	10,4	16,0	-5,6
2005	10,2	16,1	-5,9
2006	10,4	15,2	-4,8
2007	11,3	14,6	-3,3
2008	12,1	14,6	-2,5
2009	12,4	14,2	-1,8
2010	12,5	14,2	-1,7

Forrás: saját szerkesztés, Rivkin-Fish, Michele (2003), Rosstat(2010,2011) adatai alapján¹⁴

A '70-es években már központi problémaként kezelték a termékenységet. A demográfusok a családalapításba való beleszólást javasolták megoldásképp. Egyrészt abban látták a problémát, hogy a nők nem tudták összeegyeztetni a teljes körű munkaviszonyt az anyaszereppel, viszont a szocializmus feltételrendszerében a nők foglalkoztatása is szerepet kapott. Alternatív megoldásként a nők részmunkaidős foglalkoztatását illetve az anyaság szociális felértékelését ajánlották. Ezen felül a nők modernizálódásában, magasabb iskolai végzettségében látták a probléma gyökerét, hiszen a legtöbb családban már csak egy-két

¹⁴ Rivkin-Fish, Michele (2003): Anthropology, Demography, and the Search for a Critical Analysis of Fertility: Insights from Russia, American Anthropologist, New Series, 105. kötet, 2. szám, 291. o., Rosstat (2010,2011), Rosijskij Statiszticeskij Ezsegodnik, 95.o./84.o.

gyermek született, a korábbi átlagos három-négy helyett. A pronatalisták a politikán belül ignorált szerepet kaptak, mindazonáltal a nyilvános diskurzusok során a nőkről, családról és a szociológiai változásokról, hegemon helyzetbe kerültek. A pronatalizmus és az extenzív állami cenzúra következménye a nők limitált gazdasági megjelenése volt. Ezzel szerették volna a tradicionális nemi szerepeket visszaállítani, és a nőket a gyermekszülésbe hajszolni. A családi pótlék és a gyermekgondozási segély összegét két alkalommal is megemelték. 1981-ben a vállalatokat is felszólították, hogy tegyék lehetővé a nők számára a részmunkaidős munkavállalást, biztosítsák a flexibilis munkaidőt, az otthoni munkát. A pronatalista intézkedések azonban az ellenkező hatást érték el, az 1980-as években 200 abortusz jutott 100 élve szülésre. Mivel az abortuszokat titokban akarták tartani, illegális beavatkozásokat végeztek el, amivel azonban az anyai halandóságot növelték. 1985-ben százezer élve szülésre 54 haláleset jutott (az Egyesült Államokban ugyan ez a szám 8 volt). A média és a társadalom a nőket tette meg felelősnek a demográfiai krízisért.¹⁵ Az abortuszok számának alakulását részletesebben a 2. Melléklet II. Táblázatában tekinthetik meg.

A Szovjetunió felbomlása után sem javult a helyzet, jelenleg a terhességek kétharmada abortusszal végződik (évente kb. 1,7 millió terhesség-megszakítást jelent). Az ilyen beavatkozások következtében évente több mint kétszázezer nő válik meddővé és elveszti az esélyt a későbbi gyermekvállalásra.

Az előző minták azt igazolják, hogy bár az abortusz legalizálása megnövelné a születendő gyermekszámot, az csak átmeneti állapot lenne, pár év múlva ismét visszaesne a születések száma. Az IV. Táblázatban található adatok alapján növekedésnek indult a születések száma. Ha azonban megfigyeljük a családalapítók életkorát, láthatjuk, hogy az 1980 utáni „bébibumm” generációnak köszönhető a növekedés. A demográfusok szerint pár éven belül ismét visszaesés lesz tapasztalható a születések számában, ami az 1990-es években született korosztály reprodukciós időszakba való lépéséből fog következni. Ez a korosztály egy demográfiai sokkot élt át, ez fog visszahatni ilyen módon az országra.¹⁶

A demográfiai tendenciákra alapvetően jellemző, hogy a fejlett, és a gazdag fejlődő országokban kisebb, míg a szegény fejlődő országokban magas a születések száma.

¹⁵ Rivkin-Fich, Michele (2003): Anthropology, Demography, and the Search for a Critical Analysis of Fertility: Insights from Russia, *American Anthropologist*, 105. kötet, 2. szám, 289.-301.o.

¹⁶ Ketyeg az orosz demográfiai bomba, <http://oroszvilag.hu/?t1=sajtoszemle&hid=1102>, letöltés dátuma: 2011.03.17.

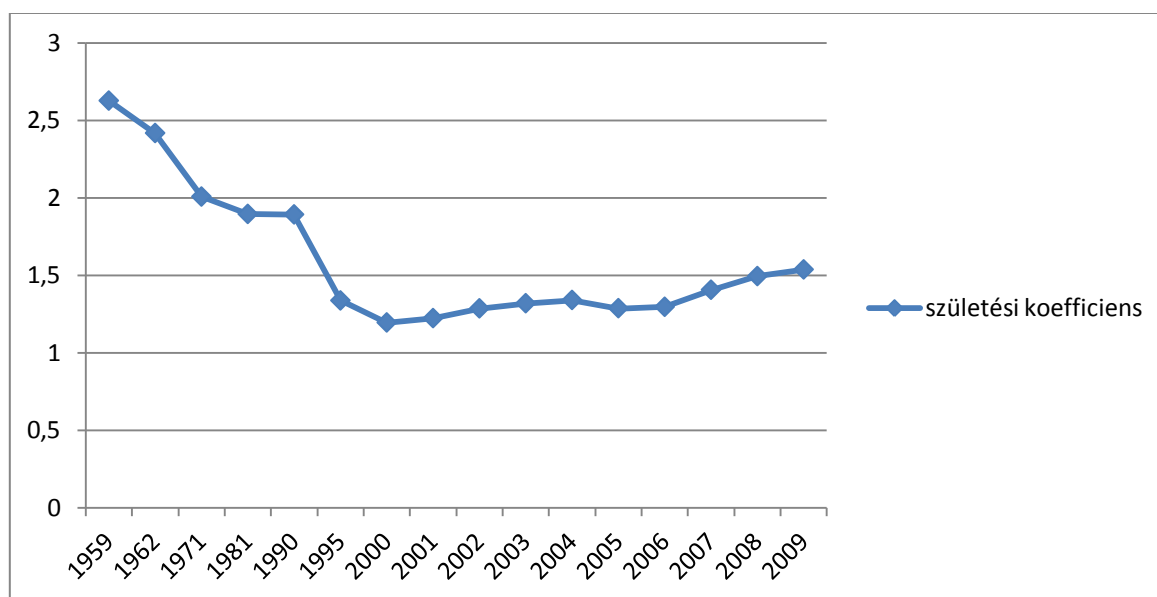
Oroszország viszont sem a születések, sem a halálozások számában nem felel meg ennek a trendnek.

Egyes szociológiai felmérések szerint az orosz nők fele rossz anyagi helyzetére hivatkozik, amikor elutasítja a második, harmadik gyermekvállalást, de sokan az első gyermeknél is ezt veszik számításba. Itt kaphatna szerepet az állam, és mivel ezt felismerte, be is avatkozott. 2006-ban megduplázták az anyasági támogatást.¹⁷ Az anyasági támogatások összegét az 2. Melléklet III. Táblázatában tekinthetik meg.

Oroszországban a családok csupán 35%-a vállalt egy gyermeket, két gyermeket 15%-uk, és három vagy több gyermek születését mindössze 3,5% vállalta.¹⁸ A születési koefficiens alakulásából is egyértelműen kiderült, hogy a társadalom folyamatosan fogy. A reprodukcióhoz szükséges minimum arány 2,1, míg az orosz nők 1971 óta nem érték el ezt az arányt.

II. ÁBRA

SZÜLETÉSI KOEFFICIENS ALAKULÁSA OROSZORSZÁGBAN

Forrás: Rosstat (2010), Rosijskij Statiszticeskij Ezsegodnik, 109.o.

Nem lehet azonban kijelenteni, hogy a demográfiai válság csupán anyagi természetű, a tradicionális társadalom bomlása is okozója ennek a folyamatnak. Kitolódik a gyermekvállalás időpontja (bár ez nem orosz-specifikus jelenség), a nők majdnem fele „szingli”. Oroszországban a

¹⁷ Ketyeg az orosz demográfiai bomba, <http://oroszvilag.hu/?t1=sajtoszemle&hid=1102>, letöltés dátuma: 2011.03.17.

¹⁸ Cemja v Raccii (2008), Federalnaja sluzba gocudarctvennoj ctatiskiti

szegények 60%-t, a munkanélküliek 65%-t nők teszik ki. Sokan nevelik egyedül gyermekeiket, és végső elkeseredésükben, vagy pedig mert „véletlenül” született meg a gyermek, ellölik maguktól. Ennek hatására országszerte mintegy három millió gyermek él utcákon, intézetekben. Sokan közülük bűnbandákban, vagy prostituáltként próbálnak megélni. Azonban a családos nők helyzete nem mindig könnyebb. Háromnegyedük rendszeres elszenvédője a családon belüli erőszaknak, valamint évente több mint tízezer nő hal meg az ilyen jellegű bántalmazások miatt.¹⁹ A gyermekvállalási hajlandóság azonban nagyban függ a nők iskolai végzettségétől, a lakóhelyüktől (városi, vidéki), vallásától és etnikai hovatartozásától, valamint anyagi helyzetüktől. Ez azonban szintén nem egy orosz specifikus jelenség, hiszen a FÁK-államokban szintén csökken a gyermekvállalási hajlandóság.²⁰ Az nyilvánvaló, hogy minél magasabb iskolai végzettséggel rendelkezik egy nő, annál inkább kitolódik az első szülés ideje, illetve annál kevesebb gyermeket vállal. Ez tehát Oroszországban is megjelenik, hiszen a nők is a globalizálódó világ részei.

3. 2. MAGAS HALÁLOZÁSI RÁTA

Oroszországban különböző okokra vezethető vissza a mérhetetlenül magas halálozási ráta, ami különösen a férfiak esetében jelent komoly gondot. A legmeghatározóbb faktorok: a szegényes orvosi ellátás, a nem kielégítő étrend, ülő életmód, különböző félelmek, amiket a gazdasági és a szociális nyugtalanság generál, valamint nem utolsósorban a drogok használata.²¹ Az ENSZ kutatói szerint a magas halálozási ráta elsődleges kiváltói az egészségtelen életvitel, a nem ragályos betegségek, valamint a HIV és a tuberkulózis gyors terjedése.²² Ezen felül a legnyilvánvalóbb, és széles körben elfogadott tény, hogy a férfiak korai elhalálozásának legfőbb okozója a túlzott alkoholfogyasztás.²³ Valószínűsíthető, hogy az alkoholizmus, dohányzás, fertőző betegségek lesznek a 2050-ig várható népességcsökkenés legjellemzőbb kiváltói.²⁴

¹⁹ Ketyeg az orosz demográfiai bomba, <http://oroszvilag.hu/?t1=sajtoszemle&hid=1102>, letöltés dátuma: 2011.03.17.

²⁰ Zakharov, Sergei (2008): Russian Federation: From the first to second demographic transition, Childbearing Trends and Policies in Europe, 19. szám, Max Planck Institute for Demographic Research, Németország 907.-972. o.

²¹ Slapentokh, Vladimir (2005): Russies's Demographic Decline and the Public Reaction, Europe-Asia Studies, 57. kötet, 7. szám, 953.o.

²² <http://www.unrussia.ru/en/about.html>, letöltés dátuma: 2011.03.10.

²³ Eberstadt, Nicholas (2004. február 13.): The Emptying of Russia, Washington Post, A, 27.o.

²⁴ Celentano, David D.-Beyer, Chris (2008): Public Health Aspects of HIV/AIDS in Low and Middle Income

3. 2. 1. Növekvő alkoholizmus

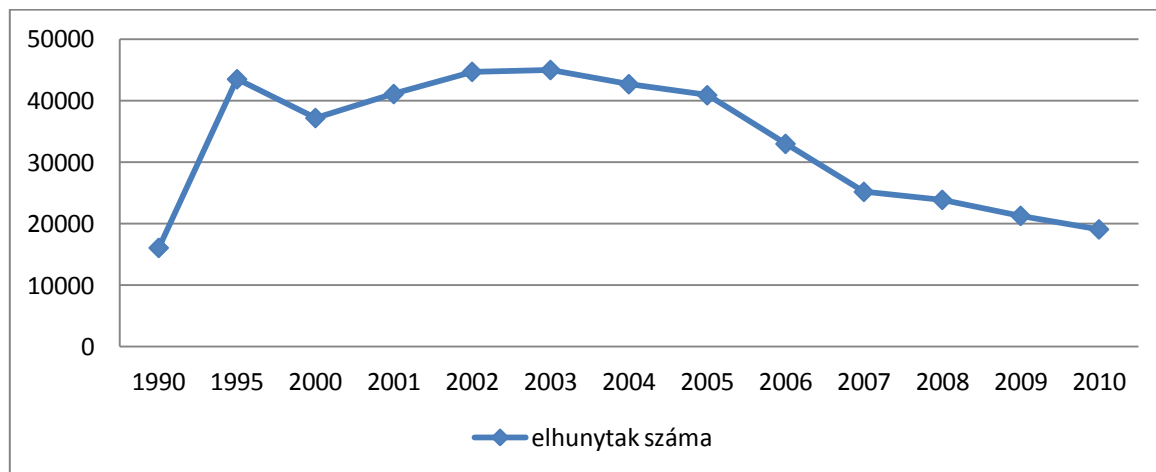
Bizonyított tény, hogy a kommunizmus összeomlása vezetett a növekvő alkoholizmushoz Oroszországban, ²⁵ bár már előtte is kiemelkedő volt az alkoholfogyasztók száma. A Gorbacsov által bevezetett szesztilalom ugyan visszaszorította az alkoholfogyasztást, de a Szovjetunió felbomlása után, az újonnan jött szabadsággal, ismét visszatért a mértéktelenség.

A jelenlegi kutatások alapján, az egész országra vetítve a halálesetek egy harmadának közvetlen vagy közvetett okozójaként az alkoholt lehet megnevezni. Az 1980-as években csökkent azoknak a száma, akik az alkohol miatt lelték halálukat, azonban a '90-es években gyorsan nőtt a számuk.²⁶

1991-ben 100 000 halálozást tekintve 320 okozója közvetlenül az alkohol volt, ez a szám 2001-re 478-ra növekedett. Figyelemre méltó a növekedés az alkoholmérgezésben elhunytak számában is. Míg 1999-ben közel 30 000-en haltak meg a mértéktelen alkoholfogyasztás következtében, 2003-ban már 40 600-an.²⁷ 2009-ben viszont sikerült visszaszorítani ezt a növekvő trendet, 21 300-an hunytak el a túlzott alkoholbevitel miatt.²⁸

III. ÁBRA

ALKOHOLMÉRGEZÉSBEN ELHUNYTA SZÁMA

Forrás: saját szerkesztés, Rosstat (2010,2011), Rosijskij Statiszticeskij Ezsegodnik, 111.o/99.o. adatai alapján

Countries, Springer Science and Business Media LLC, 531.o.

²⁵ Slapentokh, Vladimir (2005): Russies's Demographic Decline and the Public Reaction, Europe-Asia Studies, 57. kötet, 7. szám, 954.o.

²⁶ Global Status Report on Alcohol (1999), Egészségügyi Világszervezet, Genf, 284.o.

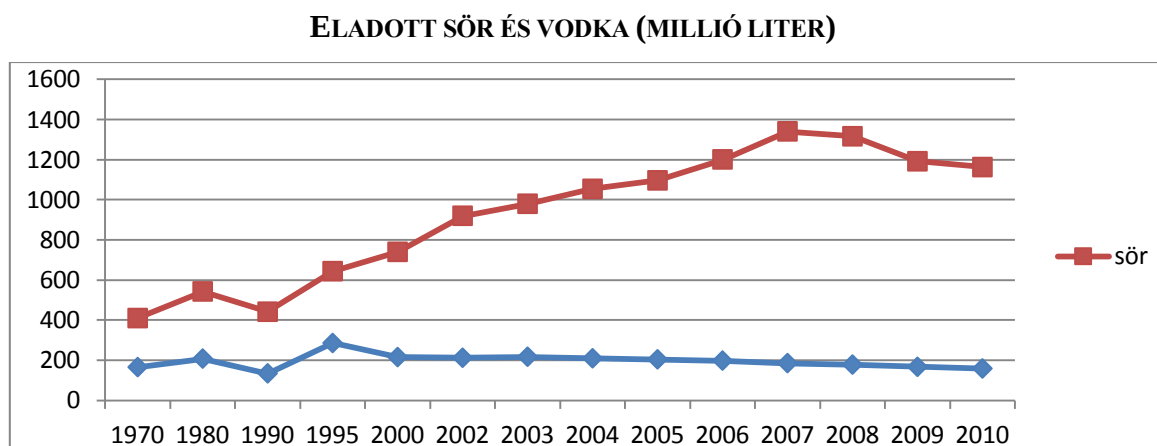
²⁷ Slapentokh, Vladimir (2005): Russies's Demographic Decline and the Public Reaction, Europe-Asia Studies, 57. kötet, 7. szám, 954.o.

²⁸ Rosstat (2010), Rosijskij Statiszticeskij Ezsegodnik, 111.o.

Az alkohol okozta halálozás 2010-ben is tovább csökkent, 19 100 halálesetet okozott. Ez egy év alatt közel kétezer halálesettel kevesebb, és már csak háromezerrel több, mint az 1990-es adat. Az Állami Duma elnöke 2009-ben újságíróknak elmondta, hogy 1990 óta, az egy főre eső alkoholfogyasztás 10 literről, 18 literre nőtt. Ez a mennyiség pedig az első helyet jelenti nekik az országok ranglistáján. Eközben, kevesebb, mint száz évvel ezelőtt a hetvenedik helyre rangsorolták őket, 4,7 literes egy főre eső fogyasztással.²⁹

2003-ban 62%-kal több vodkát adtak el, mint 1990-ben. Azonban az eladott sörmennyiségben még drasztikusabb növekedés következett be, 1990 és 2003 között 148%-kal emelkedett.³⁰ Az eladott vodka mennyisége azonban fokozatosan csökkent, és 2009-ben már 23,24%-kal kevesebb vodka került a vásárlókhoz, mint 2003-ban. Ámde az elhatalmasodó sörfogyasztás megállíthatatlannak tűnik. A vodka mérsékelt visszaszorulása, és a sör előretörése az orosz kormány 1997-től 2005-ig tartó sörpropagálásának egyik okaként is jellemezhető. Ezzel szerették volna elviselhető szintre degradálni a vodkafogyasztást. Azonban, mivel nem érték el a várt eredményt, miszerint a sörfogyasztás átveszi a tömény szeszital fogyasztás helyét, felhagytak a sörpropagandával és különböző szigorításokat vezettek be a sör reklámozásával és fogyasztásával kapcsolatban.³¹

IV. ÁBRA

Forrás: saját szerkesztés, Rosstat (2010,2011), Rosijskij Statiszticeskij Ezsegodnik 539. o./526.o. adatai alapján

²⁹ http://www.duma.gov.ru/news/274/58257/?sphrase_id=60359, letöltés dátuma: 2011.02.05.

³⁰ Rosstat (2004), Rosijskij Statiszticeskij Ezsegodnik, 507.o.

³¹ Németh, András (2007): Pivólé, HVG Hetilap, 2007/26. szám

A megnövekedett sörfogyasztás növekvő alkoholizmushoz vezetett, leginkább a fiatal generációt változtatta rendszeres fogyasztóvá.³² A fiatalok a sört preferálják, egyrészt a megfizethetősége miatt, másrészt mert a bárokban és discokban hígitják a töményebb italokat.³³ A szentpétervári régióban végzett felmérés alapján, amit a 15 éves fiúk és lányok körében végeztek, kiderült, hogy a fiúk 80%-a már fogyasztott alkoholos italt, 17,3%-uk hetente legalább egyszer iszik, és 20%-uk pedig legkevesebb kétszer fogyaszt hetente alkoholt. A lányoknál is hasonló eredmények születtek, 83,5%-uk már ivott alkoholt, legkevesebb heti egyszer fogyaszt a 6,2%-uk, és heti legkevesebb kétszer italozik 12,3%-uk.³⁴

Ezt a növekvő tendenciát az alkoholos italok árának alacsonyan tartása még jobban megalapozta. Ez olyannyira fokozta az alkoholra költött összeget, hogy 2003-ra a háztartások a költségvetésük több mint felét alkoholra költötték.³⁵ 2002-ben, 1990-hez viszonyítva 60% körüli növekedés volt látható az alkoholos italok eladásban, és 4%-os csökkenés az alapvető élelmiszerek körében.³⁶ A 2009-es évet vizsgálva az alapvető élelmiszerek eladása 87,7%-kal nőtt 2002-höz viszonyítva, az alkoholos italoké 203,8%-kal.³⁷ 1998-ban, a rubel leértékelése után egy liter vodka 46,97 rubelbe, míg egy liter sör 60,39 rubelbe került. 2010-ben a vodka 230,22 rubelért vásárolható meg átlagosan, míg a sör literje 183,93 rubelért.³⁸

A még alacsonynak számító ár ellenére, továbbra is nőtt az illegális házfőzés, ami fogyasztásra különösen veszélyes. Azonban még veszélyesebbek az alkoholos italokat helyettesítő alternatívák, mint például az illatszerek, tisztítószeresek. Míg nyugaton ezek a termékek helyettesítő vegyszereket tartalmaznak, addig Oroszországban magas alkoholtartalommal bírnak.³⁹ Ezen termékek ráadásul adómentesek is.⁴⁰ Ebből kifolyólag,

³² Slapentokh, Vladimir (2005): Russies's Demographic Decline and the Public Reaction, Europe-Asia Studies, 57. kötet, 7. szám, 955.o.

³³ Alcohol Use and Sexual Risk Behaviour: A CrossCultural Study in Eight Countries (2005), WHO, Svájc, 118.o.

³⁴ Global Status Report on Alcohol (1999), Egészségügyi Világszervezet, Genf, 284.o.

³⁵ Slapentokh, Vladimir (2005): Russies's Demographic Decline and the Public Reaction, Europe-Asia Studies, 57. kötet, 7. szám, 954.o.

³⁶ Rosstat (2003), Rosijskij Statisticeskij Ezsegodnik, 481.o.

³⁷ Rosstat (2010), Rosijskij Statisticeskij Ezsegodnik, 531.o.

³⁸ Srednie potrebitelckie ceni po Rocciiskoj Federacii v 1992-2010, www.gks.ru, letöltés dátuma: 2011.03.12.

³⁹ Aslund, Anders-Kuchins, Andrew (2009): The Russia Balance Sheet, Edward Prothers, Incorporated, USA, 88.o.

⁴⁰ Marquez, Patricio és szerzői kollektívája (2007): Adult Health in the Russian Federation: More than Just a Health Problem, The People-to-People Health Foundation, Inc., Bethesda, 26. Kötet, 4. Szám, 142.o.

különösen a szegény réteg között népszerűek.⁴¹ 1998 és 2002 között 75%-kal nőtt ezeknek a fogyasztása.⁴² Egy orosz újságíró megfogalmazása szerint, egyes orosz régiókban az emberek annyi szőnyegtisztító folyadékot isznak, amennyivel Szaúd-Arábia összes szőnyegét tisztává lehetne varázsolni.⁴³ A statisztikai hivatal adatai alapján 2008-ban legálisan 12,1 millió liter vodkát állítottak elő, miközben 17 millió liter került eladásra. Ez arra enged következtetni, hogy az illegális vodka-üzlet az eladások több mint 28%-t birtokolja. 2009-ben ez 47% volt, és 2010-es részarány a becslések szerint 50% körül várható. A borok esetében szintén megfigyelhető ez a jelenség a piacon, ugyanis a nem szőlőből előállított borok („kannás bor”) aránya eléri a 30%-ot.⁴⁴ A 2010-es eredmény annak is köszönhető, hogy az állam 2010. január 1-től megszabta fél liter vodka minimális árát, 89 rubelt.⁴⁵

Az elmúlt 2 évtizedre jellemző fontos sajátosság, a növekvő alkoholfogyasztás a nők között. Mialatt az egész világon nőtt a női alkoholfogyasztók száma, Oroszországban ez a növekedés aránytalanul magas. Az arány a női és férfi alkoholfogyasztókat tekintve Oroszországban 4:1, míg az 1900-as évek elején ez csupán 10:1 volt. Egyes kutatások szerint, a rurális területeken élők nők, több mint egyharmada rendszeresen fogyaszt otthon előállított alkoholt.⁴⁶

Az alkoholizmus elleni harcról illetve az alkoholizmus további következményeiről az 1. Melléklet tartalmaz további információkat.

⁴¹ Slapentokh, Vladimir (2005): Russies's Demographic Decline and the Public Reaction, Europe-Asia Studies, 57. kötet, 7. szám, 954.o.

⁴² Rosstat (2003), Rosijskij Statisticeskij Ezsegodnik, 119.o.

⁴³ Gorbacheva, Ada (2004): Alkogolezavisimoe naselenie, Nezavisimaja gazeta, 2004.11.11., http://www.ng.ru/style/2004-11-11/8_sms.html, letöltés dátuma: 2011.03.23.

⁴⁴ Putiy, Alla-Ayala, Deanna (2010): Russian Alcohol Market Regulation 2008-2010, GAIN Report, 6.o.

⁴⁵ <http://www.rg.ru/2009/12/16/alko-dok.html>, letöltés dátuma: 2011.03.23.

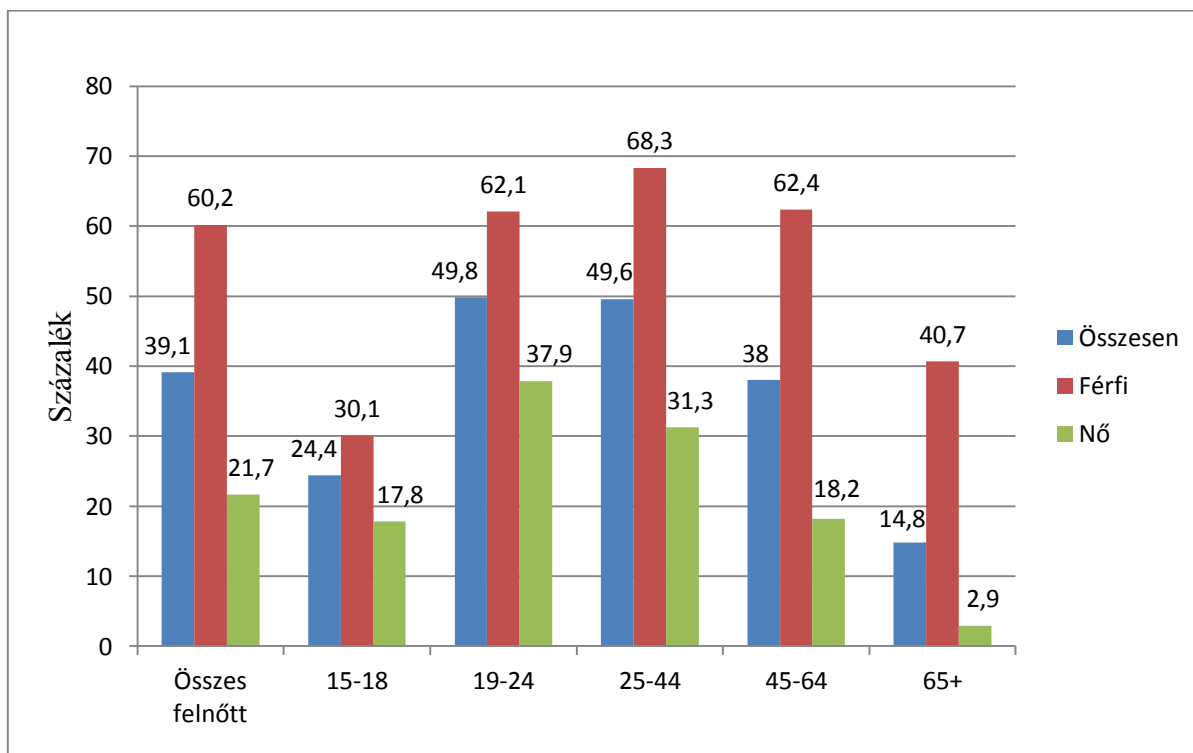
⁴⁶ Slapentokh, Vladimir (2005): Russies's Demographic Decline and the Public Reaction, Europe-Asia Studies, 57. kötet, 7. szám, 954.o.

3. 2. 2. Dohányzás

A dohányzás ugyancsak gigászi problémát jelent az országban, azonban nem köthető össze közvetlenül vagy közvetve sem az alkohollal. Az viszont bizonyos, hogy a dohányzás erőteljesen hozzájárul a korai halálozáshoz. 2009-ben Oroszország teljes felnőtt lakosságának 39,1%-a, azaz 43,9 millió fő cigarettázott, a férfiak 60,2%-a, (30,6 millió fő) és a nők 21,7%-a (13,3 millió fő). Azonban nem csak a dohányzó lakosok vannak kitéve a káros hatásoknak, hanem a passzív dohányzás miatt szenvedők is, ami szinte a teljes lakosságot jelenti.

V. ÁBRA

DOHÁNYZÓK SZÁMA A TÁRSADALOMBAN, NEMI ÉS ÉLETKORI MEGOSZLÁSBAN

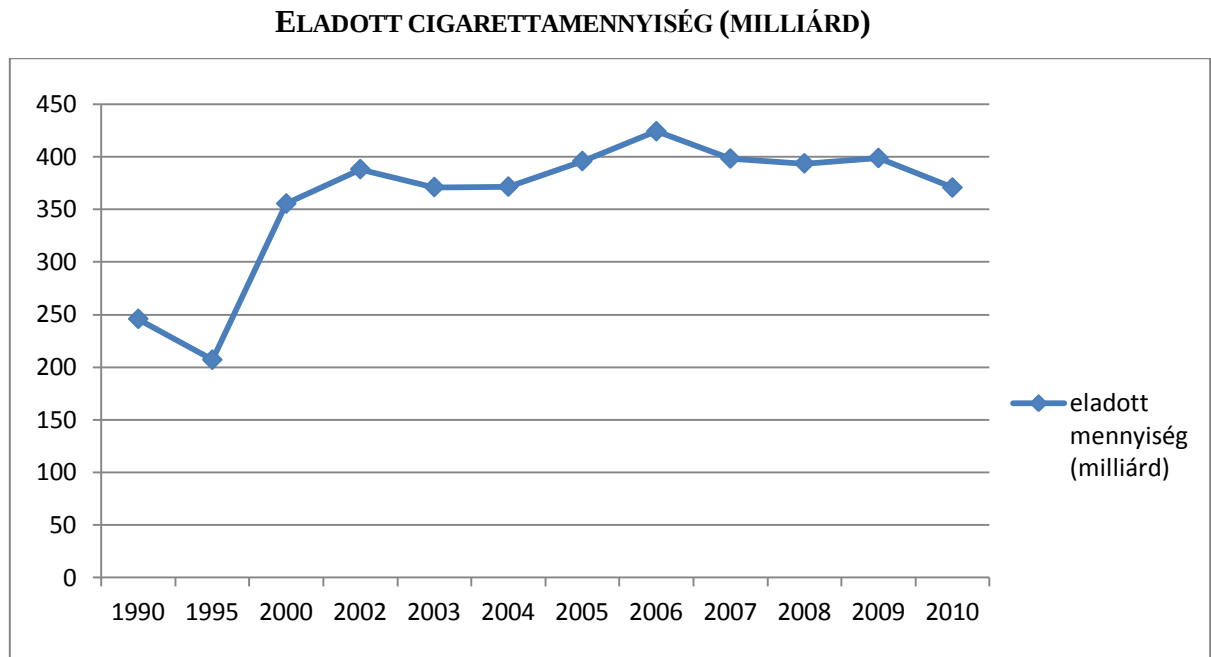

Forrás: Global Adult Tobacco Survey, Russian Federation 2009, 22. o.

Oroszországban minden évben több és több dohányárut adnak el, naponta kb. 860 millió cigarettát értékesítenek, ez a teljes orosz lakosságra vetítve napi 6,5 darab. Azonban ha figyelembe vesszük, hogy a lakosság kb. 40%-a dohányzik, aminek a fele napi átlag egy csomag cigarettát szív el, iszonytatóan magas számot kapunk, mégpedig hogy az orosz

társadalom 20%-a, vagyis minden ötödik orosz naponta több mint húsz szál cigarettát szív el.⁴⁷ A statisztikai hivatal adatai alapján, általam készített grafikon is jól mutatja, hogy közel húsz év alatt az eladott cigarettamennyiség több mint a duplájára nőtt.⁴⁸

VI. ÁBRA

Forrás: saját szerkesztés, Rosstat (2010,2011), Rosijskij Statizticseskij Ezsegodnik 537. o./526.o. adatai alapján

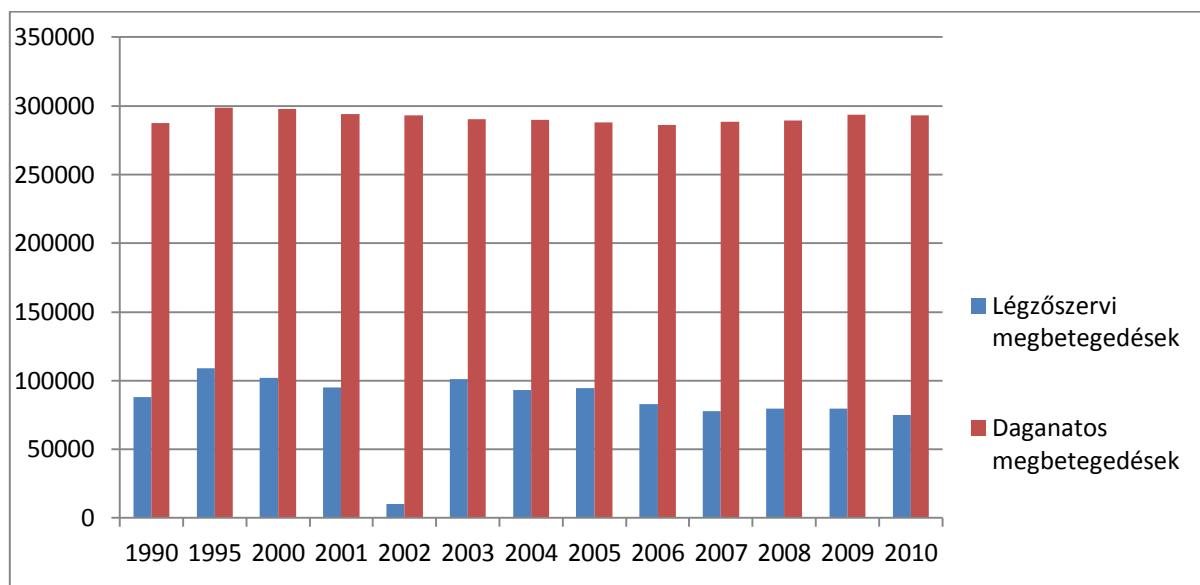
Mindkét nem, komoly egészségügyi veszélynek van kitéve a dohányzás káros hatásai miatt, hajlamosá válnak a daganatos, légzőszervi és légzési megbetegedésekre. Az alábbi grafikonon látható, hogyan alakult a légzőszervi, ill. daganatos megbetegedésekből származó halálesetek száma ezer főre vetítve. Míg a légzőszervi megbetegedések számát sikerült leszorítani az 1990-es szint alá, addig a daganatos megbetegedések okozta halálesetek száma nem csökken, valamint, hogy háromszor többen hunytak el az egyes években daganatos betegségek miatt, mint a légzőszervi megbetegedésektől.⁴⁹

⁴⁷ <http://www.dn.se/nyheter/varlden/abnormt-manga-rokare-i-ryssland>, letöltés dátuma: 2011.03.20.

⁴⁸ Rosstat (2010), Rosijskij Statizticseskij Ezsegodnik, 539.o.

⁴⁹ Rosstat (2010), Rosijskij Statizticseskij Ezsegodnik, 111.o.

HALÁLESETEK SZÁMA

Forrás: saját szerkesztés, Rosstat (2010,2011), Rosijskij Statiszticeskij Ezsegodnik 111. o./99.o. adatai alapján

Összességében évente 330-400 ezren halnak meg dohányzás következtében. Az összes haláleset 10-20%-t a dohányzás okozza. Ezen kívül a várható élettartam is jelentősen lecsökkent.

3. 2. 3. Illegális értékesítés

A WHO Európai Régiós Irodájának kutatásai alapján az Oroszországban értékesítésre kerülő dohányáru csaknem 20-30%-a csempészáru, ami kb. 76 millió darabot jelent. Ez a mennyiség 2006-ban a legtöbbnek bizonyult a világon, 2007-ben pedig Kína után a második helyen állt az ország.⁵⁰ A kormány épp ezért különböző technológiákhoz folyamodott, hogy megállítsa a csempészáru behozatalát az országba, megnehezítse az értékesítését, aminek következtében, véleményem szerint emelkedne az ára és így már nem jutna elegendő haszon a csempészeknek. Ilyen technológia a zárjegy, annak digitális és hagyományos változata, a hi-tech szféra által kínált elektronikus vonalkód, vízjelek. Ezekről a Spanyolországban és Olaszországban tapasztalható (15%-ról 1-2%-ra) csökkenést remélik.⁵¹

⁵⁰ Joossens, Luk-Merriman, David-Ross, Hana-Raw, Martin (2009): How Eliminating the Global Illicit Cigarette Trade Would Increase Tax Revenue and Save Lives, International Union Against Tuberculosis and Lung Disease, Párizs, 22.o.

⁵¹ http://www.tobaccofreecenter.org/files/pdfs/en/ILL_overview_en.pdf, letöltés dátuma: 2011.03.21.

A dohányzás elleni kampányról és a nők és a dohányzás viszonyáról az 1. Melléklet tartalmaz további információkat.

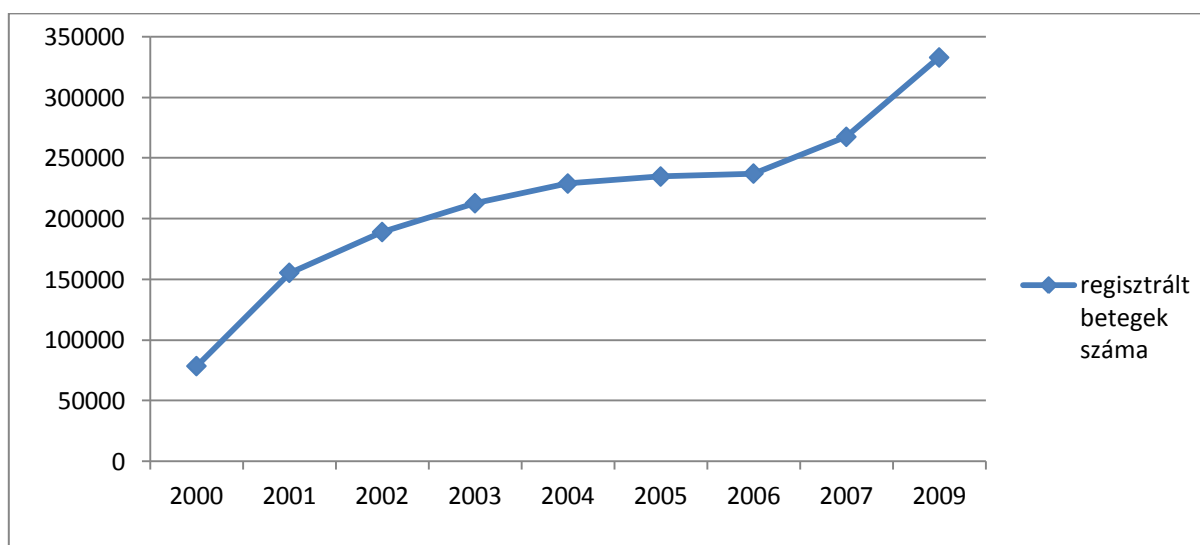
3. 2. 4. HIV/AIDS

Széles körben elismert tény, hogy a HIV/AIDS komoly járványügyi, szociális, politikai, nemzetbiztonsági problémákat okoz az eurázsiai régióban. A HIV vírus jelentősen csupán az utolsó évtizedekben kezdett el terjedni országszerte, a bevándorlás szigorú ellenőrzésének köszönhetően, az erőteljes korlátok közé szorított külföldiekkel való érintkezésnek és a relatíve fejlett egészségügyi rendszernek köszönhetően a szovjet időkben.⁵²

2009-ben már Oroszország összes régiójában regisztráltak HIV pozitív beteget, és a regisztrált betegszám 2000 és 2009 között 77%-kal emelkedett. Azonban, ha figyelembe vesszük, hogy a HIV Oroszországban csak 1990-ben kezdett terjedni, valószínű, hogy még nem fejtette ki teljesen a hatását, és sokkal nagyobb méreteket fog ölteni a következő években.⁵³

VIII. ÁBRA

ÚJONNAN REGISZTRÁLT HIV POZITÍV ESETEK SZÁMA

Forrás: saját szerkesztés, Rosstat (2010,20110), Rosijskij Statisticseskij Ezsegodnik 29. o. adatai alapján

⁵² Celentano, David D.-Beyer, Chris (2008): Public Health Aspects of HIV/AIDS in Low and Middle Income Countries, Springer Science and Business Media LLC, 531.o.

⁵³ Prof. Bobylev, Sergey N. (2010): Millenium Development Goals in Russia: Looking into the Future, National Human Development Report in Russian federation 2010, Moszkva, 84.o.

A HIV fertőzés terjedése Oroszországban három részre osztható. Az első szakasz 1996-tól 2001-ig, amikor is az újonnan regisztrált betegek száma gyors növekedésnek indult az illegális drogokat használók körében. A következő években kisebb növekedés volt látható, valószínűleg mert a fertőzés elérte a telítettséget a droghasználók és más veszélyeztetett társadalmi csoportok körében. Ezen kívül elérte a hatását a számos megelőző program, valamint hogy a steril tűk széles körben elérhetővé váltak. Azonban 2005-2006-ban ismét egy gyorsabban emelkedő tendenciát mutatott a betegek száma. Ennek egyik oka, hogy hatékonyabb teszteléseket végeztek és több esetre derült fény. Másik indikátor, hogy a már régebben megfertőzötteket csak abban az időben nyilvánították HIV pozitívnak. A harmadik szakaszban pedig egy még nagyobb emelkedés látható, ami ismét a drogfogyasztók számának növekedésének köszönhető.

1990-ben a járványügyi helyzet romlása, igencsak pesszimista jóslatok megszületését eredményezte. Arra számítottak, hogy 2015-re legalább 10 millió HIV fertőzött lesz az országban, az átlagéletkor a férfiak esetében legkevesebb négy évvel csökkenni fog, és a HIV fertőzöttek számából adódóan az ország GDP-je 7%-kal esni fog. Ezek a legrosszabb forgatókönyvek ugyan nem játszódtak le eddig, de ez nem jelenti azt, hogy nem értelmezhetőek az adatok katasztrofálisként az ország számára.⁵⁴

Az utóbbi években Oroszország és más eurázsiai országok adnak otthont a HIV gyors növekedésének. Az Intelligence Community Assessment (ICA) 2002-ben 5 országban vizsgálta a HIV/AIDS problémáját úgy, mint Nigéria, Etiópia, Oroszország, India és Kína. Koncepciójuk alapján Ázsia 2010-re felülmúlja a betegek számában a Szubszaharai Afrikát. Így tehát Oroszország is az AIDS új-hullám államaihoz tartozik, és 2010-re 8 millió beteggel számolnak, a 2002-ben regisztrált 200 ezer helyett.⁵⁵ Ez a becslés szerencsére nem valósult meg, ugyanis 2009-ben 980 000 HIV fertőzött élt Oroszországban.⁵⁶ A kormány azonban szegényes információkkal rendelkezik a tényleges betegsámról, ezért valószínűnek tartom, hogy lényegesen több beteggel kellene számolni. Egyes elképzelések szerint akár milliós nagyságrenddel. A fertőzés leginkább a nagyvárosokban koncentrálódik, és csakúgy, mint az

⁵⁴ Prof. Bobylev, Sergey N. (2010): Millenium Development Goals in Russia: Looking into the Future, National Human Development Report in Russian federation 2010, Moszkva, 82., 84.o.

⁵⁵ Gordon, David F. (2002): The Next Wave of HIV/AIDS: Nigeria, Ethiopia, Russia, India, China, National Intelligence Council

⁵⁶ UNAIDS Report on the Global AIDS Epidemic (2010), WHO Press, 111.o.

alkohol, ez is a férfiakra jellemző betegség. Az összes beteg 77%-t a férfiak teszik ki, akiknek a fele 17-25 év közötti.

Rengeteg téves mítosz terjed az orosz társadalomban, mint pl. hogy a HIV vírus terjesztői a moszkítók vagy, hogy az óvszer nem véd a fertőző betegségek ellen. Valamint szinte biztos, hogy a HIV terjedésének nem szab gátat, hogy a 15 és 49 év közötti populációnak több mint egy szexpartnere van. Ugyan az utóbbi pár évben csökkent a védekezés nélküli aktusok száma, még mindig ötször akkora, mint az Európai Unióban vagy a Szovjetunióban volt.⁵⁷ Az Orosz Föderációban a HIV elterjedésének mértékét a 3. Melléklet I. Ábráján láthatja.

Habár a HIV elsősorban a férfi, büntetés végrehajtási intézetekben elterjedt, az intravénás drogot fogyasztó nők és a homoszexuálisok körében is egyre gyakoribb, de növekedő tendencia figyelhető meg a nők és gyermekeik körében is. Míg 1998-ban csupán 125 terhes nőt regisztráltak HIV fertőzöttként, 2003-ban már 3531 fertőzött volt.⁵⁸ Az AIDS elleni küzdelem fontos állomása, hogy egy új antiretrovirális kezeléssel azon nők, akik HIV fertőzöttek, a gyermeküknek nem adhatják át a betegséget.⁵⁹

A széles körben elterjedt droghasználat, a nem kielégítő egészségügyi rendszer és a kormány korlátozott lehetősége a HIV-re való reagálásra, a fertőzöttek számának 5-8 millió körülire való emelkedését fogja eredményezni, ami visszatükröződik a felnőtt lakosság 6-11%-os fertőzési arányában is. Ezzel súlyosbítva az orosz populáció hanyatlását.⁶⁰ A HIV fertőzöttek magas száma ellenére az ország nem különít el elegendő anyagi forrást a járvány megfékezésére. 2008-ban több mint 770 millió dollárt költöttek AIDS-szel kapcsolatos rendezvényekre, gyógyításra, megelőzésre. Ennek 90%-t saját forrásból finanszírozták. Azonban ez az összeg orvosi felszerelések árát is tartalmazza, ami nem minden esetben HIV fertőzés gyógyítására szolgált.⁶¹

A HIV gyors terjedéséről további információkat olvashat az 1. Mellékletben.

⁵⁷ Prof. Bobylev, Sergey N. (2010): Millenium Development Goals in Russia: Looking into the Future, National Human Development Report in Russian federation 2010, Moszkva, 84.o.

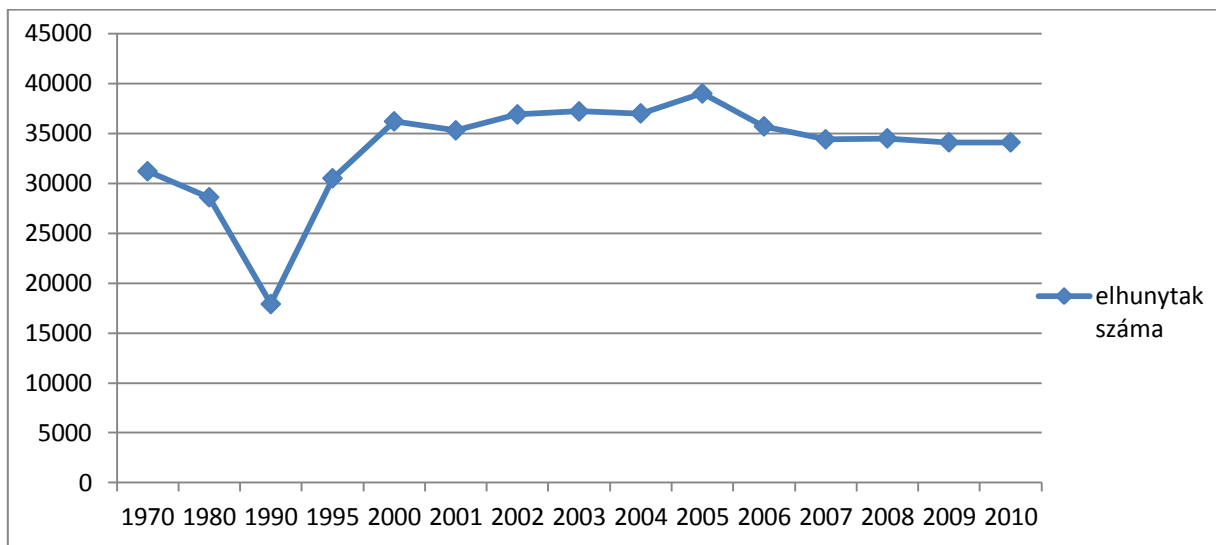
⁵⁸ Celentano, David D.-Beyer, Chris (2008): Public Health Aspects of HIV/AIDS in Low and Middle Income Countries, Springer Science and Business Media LLC, 535.-536.o.

⁵⁹ Prof. Bobylev, Sergey N. (2010): Millenium Development Goals in Russia: Looking into the Future, National Human Development Report in Russian federation 2010, Moszkva, 85.o.

⁶⁰ Gordon, David F. (2002): The Next Wave of HIV/AIDS: Nigeria, Ethiopia, Russia, India, China, National Intelligence Council

⁶¹ UNAIDS Report on the Global AIDS Epidemic (2010), WHO Press, 147., 230., 238 o.

FERTŐZŐ BETEGSÉGEKBEN ELHUNYTA SZÁMA

Forrás: saját szerkesztés, Rosstat (2010,20110), Rosijskij Statisticeskij Ezsegodnik 111. o./99.o. adatai alapján

A HIV/AIDS fertőzést Oroszországban kiegészíti a hepatitis C és B. Ezek a betegségek ugyancsak a fegyencek között a legelterjedtebbek. A hepatitis C a HIV fertőzött fegyencek 93%-nál, míg a B változat 33,7%-nál található meg.

3. 2. 5. Megelőzés, a kormány politikája

A HIV gyorsan növekvő tendenciát mutat a sérülékenyebb társadalmi csoportokban. Ennek oka lehet, hogy ezen csoportok egészségügyi ellátásába nem tartozik bele a HIV teszt.

A kormány elsőként 1995-ben fogadott el egy törvényt, amiben jogokat határoztak meg a HIV-vel élők számára, valamint törvényeket a fertőzés terjedésének megelőzésére, amihez szeretnék felhasználni a médiát, anonim HIV tesztek lehetőségét, ingyenes orvosi kezelést, szociális szolgáltatásokat, ismeretterjesztő programok szervezését. Azonban hatalmas szakadék tátong az elképzelt és elfogadott törvény és a megvalósítás között. Azon állampolgárok számára, akik HIV fertőzöttek, sokkal nehezebb feladat a munkahely keresése, a munkahely elvesztésével járhat, ha a fertőzés bebizonyosodik, és sokszor már iskolás korban diszkriminálják a HIV fertőzötteket. Ennek oka a társadalom elmaradottsága a fertőzés terjedéséről. A diszkrimináció következtében a fertőzött populáció teljes szociális

izolációba került, ahonnan még nehezebb kitörni.⁶² Habár a szovjet Egészségügyi Minisztérium létrehozott AIDS központokat, laboratóriumokkal és tesztelő lehetőséggel, egy 2004-ben hozott törvény szerint, ezeknek a központoknak nincs működési létjogosultságuk. Vladimir Putyint sokan kritizálták, amiért nem foglalkozott a problémával, de 2003-ban változás történt, 20 millió dollárt különített el a járványos betegségek megfékezésére, majd a 2005-ös költségvetés eredeti tervezetében szereplő 4,55 millió dollár helyett 105 milliót, 2006-ban pedig 175 milliót szántak erre a célra.⁶³ Jelenleg a HIV fertőzöttek 80%-a részesül antiretrovirális terápiában.⁶⁴

A Nemzetközi AIDS konferencia három ízben is Moszkvában került megrendezésre, amiket támogatott az UNAIDS, és a Global Fund to Fight HIV/AIDS.

3. 2. 6. Tuberkulózis

A tüdővész a 19. századi Európában általános jelenségnek számított az urbánus területeken, a szegény rétegek között, akik nyirkos pincékben laktak és elviselhetetlen körülmények között dolgoztak - leginkább gyárakban, és hiányosan táplálkoztak. A Szovjetunióban elterjedt volt a védőoltás, a jobb higiénés környezet, valamint a megelőző vizsgálatok, ezzel szinte teljesen megállították a tuberkulózis terjedését, kivéve a börtönökben. A Gorbacsov-éra alatt bebörtönözöttek miatt nagyon gyorsan elterjedt a betegség az egész országban.⁶⁵ A tuberkulózis leggyorsabban azonban közvetlenül a Szovjetunió szétesése után kezdett terjedni. Mindez a rendkívül alacsony szocio-gazdasági rendszernek, civil konfliktusoknak, háborúknak volt köszönhető, valamint a volt szovjet tagköztársaságokból irányuló migrációnak, ahol sokkal magasabb volt a betegek aránya. A bizonytalan egészségügyi büdzsé, amely évről-évre csökkent, meghatározta az elvégezhető kivizsgálások számát, valamint az oltóanyag mennyiségét.⁶⁶ Oroszország vezető epidemiológusa, Gennagyij Oniscsenko nyilatkozata szerint, 2007-ben a tüdőbetegségekre specializálódott kórházak csupán 9%-a felelt meg az alapvető higiénés feltételeknek, sok

⁶² Prof. Bobylev, Sergey N. (2010): Millenium Development Goals in Russia: Looking into the Future, National Human Development Report in Russian federation 2010, Moszkva, 85.o.

⁶³ Celentano, David D.-Beyer, Chris (2008): Public Health Aspects of HIV/AIDS in Low and Middle Income Countries, Springer Science and Business Media LLC, 537.o.

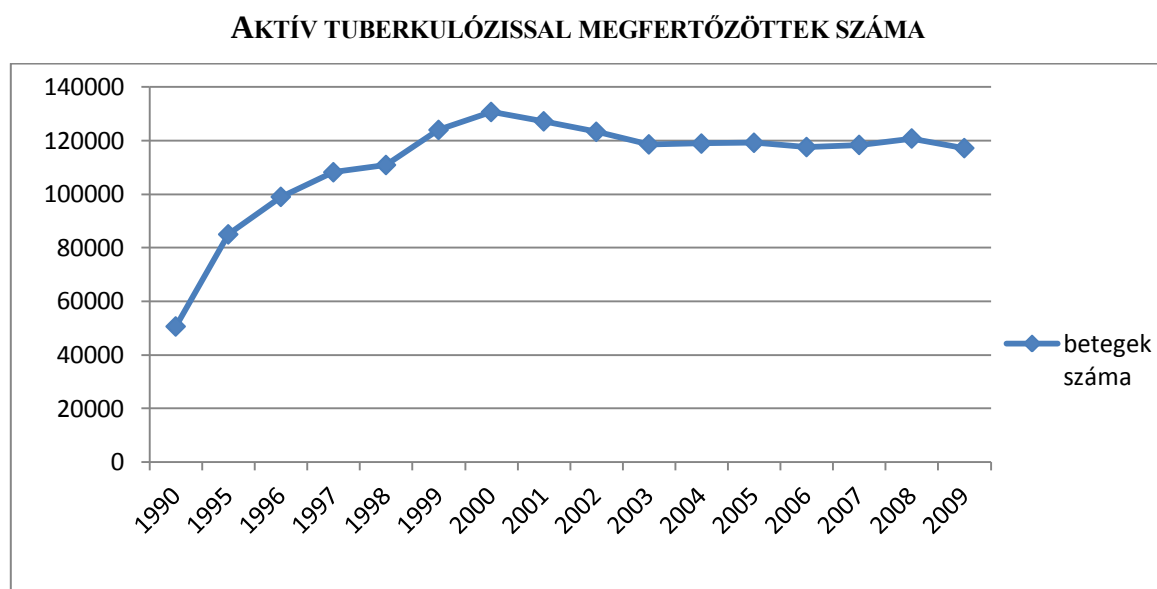
⁶⁴ Prof. Bobylev, Sergey N. (2010): Millenium Development Goals in Russia: Looking into the Future, National Human Development Report in Russian federation 2010, Moszkva, 84.o.

⁶⁵ Blinnikov, Mikhail S. (2011): A Geography of Russia and Its Neighbor, The Guilford Press, New York, 170.o.

⁶⁶ Vinokur, A. és kollektív (2001): The TB and HIV/AIDS Epidemics in the Russian Federation, World Bank Technical Paper, no. 510, The World Bank, Washington D.C., Executive summary

helyen nincs csapvíz sem.⁶⁷ A tuberkulózis ismét a szegények betegségévé vált. 2010-ben az Oroszországi Föderáció a 12. helyen szerepelt a 22 ország között, ahol a legtöbb új esetet regisztrálják évente, egyes számítások szerint 166 000 fölé rúg ezeknek a száma.⁶⁸ A WHO szerint, az összes újonnan regisztrált eset 35%-a itt koncentrálódik.⁶⁹ Európán belül Oroszországban történik a legtöbb haláleset a tuberkulózis miatt, 30000 évente. Ez a nyugati átlag húszszorosa.⁷⁰ Nemzetközi összehasonlításban mindinkább észrevehető a betegek magas száma, Oroszországban százezer főre 84 eset jut, míg ugyanez a száma az Egyesült Államokban csupán 5.⁷¹ Mindez annak ellenére, hogy a 20. század végén, 21. század elején kismértékű csökkenés, majd stabilizálódás következett be a regisztrált betegek számában.

X. ÁBRA

Forrás: saját szerkesztés, Rosstat (2004), Rosijskij Statisticseskij Ezsegodnik, 273. o., Rosstat (2010), Rosijskij Statisticseskij Ezsegodnik, 280. o.adatai alapján

A tuberkulózis terjedése fenyegetővé vált, és intő jelként szolgál a társadalom számára. A baktériumok gyorsan terjednek a szegényes körülmények között élők körében, és azok az

⁶⁷ Schafer, Sarah (2009): Russia Bracing for Spread of Dangerous TB Strains, The Washington Post, 2009.08.24.

⁶⁸ Blinnikov, Mikhail S. (2011): A Geography of Russia and Its Neighbor, The Guilford Press, New York, 170.o.

⁶⁹ Prof. Bobylev, Sergey N. (2010): Millenium Development Goals in Russia: Looking into the Future, National Human Development Report in Russian federation 2010, Moszkva, 86.o.

⁷⁰ Aslund, Anders-Kuchins, Andrew (2009): The Russia Balance Sheet, Edward Prothers, Incorporated, USA, 88.o.

⁷¹ <http://www.pih.org/pages/russia-background>, letöltés dátuma: 2011.04.28.

egyének, akik érintkezésbe lépnek velük, nagy valószínűséggel megfertőződhetnek, viszont a helyes higiénés szabályok betartásával ez elkerülhető.⁷²

Szembetűnő különbség jelenik meg a betegség térbeli elterjedésében. A fertőzöttek száma és a tuberkulózis miatt elhunytak száma is az ország keleti és nyugati részében a legmagasabb. A tuberkulózissal fertőzött betegek arányát a társadalomban, a 3. Melléklet II. Ábráján, térképen is megtekintheti.

Azonban nem csak területi, de társadalmi csoportok közötti eltérések is megfigyelhetők. Néhány közösségben nagyságrendekkel több a beteg, ilyenek pl. a fegyencek, a munkanélküliek. A nem büntetett populációban 100 000 emberre 70 beteg jut, míg a börtönbüntetésüket töltők körében 1300 megbetegedés regisztrálható. Hasonló arányosság figyelhető meg a dolgozók illetve a munkanélküliek körében is. A munkával rendelkezők között százezer főre 50 megbetegedés jut, míg az állástalanok körében 500 esetet regisztráltak. Mindez arra enged következtetni, hogy a tuberkulózis egy erősen feltételekhez kötött betegség, és szorosan összefügg az egészségügyi ellátottsággal.⁷³

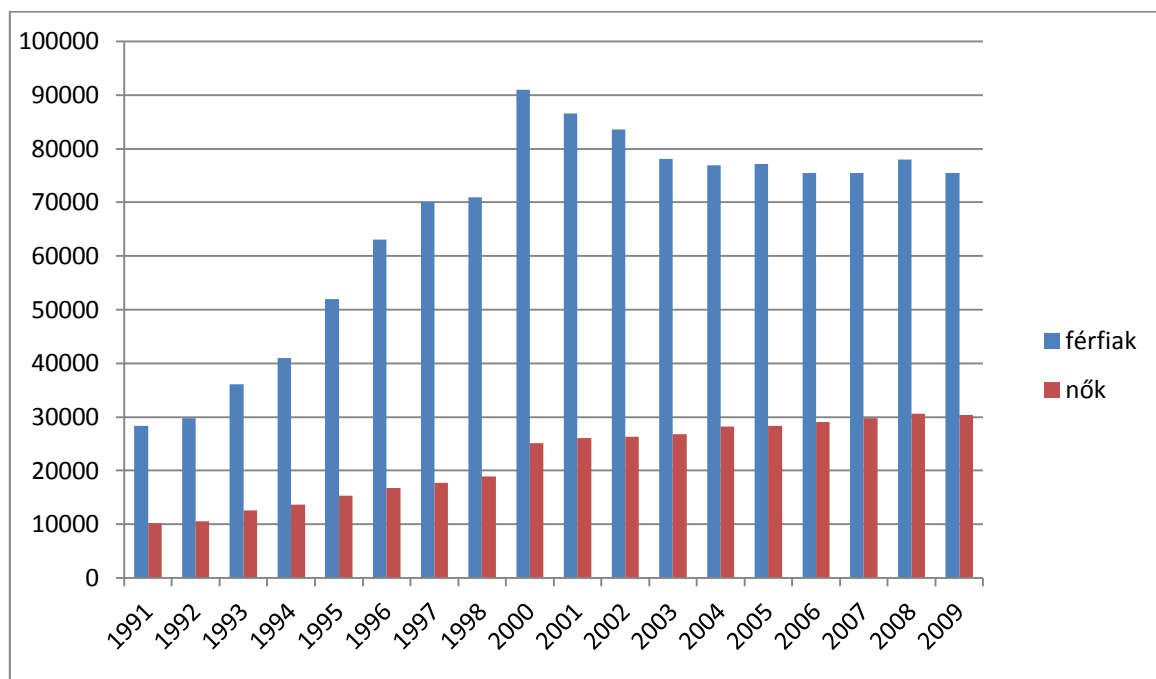
A tuberkulózis az egyik leghalálosabb fertőzésnek számít Oroszországban, a 20 és 59 év közötti korosztályt sújtja leginkább, e korosztályon belüli halálozások 5-6%-nak okozója.⁷⁴ Mivel ez a korosztály jelenik meg a társadalomban aktívként, ezért kijelenthető, hogy a tuberkulózisnak, csakúgy mint a többi fertőző betegségnek, komoly hatása van az ország gazdaságára is.

⁷² Blinnikov, Mikhail S. (2011): A Geography of Russia and Its Neighbor, The Guilford Press, New York, 170.o.

⁷³ Prof. Bobylev, Sergey N. (2010): Millenium Development Goals in Russia: Looking into the Future, National Human Development Report in Russian federation 2010, Moszkva, 86.o.

⁷⁴ Prof. Bobylev, Sergey N. (2010): Millenium Development Goals in Russia: Looking into the Future, National Human Development Report in Russian federation 2010, Moszkva, 86.o.

A TUBERKULÓZISSAL FERTŐZÖTT NŐK ÉS FÉRFIAK SZÁMA A 20-59 ÉVES KOROSZTÁLYBAN

Forrás: saját szerkesztés, Rosstat (2010), Rosijskij Statiszticeskij Ezsegodnik, 280.-281.o. adatai alapján

Azonban nem csak az aktív korosztály tűnik ki a hatalmas fertőzöttséggel, hanem a nemek megoszlásában a férfiak.⁷⁵ Hasonló trend figyelhető meg, mint a HIV fertőzés esetében. A férfiak körében a betegség 10 év alatt a háromszorosára nőtt, majd ezután csökkenni kezdett, stabilizálódott. A nők esetében azonban megfigyelhető egy permanens lassú emelkedés, az ő esetükben közel 20 év alatt háromszorozódott meg a betegek száma az aktív korosztály körében.

A WHO a legveszélyeztetettebb 22 ország esetében esetleges forgatókönyveket készített, amelyek 1990-től 2015-ig mutatják meg a tuberkulózis okozta halálozások számát. Csökkenést irányoznak elő, azonban ez csak középértékként szerepel, számításba veszik az esetleges növekedési irányt is.

A tuberkulózis és a HIV kapcsolatáról az 1. Mellékletben olvashat részletesen.

⁷⁵ Rosstat (2010), Rosijskij Statiszticeskij Ezsegodnik, 280.-281.o.

4. MIGRÁCIÓ

Oroszország lényeges helyet foglal el a világban, összekötető szerepet tölt be a két gazdasági pólus között, a gazdag észak és a szegény dél között. A posztszovjet migrációs rendszer az egyik legkiemelkedőbb a világon. Oroszországba áramlik az Amerikai Egyesült Államok után a legtöbb bevándorló.⁷⁶ A föderáció különleges helyzete valószínűleg abból adódik, hogy a bevándorlók túlnyomó többsége a közel külföldről érkezik. Ebből a szerepből kifolyólag, az ország aktívan bekapcsolódik a nemzetközi migrációs folyamatokba. Egyrészt maguk az oroszok aktívan vándorolnak a világ különböző országaiba jobb élet és kereseti lehetőségek reményétől vezérelve, másrészt azonban Oroszország területe egy köztes megálló. Vonzó ugródeszkaként jelenik meg a kevésbé fejlett országokból érkező (főleg afrikai és ázsiai) migránsok előtt. Innen azután könnyebben el tudják érni az eredeti célállomást, a fejlett Nyugatot.⁷⁷

4. 1. AZ OROSZORSZÁGBA IRÁNYULÓ MIGRÁCIÓ KIALAKULÁSA

A Szovjetunió felbomlása után az addig összetartozó területek, családok szakadtak el egymástól. Míg a Szovjetunió területén a különböző etnikumok egy közösségként éltek, annak megszűnése után az egyes tagköztársaságokban a helyi lakosság, ami sokszor nacionalista volt, szembekerült a többi kisebbségi nemzettel. A szovjet állampolgárság megszűnésével a lakosoknak vagy fel kellett vennie annak az országnak az állampolgárságát, ahol tartózkodtak – tehát jogilag elváltak Oroszországtól, vagy az orosz állampolgárságot választhatták. Így az 1990-es években két új tendencia jelent meg, egyrészt az orosz nemzetiségűek hazavándorlása, másrészt a kényszerszermigráció.⁷⁸ A Szovjetunió felbomlását követő évtizedben az orosz migrációs politika középpontjában a hazavándorlók és a konfliktuszónákból érkező kényszerszermigránsok problémái álltak. Az évtized végére megváltozott a migráció iránya, struktúrája, a kényszerszermigrációt felváltotta az önkéntes. Míg

⁷⁶ Ribakovszkij, Leonyid (2009): Transzformacija migracionnih professzov na posztszovjetszkom prostranstve, Akademia, Moszkva, 269.o.

⁷⁷ Rybakovsky, Leonid-Ryazantsev, Sergey (2005): International Migration in the Russian Federation, United Nations Secretariat, New York, 3.o.

⁷⁸ A szakirodalom kényszerszermigránsoknak, belső menekülteknek nevezi azokat az orosz állampolgársággal rendelkező bevándorlókat, akik a posztszovjet térségből érkeznek Oroszországba, leginkább anyagi és társadalmi kényszerből.

korábban a lakóhely elhagyásának fő indokai politikai, társadalmi jellegű volt, a 2000-es évekre főleg gazdasági okok motiválták a bevándorlókat, az Oroszországi Föderáció egy főre jutó bruttó nemzeti jövedelme a legmagasabb a FÁK-régióban.

V. TÁBLÁZAT

AZ EGY FŐRE JUTÓ BRUTTÓ NEMZETI JÖVEDELEM A FÁK-ÁLLAMOKBAN (USD)

Ország/év	1991	1995	2000	2005	2007	2010
Azerbajdzsán	1,209	397	655	1,578	3,851	5,772
Fehéroroszország	1,747	1,371	1,273	3,090	4,667	5,765
Grúzia	1,310	569	692	1,470	2,318	2,620
Kazahsztán	1,512	1,288	1,229	3,771	6,772	9,136
Kirgizisztán	572	362	279	478	726	860
Moldova	835	477	354	831	1,231	1,631
Oroszország	3,427	2,670	1,775	5,337	9,146	10,440
Örményország	589	456	621	1,598	2,995	3,031
Tádzsikisztán	468	213	139	358	563	820
Ukrajna	1,490	936	636	1,829	3,069	3,007
Üzbegisztán	659	586	558	547	830	1,384

Forrás: saját szerkesztés, <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>⁷⁹

Ennek köszönhetően jelentősen megnöttek a pénzátutalások a posztszovjet régióban. A munkaerő-kibocsátó FÁK-államokban a migránsok által hazaküldött pénz kiemelkedően fontos szerepet játszik a gazdasági, társadalmi stabilitás megteremtésében. Ezek az összegek emelik a belső vásárlóerőt, támogatják a kisvállalkozásokat. Az átutalások ma még nem jelentenek problémát az orosz gazdaság számára, de ha a növekedésük tendenciája így folytatódik – az Orosz Központi Bank elemzése szerint 1999 és 2004 között a kiáramló összegek közel a hétszeresükre nőttek – akkor a jövőben probléma forrását képezhetik. A rendelkezésre álló adatok szerint az illegális migránsok a megkeresett pénz akár 75 százalékát is hazaküldhetik és nem mindig legális, regisztrálható módon.⁸⁰

⁷⁹ <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>, letöltés ideje: 2012.03.24.

⁸⁰ Ivakhniouk, Irina (2006): Migrations in the CIS Region: Common Problems and Mutual Benefits, A Nemzetközi Migráció és Fejlődés Konferenciájának háttérdokumentuma, Torino 2006 június, 28.-30.o.

4. 2. A KORMÁNY MIGRÁCIÓS POLITIKÁJA

Oroszországnak nincs hosszú múltra visszatekintő gyakorlata, tapasztalatai a migrációs politika terén. Azonban mivel célterületként definiálható Oroszország, ezért fontos (lenne), hogy egy felelősségteljesen átgondolt, pontosan meghatározott és jól kidolgozott migrációs politikával rendelkezzen.

4. 2. 1. Az első próbálkozások

Amikor a Szovjetunió felbomlott, rákényszerült egy migrációs politika kidolgozására, mivel a szovjet időszakban a migrációs politikával nem foglalkoztak. Helyette egy, a belső mozgást korlátozó rendszert építettek ki és működtettek. Ez abban merült ki, hogy szigorúan megállapított feltételeknek való megfelelés után engedélyezték a belföldi lakóhely-változtatás lehetőségét. Mivel a Szovjetunió felbomlott, ennek a rendszernek a fenntartása elképzelhetetlenné vált, hiszen egy demokratikus ország nem korlátozza lakosainak szabad mozgását.

Első lépésben 1992-től 2000-ig elfogadták az első törvényeket (menekülttörvény, kényszerszermigránsokra vonatkozó törvény, állampolgársági törvény és a külföldi honfitársakra vonatkozó törvény), programokat készítettek és felállították a migrációval foglalkozó hivatalokat, főként a Szövetségi Migrációs Szolgálatot. Ez a hivatal volt illetékes az 1992-ben elfogadott Migrációs programot, valamint az összes migrációval kapcsolatos kérdésben eljárhatott. A Migrációs program fő célja a volt szovjet tagköztársaságokból érkező menekültek és kényszer migránsok támogatása volt.⁸¹ Az évezred végére már fokozatosan finomítottak a migrációs politikán és az elérendő célokon. Lényegesen csökkent a visszatelepülő, külföldön maradt oroszok száma, azonban felszínre törni látszott egy újabb megoldásra váró probléma, miszerint egyre több munkavállaló érkezett Oroszországba, és súlyosbító körülményként nagyszámban illegálisan vándoroltak be.

4. 2. 2. Az új évezred korlátozó migrációs politikája

A már említett újonnan felmerülő problémák arra késztették az orosz vezetést, hogy új politikát vezessenek be. A tényleges orosz migrációs politika tehát a második szakaszban

⁸¹ Gavrilova, Irina (2001): Migration policy in modern Russia – To be or not to be, Perspectives on European Politics and Society, 265. -270.o.

alakult ki, ami 2002-ben kezdődött, jelentős korlátozásokat vezettek be⁸², amit akár Vlagyimir Putyin hatalomra kerülésével is jelölhetünk, ennek hatására egy restriktív migrációs politika nyert teret. A korlátozó politika kialakulását sürgették meg olyan események, amelyek alapjaiban rázták meg a világot, mint a 2001. szeptember 11-i terroristatámadás, de az Oroszországon belül elkövetett terrorcselekmények is tovább erősítették a korlátozást – 2002-ben a Dubrovka utcai művelődési ház elfoglalása vagy 2004 februárjában a metrórobbantás. Bár ezek az események Oroszországon belül történtek, amiket a csecsen aktivisták követtek el, az orosz közvélemény a bevándorlókat okolta az eseményekért és a legnagyobb fenyegetést az immigránsoknak tulajdonították. A már említett Szövetségi Migrációs Szolgálat, megszűnt önállóan működni és a Belügyminisztérium hatáskörébe rendelték. A fő feladata megváltozott, már nem a segítségnyújtás volt, hanem az illegális migráció csökkentése, titkon pedig teljes megszüntetése.⁸³ Ezt az időszakot két törvény jellemzi. Az első a Vlagyimir Putyin által aláírt, 2002. július 1-jén életbelépő állampolgársági törvény. A törvény szerint az tekinthető orosz állampolgárnak, aki a törvény életbe lépésének a napján orosz állampolgár, vagy aki a törvény szabályai szerint szerzi meg az orosz állampolgárságot, amit általános (megszakítás nélkül öt éve él Oroszországban, biztos jövedelemforrással rendelkezik, megfelelően beszéli az orosz nyelvet, és lemond előző állampolgárságáról) vagy könnyített (ezt a volt szovjet állampolgárok segítésére alkották meg) eljárás keretében lehet megszerezni.⁸⁴ Az állampolgársági törvény ténylegesen is a restriktív migrációs politika kialakításának eszközévé vált. Az orosz diaszpóra visszatérését Oroszországba egyáltalán nem segítették, és a föderáció területén kívül született személyek semmilyen kedvezményt sem kaptak az orosz állampolgárság megszerzésére. A törvényt rengeteg kritika érte – a legnagyobb horderővel mégis az bírt, miszerint a törvény elfogadása miatt nagyjából hárommillió ember vált egyik pillanatról a másikra illegális bevándorlóvá, miközben előtte teljesen legálisan tartózkodtak, dolgoztak Oroszország területén.⁸⁵ Az éles kritikák miatt Moszkva úgy döntött, hogy módosítást hajtanak végre a törvényen, erre 2003. október 14-én

⁸² Molodikova, Irina (2007): Transformation of migration patterns in post-soviet space: Russian new migration policy of „open doors” and its effect on European migration flows, *Review of Sociology*, 2. szám. 2.o.

⁸³ Molodikova, Irina (2007): Transformation of migration patterns in post-soviet space: Russian new migration policy of „open doors” and its effect on European migration flows, *Review of Sociology*, 2. szám. 6.o.

⁸⁴ 62 – NZ számú törvény az orosz állampolgárságról, <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain/opensslpdf.pdf?reldoc=y&docid=4d492df12>, letöltés dátuma: 2012.03.15.

⁸⁵ Molodikova, Irina (2007): Transformation of migration patterns in post-soviet space: Russian new migration policy of „open doors” and its effect on European migration flows, *Review of Sociology*, 2. szám. 7.o.

került sor, így a módosítás szerint, akiknek a törvény hatályba lépéséig volt tartózkodási engedélyük, regisztrálva voltak, könnyített eljárás szerint szerezhették meg az orosz állampolgárságot. A másik törvényt 2002 októberében fogadták el, ami a külföldiekre vonatkozott. Azon a külföldieknek, akik hosszú távon, a föderáció területén szerettek volna tartózkodni – tehát nem turista – három nap állt rendelkezésükre, hogy regisztrálják magukat a hivatalokban, bemutassák az ott kapott érvényes papírokat és Migrációs kártyát kapjanak, a munkavállalási engedélyt pedig csak a munkáltató előzőleges bejelentése alapján lehetett igényelni.⁸⁶ Nem meglepő módon ezt a törvényt is rengetek kritikával illették a határidő miatt és a munkaadók indokolatlan előnyhöz juttatása miatt, így 2004-ben módosították a törvényt, ami szerint három hónap a regisztrációs idő, de csak az ukrán, a tádssik, valamint a moldáv állampolgárok számára. A 2000-es évek közepére nyilvánvalóvá vált, hogy ez a megszorító politika nagyobb kárt okoz, mint hasznot, a törvényeknek rengeteg negatív hatása van, ami miatt a migránsok más célországot találnak Oroszország helyett, ami a demográfiai krízis miatt nem volt elfogadható az orosz vezetés számára.

4. 2. 3. A „nyitott ajtók” politikája

A 2000-es évek másik felében alakult ki a harmadik korszak, ekkor már stabilizálódott a gazdaság, liberalizációs lépéseket tettek a migrációs politika terén. Ekkor nyilvánvalóvá vált az orosz vezetés számára, hogy a bevándorlás enyhíthetné a demográfiai krízist. Az új politikát a munkaerőben hiányt szenvedő és fejletlen északi és keleti régiók figyelembevételével alakították ki.⁸⁷ Vlagyimir Putyin 2005. évi üzenetében már kiemelte, hogy a migrációs politika új alapokra épül, mert egy szabad társadalomnak nem lehetnek belső határai, mozgást korlátozó törvényei, nyitott kell, hogy legyen a világ számára. Putyin ebben a beszédében is foglalkozott a demográfiai problémával, kifejtette, hogy Oroszország érdeke is a jól képzett, legális bevándorlók érkezése, akik számára vonzóvá kell tenni az orosz állampolgárságot.⁸⁸ Ennek a jegyében 2007. január 15-én lépett életbe egy törvénycsomag,

⁸⁶ Molodikova, Irina (2007): Transformation of migration patterns in post-soviet space: Russian new migration policy of „open doors” and its effect on European migration flows, *Review of Sociology*, 2. szám. 7.-9.o.

⁸⁷ 109-es számú 2006. július 18-i állami törvény: O migracionnom ucsotye inosztrannih grazsdan i lic bez grazsdansztva v RF, <http://www.rg.ru/2006/07/20/migracia-uchet-dok.html>, letöltés dátuma:2012.03.17.

⁸⁸ Annual Address to the Federal Assembly of the Russian Federation 2005, http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2005/04/25/2031_type70029type82912_87086.shtml, letöltés dátuma:2012.03.16.

amit a „nyitott ajtók” politikájának is neveznek. A csomag három fő irányvonalat tartalmaz, a honfitársak visszacsábítása és letelepedésük segítése, a bevándorló munkaerő legalizálása, és a regisztráció, engedélyek megszerzésének könnyítése. Ennek a politikának a fő célja, hogy 2007 és 2012 között évente egy millió, egy és fél millió főt vonzanak haza. A „nyitott ajtók” politikája lassan a végéhez közeledik, és eddig elmondható, hogy a migrációs helyzet áltáthatóbbá, szabályozottabbá vált.⁸⁹

Putyin, január végén a Szövetségi Migrációs Szolgálat ülésén ismertette a következő migrációs politika néhány alap tézisé. A legkiemelkedőbb pont szerint megtiltanák azoknak a beutazását Oroszországba, akik súlyosan megsértették a migrációs törvényeket, valamint akiket bírósági döntés után utasítottak ki. Ezek a személye öt-tíz évig terjedő beutazási tilalmat kapnának. Ezen felül az illegális bevándorlókat alkalmazó munkaadókat büntetőjogi felelősség fogja terhelni. Az orosz kultúrát és nyelvet terjesztve pedig a bevándorlóknak vizsgát kell tenniük az orosz nyelvtudásukból.⁹⁰

Az orosz kormány európai és amerikai mintákra próbálja megalkotni migrációs politikáját. Mindenekelőtt szem előtt tartja, hogy az ország érdeke a minél nagyobb számú bevándorló. Azonban az illegális bevándorlókkal járó költségek magasabbak, mint a legális migrációs költségek. Az orosz bürokráciában jelen lévő korrupció a legálisan bevándorolni szándékozó munkavállalókat is a szürkegazdaságba taszítja. Az elmúlt években több millió immigránst vizsgáltak meg, közülük 2-5 millió engedélyek nélkül tartózkodott az országban.⁹¹

4. 3. A BEVÁNDORLÁS KONTEXTUSA, SAJÁTOSSÁGOK, A MIGRÁCIÓ FAJTÁI

Mind az intern és az extern migráció, döntő fontosságú Oroszország szociális, demográfiai fejlődésében. Oroszország egy demográfiai krízis közepén áll, és ennek következményével, az aktív korú populáció hiányával is hamarosan szembe kell néznie. Hogy kompenzálja ezen hiányosságait, Oroszországnak évente egy millió immigránsra van szüksége. Az intern migráció szintén fontos tényező, amely segíthet leküzdeni az

⁸⁹ Portyakov, Vladimir (2008): New aspects of the immigration policy of Russia, Far Eastern Affairs, 2.-3.o.

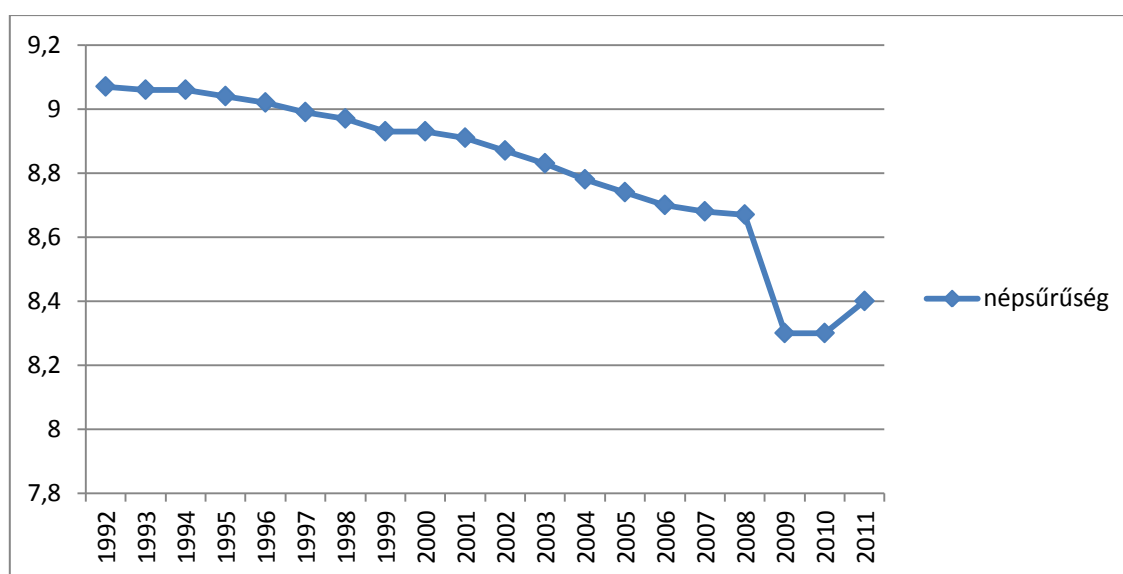
⁹⁰ Szigorúbb lesz Oroszország migrációs politikája, <http://hungarian.ruvr.ru/2012/01/26/64679133.html>, letöltés dátuma: 2012.03.20.

⁹¹ Andrienko, Yuri-Guriev, Sergei (2005): Understanding Migration in Russia, Center for Economic and Financial Research at New Economic School, Moszkva, 23. szám, 16., 31.-35.o.

interregionális munkaerő aránytalanságokat. A gazdasági növekedés ellenére Oroszországban még mindig vannak olyan területek, ahol alacsonyak a bérek, magas a munkanélküliség, így jelenleg is milliók vándorolnak az ország fejlettebb részébe.⁹² Az Orosz Föderáció területe nem sűrűn lakott. Nem egész tíz év alatt majdnem egy egésszel csökkent népsűrűsége. A XII. ábrán látható egy éles törés 2008-2009 között, ekkor több mint három tizeddel csökkent a népsűrűség az országban. Leginkább Szibéria és a Távol-Keletre jellemző az emberhiány, ahol csupán 1,1 fő/km².⁹³

XII. ÁBRA

A NÉPSŰRŰSÉG ALAKULÁSA OROSZORSZÁGBAN 1992-2011 KÖZÖTT

Forrás: saját szerkesztés, <http://www.indexmundi.com>, Rosstat (2009, 2010, 2012), adatai alapján⁹⁴

A népsűrűség alakulását bemutató ábrából látható, hogy a népsűrűség Oroszországban egészen a 2010-es évig rohamosan csökkent, míg a '90-es évek elején 9 fő/km² fölötti volt, a tavalyi évben 8,4 fő/km² volt csupán. Láthatjuk azt is, hogy 2008-ban nagy csökkenés következett be, 8,63 fő/km²-ről, egy év leforgása alatt 8,3 fő/km²-re csökkent. A fogyatkozó lakosság helyét lassan átveszik a migrációs hullámokkal érkező külföldiek, elsősorban a

⁹² Andrienko, Yuri-Guriev, Sergei (2005): Understanding Migration in Russia, Center for Economic and Financial Research at New Economic School, Moszkva, 23. szám, 2.o.

⁹³ Lassan kihálnak az oroszok, http://kitekinto.hu/europa/2008/12/05/lassan_kihálnak_az_oroszok/, letöltés dátuma: 2011.03.29.

⁹⁴ <http://www.indexmundi.com/facts/russia/population-density>, letöltés dátuma: 2011.04.02., Rosstat (2009, 2010), Rosijskij Statizticseskij Ezsegodnik, 41. o.

posztszovjet térségből érkezők és a kínaiak. Ha figyelembe vesszük a határ kínai oldalán lévő, száznegyvenszer nagyobb népsűrűséget, akkor ez nem is elképzelhetetlen.⁹⁵

Az Oroszországba bevándorlók számát, évenkénti leosztásban a 2. Melléklet IV. Táblázatában találhatják. Ebből látható, hogy a bevándorlás mértéke állandó hullámzást mutat. A legtöbb bevándorló Kazahsztánból, Ukrajnából, Üzbegisztánból és Grúziából, Németországból, Kínából érkezik. Nem lehet egy általános trendet felállítani a bevándorlással kapcsolatban. Az azonban bizonyos, hogy ezen mértékű bevándorlás nem fogja helyettesíteni a születési számokat, így nem tudja megállítani a népességfogyást.

4. 3. 1. A közép-ázsiai országokból érkező bevándorlók

Ebben a fejezetben öt, egykori szovjet tagköztársaságból való bevándorlást vizsgálom. Az öt kiemelt ország: Kazahsztán, Kirgizisztán, Tádzsikisztán, Türkmenisztán és Üzbegisztán. Az orosz kisebbség helyzete egészen elfogadható volt ezekben az országokban (összehasonlítva a többi volt tagköztársasággal, főleg a balti országokban élő orosz kisebbség helyzetével). Kazahsztánban és Kirgizisztánban az orosz hivatalos nyelvnek számít, Türkmenisztán pedig a kettős-állampolgárság lehetőségét is megadta. Ennek a kedvező kisebbség-politikának a kialakulása azzal magyarázható, hogy a függetlenné vált országok prioritásává vált az, hogy az országban tartsák az ottrekedt orosz népességet.⁹⁶ Kutatásom szerint az orosz népesség rendelkezett a megfelelő tudományos, technikai ismeretekkel, ami nélkülözhetetlen volt a gazdaság fenntartásához.

A legnagyobb számban Kazahsztánból érkeznek a bevándorlók. 1997-ben 235 903 bevándorló érkezett Oroszországba Kazahsztánból, három év alatt azonban számuk radikálisan csökkent, az új évezred elejére már csupán 124 903-an érkeztek Kazahsztánból. Látható az is, hogy 2000 és 2005 között nőtt ugyan az Oroszországba bevándorlók száma, de sosem érte el az a 1994-es migrációs csúcsot. Ez a nagyarányú kivándorlás azonban megdöbbentő, annak a ténynek a fényében, hogy Kazahsztán is jelentős gazdasági fejlődésen ment keresztül ezekben az években, és jelentősen nőtt az életszínvonal. A legfrissebb adatok szerint, 2010-ben 27 862 legális bevándorlót regisztráltak. Úgy gondolom, hogy ez a

⁹⁵ Lassan kihálnak az oroszok, http://kitekinto.hu/europa/2008/12/05/lassan_kihálnak_az_oroszok/, letöltés dátuma: 2011.03.29.

⁹⁶ Zieger, Charles E. (2006): The Russian diaspora in Central Asia: Russian compatiots and Moscow' Foreign Policy, Demokratizatsija, 2006. tél, 7.o.

csökkenő trend, akár annak is köszönhető, hogy az 1990-es évek végére befejeződött azoknak az oroszoknak a bevándorlása, akik nem szerettek volna Kazahsztánban maradni. Kazahsztán lassan kibocsátó államból fogadó állammá válik, amiben nagy szerepe van a már előbb említett gazdasági fejlődésnek. Így tehát Kazahsztán is célországággá vált a migráció terén. Ebben a pozícióváltásban nagy szerepe volt a feltárt kőolaj-, földgáz- és ásványkincseknek.⁹⁷ Emellett nem elhanyagolandó tény az Orosz-belorusz-kazah vámunió 2010-es létrejötte, amiben előirányozták, hogy a következő lépés a közös piac lesz, amiben már a munkaerő szabad áramlását is meg kell valósítani.

Ha a migrációs politikák hatékonyságát vizsgáljuk, akkor ennek egyedül Tádzsikisztán felelt meg, hiszen az országból érkező legális bevándorlók száma a 2000-es évek elején indított restriktív migrációs politikának köszönhetően radikálisan lecsökkent, 2000-ben még 11 ezer fő vándorolt be Tádzsikisztánból Oroszországba, 2005-ben már csak 4700-an érkeztek. Az időben ezután következő politikának is megfelel a trend, hiszen kis ingadozás után, a 2007-ben bevezetett „nyitott ajtók” politikájának köszönhetően majdnem háromszorosára, több mint 17 ezer főre emelkedett a bevándorlók száma.

Üzbegisztán példáján keresztül is megfigyelhető a migrációs politika hatása, az Üzbegisztánból Oroszországba vándorlók száma egészen 2004-ig csökkent – tehát ez megfelel a restriktív migrációs politikának. De már a „nyitott ajtók” politikája előtt megkezdődött a migránsok nagyobb számú bevándorlása Oroszországba.

Türkmenisztán esetén egy egyszerű magyarázat áll a rendelkezésünkre, ami a bevándorlási politika érvénytelenségét igazolja. Bár a 2000-es évek elején, még az akkor érvényes politikának megfelelően csökkent a bevándorlók száma, az utána várt emelkedés nem következett be, csak tovább csökkent a számuk. A magyarázatot a 2003 áprilisában Oroszországgal megkötött földgáz-szerződésben találhatjuk – földgáz kitermelésről és szállításról szól. A szerződés Oroszország számára sokkal kedvezőbb volt, így a türkmén elnök megszüntette a kettős állampolgárság lehetőségét. Ez a lépés a Türkmenisztánban élő orosz kisebbséget döntésre kényszerítette, az egyik állampolgárságukról le kellett mondaniuk. Amennyiben az orosz állampolgárságot választották, erősen ajánlott volt számukra, az Oroszországba való átköltözés.⁹⁸

⁹⁷ Molodikova, Irina (2007): Transformation of migration patterns in post-soviet space: Russian new migration policy of „open doors” and its effect on European migration flows, *Review of Sociology*, 2007. 2. szám, 11.o.

⁹⁸ Zieger, Charles E. (2006): The Russian diaspora in Central Asia: Russian compatriots and Moscow’ Foreign Policy, *Demokratizatsija*, 2006. tél, 17.-18.o.

Kirgizisztán esetében is egy, a migrációs-politikától eltérő ok áll a migránsok számának növekedésének hátterében, hiszen a tulipános forradalom magyarázza a bevándorlás növekedését. Kirgizisztánban 2005 márciusában következett be a hatalomváltás, ami egy instabil jövőt eredményezett, eltávolodtak Oroszországtól. Azonban a Kirgizisztánban élő oroszok jobbnak látták, ha emigrálnak, és a legtöbben Oroszországba vándoroltak. Ez a jelenség jelentik meg a migránsok számában is, míg 2005-ben 15 592 bevándorló érkezett Kirgizisztánból Oroszországba, két évvel később már kilencezerrel többen, és ez a trend kisebb ingadozásokkal egészen az évtized végéig kitartott.

Ez a migrációs trend, miszerint csökkennek a bevándorlók az 1994-es migrációs csúcs után, nemcsak Kazahsztánra, de az összes FÁK-államra érvényes. Ezt a jelenséget kiválthatta az is, hogy a regionális konfliktusok elkezdtek csökkenni, de nagy hatása volt az orosz restriktív migrációs politikának is.

4. 3. 2. A transzkaukázusi területekről érkező bevándorlók

Ebben a fejezetben, három volt szovjet tagköztársaság, Örményország, Azerbajdzsán és Grúzia migránsait vizsgálom. Az kijelenthető, hogy az országok függetlenné válása óta eltelt rövid idő alatt, jelentősen csökkent az orosz származásúak aránya ezekben az országokban. Örményország és Azerbajdzsán esetén az elvándorlást az is motiválta, hogy kitört a Hegyi-Karabahért folyó háború és bár ez nem az oroszok ellen irányult, sokan mégis az elvándorlást látták jó megoldásnak. Ha ismét megvizsgáljuk a migrációs politikákat, akkor láthatjuk, hogy leginkább Azerbajdzsán és Grúzia felel meg azoknak, kisebb eltérésekkel.

Grúzia kapcsán azonban ki kell emelni, hogy nincsenek pontos adatok az ott élő oroszokról, ugyanis a népszámlálások nem terjedtek ki Abháziára és Dél-Oszétiára. A Grúziából érkező bevándorlók száma 2000-ben meghaladta a húszezer főt, majd még a restriktív migrációs politika bevezetése előtt csökkenni kezdett, 2001-ben már csak 9647 fő. Viszont így is éreztette hatását ez a politika, hiszen a Grúziából érkező bevándorlók száma tovább csökkent, kevesebb, mint a felére, 2002-ben 7128-an érkeztek Grúziából, majd egy évvel később 5540-en. 2005-től aztán egy folyamatos emelkedést láthatunk, amit a „nyitott ajtók” politikája tovább erősített. 2009-től azonban ismét csökkenő tendenciát mutat a grúz migránsok száma.⁹⁹ Meglepőnek tartom azt, hogy a 2003-as rózsás forradalom hatására,

⁹⁹ Rosstat (2011), Rosijskij Statiszticeskij Ezsegodnik, 112.o.

amikor is a nacionalista Szaakasvili vette át a vezetést, nem nőtt, hanem csökkent az onnan Oroszországba vándorlók száma, hiszen inkább a visszatelepedésre lehetett volna számítani.

Az Azerbajdzsánból Oroszországba vándorlók száma is hasonló utat járt be, mint a Grúziából érkezők. 1997-ben még majdnem harminc ezren vándoroltak be innen, három év alatt ez a szám a felére csökkent, majd a korlátozó politikának köszönhetően 2005-re 4600-ra süllyedt. A „nyitott ajtók” politikájának köszönhetően fokozatosan nőtt, és két év alatt ismét elérte a húszezres szintet, majd 2009-ig kisebb eltérésekkel stagnálni látszott. 2010-ben következett be egy nagyobb mértékű csökkenés, így ismét már csupán 14 500 bevándorló érkezett Azerbajdzsánból.¹⁰⁰ Ez a csökkenés az ország gazdasági fejlődésének és a feltárt és kiaknázott olaj- valamint gázmezőknek köszönhető.¹⁰¹

Örményországot vizsgálva kijelenthetjük, hogy az oroszok lakosságon belüli aránya nagyon alacsony, fél százalék lehet. Így az innen Oroszországba vándorlók többsége beszéli az orosz nyelvet, azonban nem orosz származású, és mivel Örményország egy visszafogott gazdasági fejlődéssel jellemezhető, ezért a legtöbb migráns a jobb munkalehetőség, magasabb életszínvonal reményében vándorol Oroszországba. A legtöbb örmény migráns szemében Oroszország célszámként szerepel.¹⁰² Az örmény bevándorlók számának alakulása nem felel meg a migrációs politikáknak, hiszen a restriktív politika alatt is jelentősen nőtt az Oroszországba vándorlók száma. 2002-ben 6 802 migráns érkezett Örményországból, 2005-ben már 7 581, és 2007-ben több mint harmincezer. Ez a trend még 2009-ig felfelé ívelő volt, a bevándorlók száma közel ötezer fővel emelkedett, de 2010-ben itt is jelentős visszaesés volt tapasztalható.¹⁰³

4. 3. 3. Belarusz, moldáv és ukrán bevándorlás

Belarusz, a már említett Orosz-belarusz-kazah vámunió kívül még 1998-ban szerződést írt alá Oroszországgal egy gazdasági unió létrehozásáról, ahol a szabad munkaerő-áramlást biztosítani kell. Bár a két ország kapcsolatában a 2000-es évek második felétől jelentős problémák alakultak ki, ez nem befolyásolta az ott élő orosz kisebbség sorsát, hiszen az orosz is hivatalos nyelv. Belaruszt vizsgálva elmondható, hogy a migrációs politikák teljesen

¹⁰⁰ Rosstat (2011), Rosijskij Statiszticeskij Ezsegodnik, 112.o.

¹⁰¹ Szigetvári, Tamás (2009): Azerbajdzsán gazdasága és az energiaszektor, Kelet-Európa Tanulmányok, IV. szám, A posztsovjét országok nemzetközi beilleszkedése: külkapcsolatok és energetika, MTA Világgazdasági Intézet, Budapest, 2009, 152.-160.o.

¹⁰² The Demographic Yearbook of Russia (2007), 455.o.

¹⁰³ Rosstat (2011), Rosijskij Statiszticeskij Ezsegodnik, 112.o.

sikertelenek voltak, sem a restriktív, sem a „nyitott ajtók” politikája nem tudta kellő képen érzékeltetni hatását, a fokozatosan csökkenő belarusz bevándorlók száma azonban megfigyelhető.¹⁰⁴

A Moldovai Köztársaság esetén sem érte el a bevándorlás-politika az elvárt célt, hiszen 2000-ben még 11 652-en vándoroltak be Oroszországba, 2004-ben már csupán 4 816-an. Majd ez a szám jelentősen megnövekedett, 2009-ben már több mint 16 ezer bevándorló érkezett Moldovából. Valamint itt is megjelenik a 2010-es csökkenés.¹⁰⁵

Ukrajna esetén a 2004-es narancsos forradalom óta nyomon követhető az orosz-ukrán vita, hiszen Viktor Juscsenko győzelmével a nyugat felé való nyitást választották, és nem az orosz függelmet. Ez a feszült viszony természetesen hatással van az Ukrajnában élő orosz kisebbség döntéseire. A migrációs számadatokat vizsgálva láthatjuk, hogy 2000-ben még 74 748 fő vándorolt Oroszországba, míg 2001-ben közel a felére csökkent ez az adat, 2004-re pedig már csak közel 17,5 ezer Ukrajnából származó migráns érkezett. Ez tehát azt mutatná, hogy a migrációs hajlam kimerülni látszott, de az előbb említett narancsos forradalom megtette a hatását, és újra felélénkült a migráció. 2005-től fokozatosan emelkedett a migránsok száma, 2007-ben több mint 51 ezren vándoroltak ki Oroszországba, innentől azonban ismét egy csökkenő trend látható¹⁰⁶, így talán tényleg kimerülni látszik a migrációs hullám Ukrajna esetén, és a narancsos forradalom adott egy végső lökést.

4. 3. 4. A balti államokból érkező bevándorlók

Észtország, Lettországból és Litvániában is jelentős orosz kisebbség maradt függetlenedésük után. A három ország eltérő kisebbségpolitikát alkalmazott, és csak Litvánia kínálta fel az állampolgárságot azoknak, akik 1940 után telepedtek le az országban. Észtország és Lettország azonban nem adta meg ezt a lehetőséget, a kutatók szerint félték attól, hogy a saját országukban végül ők kerülnek majd kisebbségbe.¹⁰⁷ A balti országokból érkező bevándorlók száma alacsony, alig pár száz migránsról beszélhetünk.¹⁰⁸ Véleményem szerint ez az Európai Unióhoz való csatlakozásnak köszönhető, ami által a külföldön munkát keresők

¹⁰⁴ Rosstat (2011), Rosijskij Statiszticeskij Ezsegodnik, 112.o.

¹⁰⁵ Rosstat (2011), Rosijskij Statiszticeskij Ezsegodnik, 112.o.

¹⁰⁶ Rosstat (2011), Rosijskij Statiszticeskij Ezsegodnik, 112.o.

¹⁰⁷ Molodikova, Irina (2007): Transformation of migration patterns in post-soviet space: Russian new migration policy of „open doors” and its effect on European migration flows, Review of Sociology, 2. szám. 9.-10.o.

¹⁰⁸ Rosstat (2011), Rosijskij Statiszticeskij Ezsegodnik, 112.o.

inkább nyugat felé nyitnak. Ezáltal azok, akik még így is Oroszországba vándorolnak, nagy valószínűséggel az orosz kisebbségből kerülnek ki.

4. 3. 5. Az ázsiai kontinensről érkező bevándorlók

Ha a legális és illegális migránsokat együtt vizsgáljuk, akkor a legtöbb tudományos munkában az a megállapítás áll, hogy Ázsiából érkeznek a legtöbben Oroszországba. Az illegális migránsokról azonban nincsenek számadatok, így csak becsléssel lehet megállapítani ezeket az adatokat. A legegyszerűbb ok, amiért magas a bevándorlók száma, az a földrajzi közelség, ami azonban csak Kína esetében fontos tényező, hiszen Mongóliából és Észak-Koreából érkező bevándorlók száma Kínával összehasonlítva eltörpül. Ezen felül Oroszország az egy főre jutó GDP-t figyelembe véve megelőzi a legtöbb ázsiai országot, így a jobb életkörülmények is szerepet játszhatnak. Látható az is, hogy az Ázsiából származó bevándorlók esetén Kína után Vietnam is megjelenik. Ha a már ismertett politikákkal összevetjük a számadatokat, akkor Vietnam esetén azt állapíthatjuk meg, hogy az onnan érkező bevándorlók száma inkább növekedett – bár ez a növekedés nem jelentős – így erre valószínűleg nem volt hatással az orosz migrációs politika. A kínaiakon és a vietnamiakon kívül még az izraeliek is egy stabil bevándorló réteget alkotnak. Az Izraelből érkező bevándorlók száma egészen a 2000-es évek elejéig fokozatosan nőtt, majd állandó csökkenést mutat.¹⁰⁹ Ez a fokozatos fogyás ezért alakulhatott ki, mert még a Szovjetunió fennállása alatt megkezdődött az oroszországi zsidók kivándorlása Izraelbe, majd ez felerősödött. Az Izraelbe érkező oroszországi zsidóság azonban nem tudott számára megfelelő életkörülményeket kialakítani ott, ezért inkább visszaköltöztek Oroszországba. Ezt a folyamatot jeleníti meg a 2000-ig tartó növekedési ütem.¹¹⁰

A Kínából érkező bevándorlók azért is érdemelnek kiemelt figyelmet, mert az orosz közvéleményben ők jelentik a legnagyobb fenyegetést. Az oroszok úgy gondolják, hogy azért érkeznek a kínaiak az Orosz Távol-Keletre, mert ezzel készítik elő a terület elszakadását Oroszországtól, ami hivatalosan aztán a Kínai Népköztársasághoz csatlakozik majd. Egyes elemzők úgy vélik, hogy akár Szibériát is elveszíthetik.¹¹¹ Már említettem, hogy Oroszország

¹⁰⁹ Rosstat (2011), Rosijskij Statiszticeskij Ezsegodnik, 112.o.

¹¹⁰ Rédei, Mária (2007): Mozgásban a világ: a nemzetközi migráció földrajza, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2007, 359.-365.o.

¹¹¹ Shlapentok, Vlagimir (2007): China int he Russian mind today: ambivalence and defeatism, Europe-Asia Studies, 2007. január, 11.o.

keleti része nagyon ritkán lakott, az ottani régiók népsűrűsége átlagosan 1,1 fő/km², a határ túloldalán viszont 140-szer nagyobb. A kínai népesség a születésszabályozás ellenére is jelentősen nő, ami szociális feszültségekhez vezet, így a kínai vezetés támogatja azt, hogy a lakosság emigráljon az országból, és az egyik célpont náluk is Oroszország. A kínai bevándorlók három fő okból érkeznek az országba (de ez a legtöbb, nem orosz nemzetiségűről is elmondható, akiknél nem érzelmi szálak dominálnak) – az egyik részük pénzkereseti lehetőséget lát az Oroszországba való bevándorlásban, a megkeresett pénzt megtakarítják, és ezzel aztán Kínába visszatérve jobban ki tudják aknázni a lehetőségeiket, el tudnak indítani egy kisvállalkozást, amivel Kína gazdaságát támogatják. A második csoport tranzit országgént használja Oroszországot, a harmadik csoport tagjai pedig letelepednek az országban, és nem kívánnak visszatérni Kínába.¹¹² Ahogy az előző országok esetében megvizsgáltam a migrációs politikák hatékonyságát, itt is megtettem azt, és következtetésképpen elmondható az, hogy a kínai bevándorlók száma nem felel meg az orosz migrációs politikák egyes szakaszainak. Már a restriktív szakasz előtt a felére csökkent a bevándorlók száma, 2000-ben még 1 121 legális bevándorló érkezett Oroszországba – amit itt fontos kiemelni, az a legális, hiszen Kína az egyik legnagyobb kibocsátója az Oroszországba irányuló illegális migránsoknak – egy évvel később már csak 405-en érkeztek Kínából. Ez persze nem jelenti azt, hogy a korlátozó bevándorlás-politika sikertelen lett volna, hiszen tovább tudták csökkenteni a bevándorlók számát, ismét a felére, de ez a trend nem tartott ki a politika végéig, hiszen 2005-ben már ismét négyszáz fölé emelkedett a bevándorlók száma. A „nyitott ajtók” politikája ezzel szemben sikeresnek mondható, hiszen 2007-ben, közel háromszorosára nőtt, az előző évhez képest, a migránsok száma.¹¹³

4. 3. 6. Az európai és amerikai bevándorlók Oroszországban

Ázsia után, Európából érkezik a legtöbb bevándorló Oroszországba, azon belül is Németországból. Az orosz migrációs politika hatását azonban nem lehet észrevenni a német bevándorlás számadatain. A Németországból érkező bevándorlók esetén a korlátozó politika egyáltalán nem érvényesült, hiszen nem hogy nem csökkent, de erőteljesen növekedett az abban az időszakban Oroszországba vándorló németek száma. Ezen felül a 2007-es „nyitott kapuk” politikájának elvárt kiugró növekedése is elmaradt.

¹¹² Alexseev, Mikhail A. – Hofstetter, C. Richard (2006): Riussia, China and the immigration security dilemma, Political Science Quaterly, 2006. 1. szám, 1.-9.o.

¹¹³ Rosstat (2011), Rosijskij Statiszticeskij Ezsegodnik, 112.o.

Az Amerikai Egyesült Államokból Oroszországba irányuló migrációs szint alacsony, hiszen az USA maga is célország. Esetében egy elég kiegyensúlyozott migrációs számhalmazt találhatunk, hiszen szinte minden évben azonos a kivándorlók aránya, csupán a restriktív politika éreztette minimális szinten a hatását. Ezen felül az amerikai kontinens esetében még Kanada, Kuba, valamint Peru említhető meg migrációs forrásként. Kuba és Peru esetén láthatóak a migrációs politika jelei, és azok céljainak megfelelően alakultak az Oroszországba történő bevándorlások. Kanadáról ez már nem állítható teljes bizonyossággal, hiszen csak csekély csökkenés látható 2004-ben, utána pedig egy szűk tartományon belül helyezkednek el az adatok, amik stabilnak mondhatóak.¹¹⁴

4. 3. 7. Az Afrikából érkező bevándorlók

Az összes kontinens közül, Afrikából érkezik a legkevesebb bevándorló Oroszországba. A kontinensen belül Egyiptom, Marokkó, Nigéria és Zambia emelkedik ki. Az afrikai migránsok esetén megállapíthatjuk, hogy 2004-ig folyamatos csökkenést mutat a számuk, majd 2005-től alacsony szinten ugyan, de nő az afrikai bevándorlók száma. Így tehát kijelenthetjük, hogy ez a trend követi az elvárt utat, azonban ezen bevándorlók esetén, éves szinten legfeljebb kétszáz fővel kell számolni.¹¹⁵

4. 4. A KIVÁNDORLÁS KONTEXTUSA

A bevándorlás mellett a kivándorlás is fontos tényező, hiszen ez is alakítja az ország lakosságának összetételét, számát. A kivándorlást bemutató adatokat az 2. Melléklet V. Táblázata tartalmazza. A kivándorlást hasonló csökkenést mutat egészen 2010-ig, mint a bevándorlás, de a tavalyi évben kis arányú növekedés látható. A fő célországok Fehéroroszország, Kazahsztán, Ukrajna és Németország. Látható, hogy Németország fontos célpont volt, ide főként az Oroszországot tranzit országgént használó bevándorlók érkeztek, így Németországgal szemben komoly migrációs veszteségeket szenved el Oroszország, hiszen a Németországból bevándorlók száma sokkal alacsonyabb, mint az oda vándorlók aránya. Az Amerikai Egyesült Államok esetében is meg kell említeni, hogy az Oroszországból az USA-ba kivándorlók száma kimagaslóan több mint az onnan Oroszországban vándorlók száma

¹¹⁴ Rosstat (2011), Rosijskij Statiszticeskij Ezsegodnik, 112.o.

¹¹⁵ Rosstat (2011), Rosijskij Statiszticeskij Ezsegodnik, 112.o.

Az orosz közvélemény közel egy éve komolyan foglalkozik a kivándorlás problémájával. Egyes szakértők úgy vélik, hogy az elmúlt pár évben közel 1,5 millió magasan kvalifikált tudós, mérnök, szakember hagyta el Oroszországot. Ezt az állítást vizsgálva a Levada Központ – Oroszország egyik legnagyobb független közvélemény-kutató intézete – felmérést készített. A Levada Központ igazgatója, Lev Gudkov, a Novaja Gazeta-ban (Új Újság) megjelent cikkében kijelenti, hogy az előbbi számadat „kevés információ-értékkel bír, mivel nem lehet tudni, hogy az említett több mint 1,5 millió ember közül hányan maradnak örökre külföldön, kik azok, akik visszatérnek Oroszországba, vagy hányan tervezik azt. Ezen felül pedig sokkal érdekesebb kérdés, hogy miért szeretnék elhagyni Oroszországot”.¹¹⁶

A közvélemény-kutatást 2011 májusában végezték, és a megkérdezetteknek olyan kérdésekre kellett válaszolniuk, mint hogy Szeretne-e külföldre költözni és ott letelepedni?, Amennyiben külföldi munkahelyet választana, hazatérne-e?. A reprezentatív felmérés eredménye azt mutatja, hogy az első említett kérdésre adott válasz szerint, az oroszországi felnőtt lakosság közel negyede (22%) szeretne külföldre költözni, és nem térne vissza. Ezt az adatot összevetették az elmúlt évek hasonló felméréseinek eredményeivel, ami igencsak meglepő végeredményt produkál. 1993-ban ez az arány 15% volt, majd 1999-ben hirtelen megugrott, 21%-ra – azt azonban megemlíteném, hogy ez közvetlenül a pénzügyi válság utáni időszakban végzett felmérés eredménye, amikor igencsak rossz viszonyok uralkodtak Oroszországban, és csupán egy százalékkal marad el a tavalyi felméréstől, miközben Oroszország fellendülőben van. Amikor Vlagyimir Putyin bekerült a politikai elitbe, akkor 2000-ben radikálisan csökkent ez a szám, 6% körülire. A 2008-as gazdasági válságot megelőző év, kimagaslóan jó év volt Oroszország számára, több gazdasági mutató szerint is, így csak egy százalékot emelkedett az elvándorolni vágyók aránya. A számomra meglepő adat a 2009-es volt, hiszen a világgazdasági válságot követő évben is csupán a felnőtt lakosság 13%-a kívánt elvándorolni.¹¹⁷ Ebből látható, hogy a 22% kiugróan magas értéknek bizonyul, így hát a statisztikai adatokkal megegyezik a közvélemény is, miszerint növekedni látszik az emigrációs vágy.

A központ azonban nem csak azt vizsgálta, hogy el szeretnék-e hagyni az országot, hanem azt is, hogy elsősorban kik. A felmérés eredménye szerint a leginkább elköltözni vágyók a

¹¹⁶Gudkov, Lev (2011): Pusztaja sztrana, Novaja Gazeta, 2011.07.11., <http://www.novayagazeta.ru/society/46661.html>, letöltés ideje: 2012.02.20.

¹¹⁷Gudkov, Lev (2011): Pusztaja sztrana, Novaja Gazeta, 2011.07.11., <http://www.novayagazeta.ru/society/46661.html>, letöltés ideje: 2012.02.20.

gazdasági élet szereplői – elsősorban vállalkozók és üzletemberek, valamint a diákok. Ezt az eredményt tovább vizsgálták egy specifikus felméréssel, amelyben a résztvevőknek három fő feltételnek kellett megfelelniük: 25 és 39 év közöttiek, kiemelkedően magas egy főre jutó jövedelemmel kellett rendelkezzenek, és a lakóhelyük nagyvárosban kellett, hogy legyen. Összesen 1001 ember felelt meg a kritériumoknak a megkérdezettek közül. Az eredmények meglepőek voltak, hiszen a válaszadók harmada hajlandó lenne azonnal elhagyni Oroszországot, akár örökre, vagy meghatározatlan időre. Ezen felül a válaszadók közel fele (46%) vállalna munkát külföldön, vagy költözne el tanulás céljából. Érdekes lehet az az összefüggés is, miszerint, akik vállalnák a külföldi letelepedést, már többször is jártak külföldön, akik viszont nem, még sosem voltak más országban, valamint a másik összefüggés szerint a külföldi életet vállalók nagy részének él rokona valamelyik másik országban, míg a megkérdezettek másik felének nem.¹¹⁸ Ebből arra lehet következtetni, hogy a kivándorolni vágyók már rendelkeznek valamilyen információval, ismeretekkel a külföldi élet kapcsán, valamint megfelelő kapcsolatrendszer is a rendelkezésükre áll.

A Levada felmérése szerint két tényező játszik közre a kivándorlás esetén, az egyik a vonzó – tehát „máshol jobb”, a másik pedig a taszító – „Oroszországban rossz”. A specifikus felmérés szerint ezek a fiatal, karrierista és jómódú középosztályt képviselők egyfajta zsákutcaként látják Oroszország jövőjét, tehát a „máshol jobb” elv a domináns.¹¹⁹ Véleményem szerint ez, a már előbb említett információ-többlettel magyarázható, hiszen ők már látták a nyugati életkörülményeket, lehetőségeket, és tudják mihez viszonyítani az otthoni helyzetüket.

A reprezentatív felmérésben a kérdések között a kivándorlási vágy mögött álló motivációt is szerepeltették. Szinte egyöntetűen, a megkérdezettek 93%-a az elsődleges motiváció esetén a gyermekeik számára jobb jövő biztosítását jelölték meg, valamint 92%-ban a jobb életkörülményeket. Nem sokkal lemaradva a harmadik helyen, 86%-kal az az igény szerepelt, hogy egy olyan jogállamban szeretnének élni, ami az alapvető jogokat és szabadságjogokat is biztosítja.¹²⁰

¹¹⁸Gudkov, Lev (2011): Pusztaja sztrana, Novaja Gazeta, 2011.07.11., <http://www.novayagazeta.ru/society/46661.html>, letöltés ideje: 2012.02.20.

¹¹⁹Gudkov, Lev (2011): Pusztaja sztrana, Novaja Gazeta, 2011.07.11., <http://www.novayagazeta.ru/society/46661.html>, letöltés ideje: 2012.02.20.

¹²⁰Gudkov, Lev (2011): Pusztaja sztrana, Novaja Gazeta, 2011.07.11., <http://www.novayagazeta.ru/society/46661.html>, letöltés ideje: 2012.02.20.

Sok orosz kvalifikációjuk megnövelése miatt választja a külföldi életet. Az anyaország elvárná, hogy tanulmányaik befejezése után visszatérjenek, és a saját szellemi potenciájukkal növeljék, gyarapítsák Oroszországot. Az általános trend azonban épp az ellenkező, aki egyszer külföldre utazott, tanulás, munkavállalás céljából, valószínűsíthető, hogy nem fog hazatérni, ezzel veszteségeket okozva Oroszországnak.¹²¹

Gudkov a cikk végén hangsúlyozta, hogy azért, mert valaki vágyik az elvándorlásra, az új megismerésére, még nem biztos, sőt, biztos, hogy nem fog bekövetkezni. Emiatt a feltevés miatt, azt is megkérdezték a felmérés keretében, hogy akik szeretnének kivándorolni Oroszországból, megkezdtek-e már annak szervezését. Az eredmény pedig igazolja Gudkov gondolatát, hiszen 60%-ban a válasz, nem volt, sőt, terveik sincsenek erre. Az elvándorolni vágyók több mint fele még csak információt gyűjt a kiszemelt országról, és nem kezdte meg a vízumigénylés folyamatát, vagy a munkahely-keresést.¹²²

4. 5. AZ ILLEGÁLIS MIGRÁCIÓ

A rendelkezésre álló adatok közel sem nyújtanak teljes képet, ugyanis figyelembe kell venni az illegális migráció kérdését is. Az illegálisan bevándorlók számát nagyon nehéz megállapítani, hiszen még a törvényes bevándorlásról is csak többnyire megbízható adatok állnak rendelkezésre. Ezt vizsgálva, több demográfus szerint évente 4-5 millió illegális bevándorló érkezik az országba, akik főként alacsony hozzáadott értékű munkákat végeznek, de sokan akár tízmilliós nagyságrendben is gondolkodnak.¹²³ Az illegális bevándorlóknak kialakult egy sajátos foglalkoztatási szférájuk, főként építkezéseken dolgoznak, karbantartási munkákkal bízzák meg őket, takarító szolgálatoknál találnak munkát vagy szezonális munkalehetőségek kínálóknak számukra főként az agráriumban.¹²⁴ Ribakovszkij szerint csak a FÁK-térségből illegálisan beáramló tömeg eléri az 5,5 milliót évente.¹²⁵ Akkor tekinthetjük

¹²¹ Rybakovsky, Leonid-Ryazantsev, Sergey (2005): International Migration in the Russian Federation, United Nations Secretariat, New York, 17.o.

¹²² Gudkov, Lev (2011): Pusztaja sztrana, Novaja Gazeta, 2011.07.11., <http://www.novayagazeta.ru/society/46661.html>, letöltés ideje: 2012.02.20.

¹²³ Ribakovszkij, Leonyid (2009): Transzformacija migracionnih professzov na posztszovjetszkom prostranstve, Akademia, Moszkva, 249.o.

¹²⁴ http://nbenegroup.com/migration/illegal_en.html, letöltés ideje: 2012.03.24.

¹²⁵ Ribakovszkij, Leonyid (2009): Transzformacija migracionnih professzov na posztszovjetszkom prostranstve, Akademia, Moszkva, 249.o.

illegálisnak a bevándorlót, ha a belépési, a tartózkodási és a munkavállalási engedély közül valamelyikkel nem rendelkezik.

Az Oroszországi Föderáció mind célállomásként, mind pedig tranzit-országgént megjelenik az illegális bevándorlók számára. A legtöbben a nyugati országokba szeretnének eljutni, így több hónapig, esetleg évekig tartózkodnak Oroszországban, sokan azonban ott ragadnak, mivel a nyugati határokon sokkal nehezebb az átjutás. A legtöbb illegális bevándorló a posztszovjet térségből származik, hiszen számukra nem szükséges vízum az országba lépéshez – kivéve Grúziát és Türkmenisztánt – így akadály nélkül jutnak át a gyengén őrzött határokon. Sokszor törvényesen érkeznek az országba, de a tartózkodási engedély lejártá után már illegálisan maradnak ott. Meglátásom szerint az, hogy a szovjet időkben nem alakult ki megfelelő intézményrendszer a migráció kezelésére, szabályozására, nagyban hozzájárult ahhoz, hogy az illegális migráció, illetve az illegális munkaerőpiac ilyen nagy méreteket ölt Oroszországban, tehát nem kizárólag az ország helyzetéből adódik a probléma.

Az illegális bevándorlók egy rendkívül sebezhető réteget alkotnak a társadalomban, hiszen mind a munkaadók, mind a bűnügyi szervezetek kihasználják őket. Nem jutnak hozzá a megfelelő egészségügyi szolgáltatásokhoz, hihetetlenül rossz körülmények között élnek. Ez a jelenség komoly társadalmi feszültségforrás, erősíti a bűnözési tendenciákat, a korrupciót, valamint táplálja az árnyékgazdaságot. A bevándorlók által megkeresett, és haza nem utalt pénz nem elhanyagolható része Oroszország árnyékgazdaságába és bűnözési rendszerébe kerül. Ez a jelenség tehát negatív következményekkel jár Oroszország gazdasági és társadalmi életére. A szürke- vagy feketegazdaságban való foglalkoztatottság azonban a helyiekre is jellemző, nemcsak a bevándorlókra.

Moszkva migrációs politikájában már a probléma felismerése óta jelen van az illegális bevándorlók kitelepítése, mint lehetséges megoldás, azonban mindezidáig ez sikertelennek bizonyult, egyrészt a magas költségek, másrészt a hatékonyságának alacsony szintje miatt.¹²⁶ Számos regionális és nemzetközi egyezmény részese az Oroszországi Föderáció, ami szintén az illegális migráció problémája elleni fellépésének bizonyítéka. A 2000-es évek elején a FÁK-államok több kezdeményezést is indítottak az illegális migráció ellenei közös fellépés érdekében. Létrehozták a FÁK-államok közötti együttműködésről az illegális migráció ellen

¹²⁶ Mkrtchian, Nikita (2007): La politique d'immigration de la Russie. Tours et détours. Le Courrier des Pays de l'Est, No. 1060., 14. o.

nevezetű projektet, aminek keretei között 2004-ben Asztanában írtak alá egy megállapodást, majd egy évvel később, 2005-ben Kazanyban fogadták el a 2006-2008-s Együttműködési Programot az illegális migráció ellen. Ezek a megállapodások előirányozták a közös ellenőrzési rendszer kialakítását, az illegális bevándorlók nyilvántartási rendszerének fejlesztését egy egységes adatbázis kiépítésével, megalapozták a deportálási rendszert, az illegális migrációval kapcsolatos nemzeti törvényhozások közelítését, valamint az információcsere fontosságára hívták fel a figyelmet.¹²⁷ Ezen felül, 2006-ban Minszkben elfogadták a 2007-2010 közötti időre szóló programot a FÁK-tagállamok együttműködéséről az illegális migráció elleni küzdelemben.

A nemzetközi szabályrendszer tekintetében 2000-ben aláírták a Transznacionális Szervezett Bűnözés elleni ENSZ Konvenciót és kiegészítő jegyzőkönyvet az emberkereskedelemlről, amelyet 2004-ben ratifikáltak. Szintén 2004-ben jött létre az ENSZ és a Nemzetközi Migrációs Szervezet közös oroszországi munkacsoportja.¹²⁸

Mindebből megállapítható, hogy Oroszország későn ébredt, hiszen a bevándorlást korlátozó intézkedések nem rendelkeznek a megfelelő hatékonysággal az illegális migráció elleni küzdelem terén. Viszont látható egy tendencia, amiben megpróbálják az illegális migrációt törvényes keretek közé terelni, amivel pedig az ország gazdasági helyzetén tudnak javítani, így az ország új célja a legális csatornák elérhetőbbé tétele a migránsok számára. Hiszen amíg az orosz munkaerő nagy része nyugatra vándorolni, nagyobb kereseti lehetőségek reményében, addig ezeknek a migránsoknak Oroszország jelentheti a „nyugatot”. Ezzel a bevándorlással megoldást tudnak kínálni a munkaerő-piaci hiányra.

A 2007-es migrációs törvények életbe lépését követően, jelentősen csökkent az illegálisan munkát vállalók száma, amit jól példáz, hogy 2006-ról 2007-re kétszeresére nőtt a legálisan dolgozók száma.¹²⁹ Így az új törvények kellő hatékonysággal működnek az adminisztrációs folyamat egyszerűsítésének terén, ami nagyban köszönhető annak, hogy a törvényt sértők elleni szankciók bevezetése prioritást élvezett, ezzel is ösztönözve a külföldiek törvényes bevándorlását.

¹²⁷ Ribakovszkij, Leonyid (2009): Transzformacija migracionnih professzov na posztszovjetszkom prostranstve, Akademia, Moszkva, 265.o.

¹²⁸ IOM, International Organization for Migration (2008): Migration in the Russian Federation: A Country Profile, 67.-72.o.

¹²⁹ Ribakovszkij, Leonyid (2009): Transzformacija migracionnih professzov na posztszovjetszkom prostranstve, Akademia, Moszkva, 265. o.

4. 6. A 2008-2009-ES VÁLSÁG ÉS A MIGRÁCIÓ

A gazdasági válság Oroszországot sem kerülte el, oda is begyűrűzött. A várakozásokkal ellentétben nem nőtt az illegális migráció mértéke a gazdasági válság hatására. A Szövetségi Migrációs Szolgálat helyettes igazgatója, Jekatyerine Jegorova állítása szerint inkább 30 százalékkal csökkent a bevándorlók száma.¹³⁰ A válság kezdete óta közel nyolc millió külföldit utasítottak ki a föderáció területéről, azért hogy az orosz állampolgárokat előnyben részesítsék a szűkülő munkaerőpiacon. Ám a kiutasítottak gyakran nem tértek haza, mert a válság hazájukat még súlyosabban érintette, és így kénytelenek törvénytelen munkát végezni, bűnöző csoportok befolyása alá kerülnek. Ez azonban azzal is jár, hogy a válság hatására megnőtt az olyan bűntettek száma, mint a migrációs iratok hamisítása.¹³¹ Putyin 2008 decemberében bejelentette a külföldi munkavállalók számának felére csökkentését, egy évvel később pedig tovább szűkítették a kvótát 1,7 millió főre.¹³² Így Oroszországban 2008-ban még közel 13 millió külföldi munkavállaló tartózkodott, de a válság hatására, illetve a kvóta szűkebbre szabása után számuk csak 5 millió közeli volt.¹³³ A kvóták kiszabása, és a külföldi munkavállalók elbocsátása után rengeteg hamisított migrációs iratot foglalt le a rendőrség, valamint több illegális munkavállalót utasítottak ki az országból és több esetben indult eljárás illegális munkaerő alkalmazása miatt.¹³⁴ A bevándorlók fejezetében már említettem, hogy a legtöbb külföldről érkező munkavállaló, alacsony hozzáadott értékű munkát végez, a legtöbben az építőiparban, mezőgazdaságban foglalkoztatottak. Az válság azonban a világ minden táján leginkább az ipart, az ipari ágazatokat érintette. Így tehát az elbocsátott munkások többsége ebből az okból is külföldi volt.

¹³⁰ <http://www.rusnovosti.ru/news/53392>, letöltés dátuma: 2012.03.07.

¹³¹ Migrantam ukazali na dver, <http://www.rbcdaily.ru/2009/08/14/focus/426733>, letöltés dátuma: 2012.03.07.

¹³² <http://demoscope.ru/weekly/2009/0359/gazeta023.php>, letöltés dátuma: 2012.03.07.

¹³³ Migrantam ukazali na dver, <http://www.rbcdaily.ru/2009/08/14/focus/426733>, letöltés dátuma: 2012.03.07.

¹³⁴ <http://demoscope.ru/weeklu/2009/0359/gazeta023.php>, letöltés dátuma: 2012.03.07.

5. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

Kutatásaim ideje alatt nyilvánvalóvá vált számomra, hogy azok a hírek, amik egy orosz demográfiai krízisről számolnak be, nemcsak hogy megalapozottak, de szükségszerű ezeket hideg fejjel, és rendkívül átgondoltan kezelni.

Végigkövetve a születési, halálozási számokat, ezek kiváltó okait, úgy mint az abortusz, fertőző betegségek, káros szenvedélyek, hiszem, hogy Oroszország egy szakadék szélén táncoló nagyhatalom, amelyik az elkövetkezendő évtizedek történései alapján vagy belezuhan a szakadékba, vagy beépül a hegybe. Az alkoholizmus és a dohányzás, mint káros szenvedély, erősen jelen van az aktív korú társadalomban. Érezhető azonban egy gyenge átmenet, amely az elkövetkező generációkból fakad. Ha felismeri a társadalom, és tudatosítja, hogy milyen veszélyeknek van kitéve, akkor esetleg megfordul ez a trend. Egyre több fiatal utasítja el a drogokat, alkoholt, cigarettát. Azonban az is bizonyos, hogy amíg az ország gazdasági helyzete nem változik, sokan ezekbe menekülnek a nyomor elől. Míg szerte a világon a legfőbb tényező a halálozás esetén a szív és érrendszeri megbetegedések, addig Oroszországban az előbb felsoroltak foglalják el ezt a helyet. Kutatásaim során érzékelhető volt, hogy növekszik az ilyen jellegű megbetegedések száma, még mindig nem ölt olyan méreteket, mint az alkoholizmus vagy az AIDS. Érdeklődve tapasztaltam, hogy a nők, annak ellenére sem vállalnak több gyermeket, hogy az anyasági támogatás összegét jócskán megemelték. Ebből arra tudok következtetni, hogy hosszútávon gondolkodnak, és az anyasági támogatás lejártá után gondot okozna a gyermeknevelés. Amennyiben igazak a feltételezések, és a hamarosan reprodukciós korbba érő fiatalok még kevesebb gyermeket fognak vállalni, akkor ezt a mintát fogják látni és követni az ő gyermekeik is, ezzel pedig egy ördögi körbe érünk. Az állam próbálkozásai elég gyengének tűnnek ahhoz, hogy ezt a folyamatot megállítsák és visszafordítsák. Viszont ha a múltat vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy az állami engedélyek, megszorítások csökkentése szinte semmilyen mértékben nem befolyásolta a születésszámot.

A migrációs trendeket megfigyelve a legális bevándorlás semmilyen körülmények között nem elegendő ahhoz, hogy az ország népességcsökkenését fedezze. Hiszen bár a „nyitott ajtók” politikája az országok többségében éreztette a hatását, még mindig nem éri el az Oroszországból kivándorlók számát. Így tehát már a migránsok esetében is egy negatív tendenciát láthatunk, ami nem tudja egyszerre fedezni a népességfogyást is. Az illegális bevándorlás, pedig a szürkegazdaságba taszítja az országot. A kínaiak bevándorlása tudná enyhíteni ezt a folyamatot,

az viszont eltérő kultúra, ezért okot adhat különböző nemzeti konfliktusokra. A másik nagy ellentét a muszlim lakosság letelepedése az országban, igaz hogy egyik oldalról növeli a populáció számát, másik oldalról viszont bomlasztja az orosz nemzetet, mert ellentéteket szül a megítélésük.

A tavalyi évben szinten minden téren pozitív irányba mozdultak a számadatok, sokan viszont ezeket kozmetikázott számadatoknak tartják, és az orosz vezetés próbálkozását arra, hogy elfedjék a valós problémát.

ÖSSZEGZÉS

Az Oroszországi Föderáció a bipoláris világ felbomlása után Szovjetunió utódállamaként jelent meg a nemzetközi szintén. A jelenlegi Oroszország azonban nem azonosítható a volt nagyhatalommal.

Oroszország megörökölte a Szovjetunió területének, lakosságának valamint iparának nagy részét. Ezzel Európa legnépesebb államává lépett elő. Azonban nemcsak a pozitív jellemzőkkel bíró indikátorokat szerezte meg magának, hanem a szovjet rendszer mivoltából származó hiányosságokat is. Ahol valaha a kommunista párt uralkodott, jelenleg az Egységes Oroszország pártját találjuk, a legfőbb szovjet vezető helyét átvette a Duma. Ugyan a jelen helyzet sokszor szélsőséges, tragikus képet mutat, mégis egy szabad országról beszélünk, amely a nemzetközi rendszerbe való integrálódással próbálkozik, néha több, máskor kevesebb sikerrel. Nem szabad elfelejteni, hogy mindössze 20 éves államról beszélünk. Az orosz kutatók, vezetők már a rendszerváltás előtt jóval felismerték, hogy változások nélkül nem lesz fenntartható a szovjet rendszer.

Mindenekelőtt a világgazdasági nyitást tartották szem előtt, amihez meg volt a megfelelő külkereskedelmi potenciálja az országnak. Azonban az aránytalan redisztribúció elkezdte felerősíteni az addig is jelen lévő területi, regionális diszparitásokat. Gazdasági válság ütötte fel fejét az országban, a bérek elvesztették kapcsolatukat a munkateljesítménnyel, a GDP rohamosan zuhant. A szegénység az egész országon végigsöpört, munkanélküliség, prostitúció, növekvő számú bűncselekmények szintén a következmények közé tartoznak.

Oroszországban sok mindenről viták folynak, azonban azt mindenki tudatosította, és elismeri, hogy a többi volt szovjet tagköztársasághoz viszonyítva, náluk még súlyosabb demográfiai hanyatlás van kialakulóban. Egyes felmérések szerint olyan drasztikus méreteket ölt a népességcsökkenés, hogy egy évszázad alatt gyakorlatilag el is fogyhat az orosz nép. Rövidebb távú felmérések, amik több valóságot tartalmaznak, azt irányozzák elő, hogy a következő negyven év alatt harmadával fog csökkenni az ország lakossága. A legtöbb tanulmány ezt két fő okra vezeti vissza. Egyrészt az alacsony népszaporulat, másrészt pedig a hihetetlenül magas halálozási számok jelennek meg fő tényezőként. A demográfiai tendenciákra alapvetően jellemző, hogy a fejlett, és a gazdag fejlődő országokban kisebb, míg a szegény fejlődő országokban magas a születések száma. Oroszország viszont sem a születések, sem a halálozások számában nem felel meg ennek a trendnek.

A népszaporulat problémája főleg az alacsony termékenységre vezethető vissza. 1995-től kezdve folyamatos negatív adatokat mutat a természetes szaporulat. A nők hajlandósága a gyermekvállalásra egyértelműen csökken, visszaesést mutat. Ezt a folyamatot átmeneti fellendülések tarkítják, azonban ezek csak ideig-óráig tudják emelni a népességszámot. Ezt a hajlandóságot alakítja a gyermekvállalással kapcsolatos magas költségek, és az ország lakosainak rossz anyagi helyzete. Erre az ország vezetősége is felfigyelt, ezért lépéseket tettek - növelték az anyasági segély összegét. Azonban ez mégsem volt elegendő, hogy fellendítse a születendő gyermekszámot. Az abortusz is hatalmas problémát jelent a nők körében. Mivel ez egy nem legalizált folyamat jelenleg az országban, így nem orvosi keretek között történnek a beavatkozások. A terhesség-megszakítások következtében évente több százezer nő válik meddővé. Ebből az is következik, hogy a terhességek kétharmada abortusszal végződik.

Oroszországban különböző okokra vezethető vissza a mérhetetlenül magas halálozási ráta. Az ENSZ megállapításai szerint a magas halálozási ráta a ragályos betegségek, a HIV és tuberkulózis, a drogok használata, magas alkoholfogyasztás következménye. Ezen felül meghatározó faktorokként említik a helytelen életmódot, a rossz orvosi ellátást, a gazdasági és szociális nyugtalanság által generált félelmeket. Valószínűsíthető, hogy az alkoholizmus, dohányzás, fertőző betegségek lesznek a 2050-ig várható népességcsökkenés legjellemzőbb kiváltói. Az alkoholfogyasztás leginkább a rendszerváltás után vált nemzeti sajátossággá és problémává is. Felmérések bizonyítják, hogy a halálesetek kb. egy harmada az alkoholizmus közvetlen vagy közvetett hatásaként következik be. Az alkoholos italok mértéktelen fogyasztása önmagában is komoly veszélyekkel jár, azonban az illegális, felügyelet nélkül készített alkoholos italok – házfőzés még komolyabb félelmekre adnak okot. Az illegális tevékenység annak ellenére sem csökken, hogy Oroszországban az alkoholos italok ára sokkal alacsonyabb, mint a többi nyugati államban. Fontos megemlíteni, hogy a nők körében is növekszik a rendszeres alkoholfogyasztók száma. Oroszországban az alkoholizmus az egyik közvetlen kiváltó oka a brutalitásnak, az emberölésnek, valamint az öngyilkosságnak. Hasonló indirekt jele az alkoholizmusnak a közúti balesetek, valamint az ipari balesetek is. A kormány, különböző programokat és projekteket valósít meg, amivel egyrészt fel akarja hívni a lakosság figyelmét az alkohol káros hatásaira, másrészt pedig meg akarja szüntetni az illegális piacot. A HIV vírus jelentősen csupán az utolsó évtizedekben kezdett el terjedni országszerte, 2009-ben azonban már az összes régióban volt regisztrált beteg. Ez egyrészt a felgyorsult migrációs folyamatok bővülésének köszönhető. Az AIDS gyors terjedésének legfőbb aspektusai a prostituáltak, a fegyencek és az intravénás droghasználók. Ezen kívül az sem mozdítja elő a

helyzetet, hogy az orosz társadalomban számos téves mítosz él elevenen a HIV terjedésével kapcsolatban. Erre próbál a kormány, valamint számos civil szervezet reagálni, és csakúgy, mint az alkoholizmus elleni harc esetén, itt is különböző felvilágosító programokat, projekteket terveznek. A HIV annyira elterjedt az országban, hogy mára már teljesen beintegrálódott a társadalomba, ez viszont csak úgy lehetséges, hogy a fertőzöttek eltitkolják betegségüket, ezzel nem csak magukat, de közvetlen környezetüket is veszélyeknek kitéve. Mivel a betegség ködbe burkolózik, ezért a betegek száma sem nevezhető pontos adatnak. Véleményem szerint ennél sokkal több fertőzött él országszerte. A dohányzás szintén erőteljesen hozzájárul a korai halálozáshoz. A felnőtt lakosság kb. egyharmada él ezzel a káros szenvedéllyel. Ennél a tényezőnél is kiemelő a férfiak szerepe. Azonban nem csak az aktív, de a passzív dohányosok is ki vannak téve a káros hatásoknak, ami lényegében az egész lakosságot jelenti. Az országban növekvő trendet mutat az eladott dohányárú mennyisége, aminek nagy része illegális, csempészáruként jelenik meg a piacon. A kormány, és alacsonyabb szinteken is (városi önkormányzatok) felismerték a veszélyt, és tiltásokat vezettek be, több helyen is büntetendő a nyilvános helyen való dohányzás, a különböző egészségügyi centrumokban, oktatási épületek területén. A tuberkulózis szintén a Szovjetunió felbomlása után kezdett el rohamosan terjedni, a rossz szociális helyzet következményeként. A tuberkulózis területi és társadalmi aspektusokban is különbségeket mutat. A leginkább veszélyeztetettebbek a munkanélküliek, a rossz szociális körülmények között élők. Ezek a halálozást okozó tényezők leginkább az aktív korú férfiakra vonatkoznak, amiből az következik, hogy lassan elfogy a dolgozó lakosság, aminek következtében ezek a tényezők csak negatív irányba tolódhatnak el.

A kormány a migrációban látja a megoldást a népességcsökkenés kompenzálására, megállítására. Leginkább a FÁK-államokból érkező migránsok száma kiemelkedő és a keleti határnál érzékelhető a bevándorlás, ahol a szomszédos Kína állampolgárai a ritkán lakott területekre költöznek. Oroszország tranzitországgként működik, átutazási lehetőséget teremt a szegény keleti, déli országokból érkező migránsok számára, hogy elérjék a fejlettebb nyugatot. Az oroszországi kivándorlás is elég jelentős, főleg Németországba vándoroltak. Ezek a migránsok leginkább tanulási, fejlődési lehetőségek reményében hagyják el az országot. A migráció esetében is jelentős a korrupció, az illegalitás. Sokkal több illegális bevándorló érkezik az országba, mint amennyien regisztrálva vannak. Ez komoly költségeket okoz a kormánynak, és szürke gazdaságba hajtja a munkavállalókat.

A népességcsökkenés felismerése, és megállítása az ország elsődleges feladatává vált az elkövetkezendő évtizedekben, amihez józan észre, és rengeteg erőfeszítésre lesz szükség.

IRODALOMJEGYZÉK

Nyomtatott irodalom:

- Alcohol Use and Sexual Risk Behaviour: A CrossCultural Study in Eight Countries (2005), WHO, Svájc
- Alexseev, Mikhail A. – Hofstetter, C. Richard (2006): Riussia, China and the immigration security dilemma, Political Science Quaterly, 2006. 1. szám
- Andrienko, Yuri-Guriev, Sergei (2005): Understanding Migration in Russia, Center for Economic and Financial Research at New Economic School, Moszkva, 23. szám
- Aslund, Anders-Kuchins, Andrew (2009): The Russia Balance Sheet, Edward Prothers, Incorporated, USA
- Blinnikov, Mikhail S. (2011): A Geography of Russia and Its Neighbor, The Guilford Press, New York
- Celentano, David D.-Beyer, Chris (2008): Public Health Aspects of HIV/AIDS in Low and Middle Income Countries, Springer Science and Business Media LLC
- Dr. Pécsi, Kálmán (1994): Változóban az orosz gazdaság 1991-1994, A vajúdás gondjai, Európai Integrációs Tudományos Társaság
- Eberstadt, Nicholas (2004. február 13.): The Emptying of Russia, Washington Post, A, 27.o.
- Gavrilova, Irina (2001): Migration policy in modern Russia – To be or not to be, Perspectives on European Politics and Society
- Global Adult Tobacco Survey, Russian Federation 2009.
- Global Status Report on Alcohol (1999), Egészségügyi Világszervezet, Genf
- Global status report: Alcohol Policy (2004), Egészségügyi Világszervezet, WHO Cataloguink-in-Publication Data, Svájc
- Global tuberculosis control: epidemiology, strategy, financing: WHO report 2009 (2009), WHO Press, Genf
- Gordon, David F. (2002): The Next Wave of HIV/AIDS: Nigeria, Ethiopia, Russa, India, China, National Intelligence Council
- Haglund, Margaretha (2010): Women and tobacco: a fatal attraction, Bulletin World Health Organization, 563.o.
- IOM, International Organization for Migration (2008): Migration in the Russian Federation: A Country Profile, 67.-72.o.
- Ivakhniouk, Irina (2006): Migrations int he CIS Region: Common Problems and Mutual Benefits, A Nemzetközi Migráció és Fejlődés Konferenciájának háttérdokumentuma, Torino 2006 június

- Joossens, Luk-Merriman, David-Ross, Hana-Raw, Martin (2009): How Eliminating the Global Illicit Cigarette Trade Would Increase Tax Revenue and Save Lives, International Union Against Tuberculosis and Lung Disease, Párizs
- Jürgens, Ralf (2007): Effectiveness of Interventions to Address HIV in Prisons, WHO Press, Genf
- Marquez, Patricio és szerzői kollektívája (2007): Adult Health in the Russian Federation: More than Just a Health Problem, The People-to-People Health Foundation, Inc., Bethesda, 26. Kötet, 4. szám
- Mkrtschian, Nikita (2007): La politique d'immigration de la Russie. Tours et détours. Le Courrier des Pays de l'Est, No. 1060.
- Molodikova, Irina (2007): Transformation of migration patterns in post-soviet space: Russian new migration policy of „open doors” and its effect on European migration flows, Review of Sociology, 2. szám.
- Németh, András (2007): Pivólé, HVG Hetilap, 2007/26. szám
- Portyakov, Vladimir (2008): New aspects of the immigration policy of Russia, Far Eastern Affairs
- Prof. Bobylev, Sergey N. (2010): Millenium Development Goals in Russia: Looking into the Future, National Human Development Report in Russian federation 2010, Moszkva
- Putiy, Alla-Ayala, Deanna (2010): Russian Alcohol Market Regulation 2008-2010, GAIN Report
- Rédei, Mária (2007): Mozgásban a világ: a nemzetközi migráció földrajza, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2007
- Ribakovszkij, Leonyid (2009): Transzformacija migracionnih professzov na posztszovjetszkom prostranstve, Akademia, Moszkva
- Rivkin-Fish, Michele (2003): Anthropology, Demography, and the Search for a Critical Analysis of Fertility: Insights from Russia, American Anthropologist, New Series, 105. kötet, 2. szám
- Rybakovsky, Leonid-Ryazantsev, Sergey (2005): International Migration in the Russian Federation, United Nations Secretariat, New York
- Zakharov, Sergei (2008): Russian Federation: From the first to second demographic transition, Childbearing Trends and Policies in Europe, 19. szám, Max Planck Institute for Demographic Research, Németország
- Shlapentok, Vlagimir (2005,2007): China in the Russian mind today: ambivalence and defeatism, Europe-Asia Studies, 2007. január
- Szigetvári, Tamás (2009): Azerbajdzsán gazdasága és az energiaszektor, Kelet-Európa Tanulmányok, IV. szám, A posztszovjet országok nemzetközi beilleszkedése: külkapcsolatok

és energetika, MTA Világgazdasági Intézet, Budapest, 2009

The Demographic Yearbook of Russia (2007)

Tombor, Ildikó (2010): A dohányzás elterjedése a magyar felnőtt lakosság körében, Népegészségügy, Debreceni Egyetem Orvos- és Egészségtudományi Centrum, Népegészségügyi Kar, 88. évf., 2. szám

Towards universal access to diagnosis and treatment of multidrug-resistant and extensively drug-resistant tuberculosis by 2015: WHO progress report 2011 (2011), Franciaország, 19.o.

UNAIDS Report on the Global AIDS Epidemic (2010), WHO Press

Vinokur, A. és kollektív (2001): The TB and HIV/AIDS Epidemics in the Russian Federation, World Bank Technical Paper, no. 510, The World Bank, Washington D.C.

WHO Framework Convention on Tobacco Control (2010), WHO Press, Genf

WHO Report on the Global Tobacco Epidemic (2009), WHO Press, Franciaország

Zieger, Charles E. (2006): The Russian diaspora in Central Asia: Russian compatriots and Moscow' Foreign Policy, Demokratizatsija, 2006. tél

Elektronikus források:

109-es számú 2006. július 18-i állami törvény: O migracionnom ucsotye inosztrannih grazsdan i lic bez grazsdansztva v RF

Forrás: <http://www.rg.ru/2006/07/20/migracia-uchet-dok.html>

Letöltés dátuma: 2012.03.17.

5065-ös számú 2009. november 30-i állami törvény: Prikaz federalnoj szluzsbu po regylirovaniju alkogolnava rinka

Forrás: <http://www.rg.ru/2009/12/16/alko-dok.html>

Letöltés dátuma: 2011.03.23.

62 – NZ számú törvény az orosz állampolgárságról

Forrás:

<http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&am p;docid=4d492df12>

Letöltés dátuma: 2012.03.15.

A FOM Közvéleménykutató Intézet felmérése Vlagyimin Putyinnal kapcsolatban, 2004.06.24.

Forrás: <http://bd.fom.ru/report/map/dominant/dominant2004/dom0425/dd042501>

Letöltés dátuma: 2011.03.20.

A HIV vírus elterjedése Oroszországban

Forrás: http://www.dni.gov/nic/PDF_GIF_otherprod/HIVAIDS/HIV_fig_5.jpg

Letöltés ideje: 2011.03.25.

A vendégmunkások otthon maradnak, Demoskop Weekly NO 359-360

Forrás: <http://demoscope.ru/weekly/2009/0359/gazeta023.php>

Letöltés dátuma: 2012.03.07.

Az alkoholos italok állami szabályozásáról szóló bejelentés (Borisz Grizlov)

Forrás: http://www.duma.gov.ru/news/274/58257/?sphrase_id=60359

Letöltés dátuma: 2011.02.05.

Az orosz lakosság százalékos változása 1989 és 2002 között

Forrás:

<http://www.geog.le.ac.uk/russianheartland/DemographicMaps/images/PopulationMaps/SubjectRegionMaps/3PopulationChange89.jpg>

Letöltés dátuma: 2011.05.02.

Abortuszok száma/1000fő a világ országai szerint

Forrás: http://www.gks.ru/bgd/regl/b08_69/IssWWW.exe/Stg/02-13.htm

Letöltés dátuma: 2011.03.27.

„Alkolézer” a közlekedési rendőrség számára, Oroszország Hangja

Forrás: <http://hungarian.ruvr.ru/2010/10/26/28628615.html>

Letöltés dátuma: 2011.03.20.

Annual Address to the Federal Assembly of the Russian Federation 2005

Forrás:

http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2005/04/25/2031_type70029type82912_87086.shtml Letöltés dátuma: 2012.03.16.

Antialkogolnaja borba. Novaja koncepcija (2010), Golos Rosii

Forrás: <http://rus.ruvr.ru/2010/01/14/3586946.html>

Letöltés dátuma: 2011.03.20.

Belikov, Denis (2000): Termékenység, Moszkovszkij Komszomolec, NO 646, 2000.04.14.

Forrás:

<http://www.mk.ru/editions/daily/article/2003/10/16/125476-tablitsa-razmnozheniya.html>

Letöltés dátuma: 2011.03.18.

GDP/fő adatok

Forrás: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>

Letöltés ideje: 2012.03.24.

GDP/fő adatok, International Monetary Fund

Forrás:

[http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/01/weodata/weorept.aspx?pr.x=29&pr.y=9&sy=1990&ey=2016&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=922%2C111&s=NGDPDPC&grp=0&a=](http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/01/weodata/weorept.aspx?pr.x=29&pr.y=9&sy=1990&ey=2016&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=922%2C111&s=NGDPDPC&grp=0&a=Letöltés dátuma: 2011.04.15.)Letöltés dátuma: 2011.04.15.

Globális gazdasági válság és a migráció, 2009.10.02.

Forrás: <http://www.rusnovosti.ru/news/53392>

- Letöltés dátuma: 2012.03.07.
- Gorbacheva, Ada (2004): Alkogolezavisimoe naselenie, Nezavisimaja gazeta, 2004.11.11.
Forrás: http://www.ng.ru/style/2004-11-11/8_sms.html
Letöltés dátuma: 2011.03.23.
- Gudkov, Lev (2011): Pusztaja sztrana, Novaja Gazeta, 2011.07.11.
Forrás: <http://www.novayagazeta.ru/society/46661.html>
Letöltés ideje: 2012.02.20.
- Kirívóan sok a dohányzó Oroszországban, DN.se, 2010.05.31.
Forrás: <http://www.dn.se/nyheter/varlden/abnormt-manga-rokare-i-ryssland>
Letöltés dátuma: 2011.03.20.
- Illegal migration to Russia, Youth Research Group
Forrás: http://nbenegroup.com/migration/illegal_en.html
Letöltés ideje: 2012.03.24.
- Illicit Tobacco Trade, Illegal Profits and Public Peril, Campaign for tobacco-free kids, 2008
Forrás: http://www.tobaccofreecenter.org/files/pdfs/en/ILL_overview_en.pdf
Letöltés dátuma: 2011.03.21.
- Ismét bűncselekmény lesz Szentpétervárott a homoszexualitás, Kitekintő.hu 2012.02.09.
Forrás:
http://kitekinto.hu/europa/2012/02/09/ismet_bncselekmeny_lesz_szentpetervarott_a_homoszexualitas/
Letöltés ideje: 2012.03.17.
- Jurij Levada elemzőközpont felmérése, Levada-Centr, Press-Vipiszk
Forrás: <http://www.levada.ru/press/2004081001.html>
Letöltés dátuma: 2011.03.20.
- Ketyeg az orosz demográfiai bomba, Oroszvilág.hu 2010.09.07.
Forrás: <http://oroszvilag.hu/?t1=sajtoszemle&hid=1102>
Letöltés dátuma: 2011.03.17.
- Lassan kihalnak az oroszok, Kitekintő.hu 2008.12.05
Forrás: http://kitekinto.hu/europa/2008/12/05/lassan_kihalnak_az_oroszok/
Letöltés dátuma: 2011.03.29.
- Migrantam ukazali na dver, RBCdaily.ru 2009.08.14.
Forrás: <http://www.rbcdaily.ru/2009/08/14/focus/426733>
Letöltés dátuma: 2012.03.07.
- Népsűrűség adatok, Index Mundi
Forrás: <http://www.indexmundi.com/facts/russia/population-density>
Letöltés dátuma: 2011.04.02.
- Oroszország lakosságszámának feltételezett alakulása
Forrás: <http://esa.un.org/UNPP/p2k0data.asp>, Letöltés dátuma: 2011.04.10.

Oroszország népsűrűsége régiók szerint 002-ben

Forrás:

<http://www.geog.le.ac.uk/russianheartland/DemographicMaps/images/PopulationMaps/SubjectRegionMaps/2PopulationDensity2002.jpg>

Letöltés dátuma: 2011.05.02.

PIH Russia Site Background, Partners in Helath

Forrás: <http://www.pih.org/pages/russia-background>

Letöltés dátuma: 2011.04.28.

Pozsdectvenskaja, Xenija (2005): Pivo s policeszkoj vipravkoj, Gazeta.ru 2005.04.15.

Forrás: http://www.gazeta.ru/2005/04/15/oa_154764.shtml

Letöltés dátuma: 2011.03.20.

Rosstat (2003,2004,2010,2011), Rosijskij Statiszticeskij Ezsegodnik

Forrás:

http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat/rosstatsite/main/publishing/catalog/statisticCollections/doc_1135087342078

Letöltés dátuma: 2011.03.12.

Schafer, Sarah (2009): Russia Bracing for Spread of Dangerous TB Strains, The Washington Post, 2009.08.24.

Forrás:

<http://www.washingtonpost.com/newssearch/search.html?sb=-1&sa=ns&st=Russia+Bracing>

Letöltés dátuma: 2011.03.18.

Srednie potrebitelckie ceni po Rocciiskoj Federacii v 1992-2010,

Forrás: www.gks.ru

Letöltés dátuma: 2011.03.12.

Szigorúbb lesz Oroszország migrációs politikája, Oroszország Hangja 2012.01.26.

Forrás: <http://hungarian.ruvr.ru/2012/01/26/64679133.htm>

Letöltés dátuma: 2012.03.20.

Szemja v Raccii (2008), Federalnaja sluzba gocudarctvennoj ctatiskiti

Forrás: www.gks.ru

Letöltés dátuma: 2011.03.12.

United Nations int he Russian Federation, Demográfiai jelentés

Forrás: <http://www.unrussia.ru/en/about.html#demography>

Letöltés dátuma: 2011.03.10.

Vodka „Putyinka“ nazvana superbrendom 2004 goda (2004)

Forrás: <http://www.advesti.ru/news/comnews/9122004put>

Letöltés dátuma: 2001.03.20.

www.imf.org, World Economic Outlook Database 2011, letöltés dátuma: 2011.04.15.

MELLÉKLETEK

Kiegészítések

1. Az alkoholizmus elleni harc

A fejlődő országokhoz viszonyítva annak ellenére is magas a rendszeres alkoholfogyasztók száma, hogy csökkenő tendenciát mutat, így 2010-ben, a rendőrség eszköztárában megjelent az „alkolézer”. A berendezést egy év alatt fejlesztette ki egy szentpétervári társaság, aminek köszönhetően távolról is meg lehet vizsgálni a gépkocsivezetők ittaságát. A mechanizmus 100 gramm vodka, illetve 300 gramm sör elfogyasztását már észleli. A moszkvai autós-szövetség azonban már kritikával élt az új eszközzel szemben, szerintük ugyanis az eszköz még nagyobb forgalmi dugókat eredményezhet.¹³⁵ 2010-ben ezen kívül az Állami Duma harmadik olvasatban elfogadta az alkohol teljes tilalmát az autóvezetők számára, tehát érvényesül a zéró tolerancia. Ezen kívül a törvénybe belefoglalták, hogy a toxikus, kábítószeres befolyásoltság idején is tilos a volán mögé ülni.

Az oroszok véleménye az alkoholizmusról, mint betegségről elég ambivalens. Az egyik pillanatban a legégetőbb problémának titulálják, a másikban pedig már nem is létezik.¹³⁶ Egy 2004-ben elvégzett közvélemény kutatás alapján, ahol 22 problémát vetettek fel a megkérdezetteknek és nem több mint ötöt választhattak ki belőle, az ötödik helyre sorolták az alkoholizmust, a megkérdezettek 24%-a gondolta, hogy az alkoholizmus bele tartozik az 5 legnagyobb nehézségbe. Olyanok előzték meg, mint a magas árak, az infláció, szegénység.¹³⁷ Ezzel szinte egy időben, egy másik közvélemény kutatás eredménye is napvilágra került, miszerint a megkérdezettek csupán 2%-a említi az alkoholt, mint bajforrást.¹³⁸ Ezek az adatok már csak azért is ellentmondóak, mert az orosz társadalmon belül a válások 92%-a épp a férj mértéktelen alkoholfogyasztása miatt következett be 2003-ban. Azonban, amíg az alkoholfogyasztás a mindennapi élet természetes részeként kezelik, nem fog csökkeni a fogyasztók száma.¹³⁹

¹³⁵ „Alkolézer” a közlekedési rendőrség számára, Oroszország Hangja, <http://hungarian.ruvr.ru/2010/10/26/28628615.html>, letöltés dátuma: 2011.03.20.

¹³⁶ Slapentokh, Vladimir (2005): Russies's Demographic Decline and the Public Reaction, Europe-Asia Studies, 57. kötet, 7. szám, 959.o.

¹³⁷ Közvéleménykutató Intézet, <http://bd.fom.ru/report/map/dominant/dominant2004/dom0425/dd042501>, letöltés dátuma: 2011.03.20.

¹³⁸ Levada-Tsentr, Press-vipisk, <http://www.levada.ru/press/2004081001.html>, letöltés dátuma: 2011.03.20.

¹³⁹ Slapentokh, Vladimir (2005): Russies's Demographic Decline and the Public Reaction, Europe-Asia Studies,

Egy államnak rengeteg lehetősége van az alkoholfogyasztás szabályozására, a licencek és az állami monopóliumon kívül. Oroszország fenntartja a licenc adásának jogát mind a sör, a bor és az egyéb szeszes ital előállítására is. A legáltalánosabb szabályozó lehetőség, hogy törvényben előírják az eladás lehetséges, helyét, idejét, és a kereskedelmi egységek elhelyezkedését. Ezeket a lehetőségeket azonban Oroszország törvényhozói csak részlegesen használják ki, csupán az alkoholtartalmú italok eladásának helyét szabályozzák. Ezen kívül a 18 éves korhoz kötik az alkoholfogyasztás lehetőségét.¹⁴⁰

A Kreml csupán 2005-ben kezdett el foglalkozni az alkoholizmussal, mint népbetegséggel. Előtte semmilyen kézzel fogható kísérletet nem tettek visszaszorítására.¹⁴¹ Az Állami Duma jóváhagyott egy törvényjavaslatot, ami némileg korlátozta a sörre vonatkozó marketing tevékenységet, és a sör nyilvános helyeken való fogyasztását is tiltotta a fiatalkorúak körében, azonban ez a vodka fogyasztására nem terjedt ki.¹⁴² A 2005 előtti állásfoglalást igazolja az is, hogy a „Putyinka” nevezetű vodka lett 2004-ben az év terméke Oroszországban.¹⁴³ 2005 változást hozott Putyin szemléletében, így már nem csak az AIDS-ről és drogokról lehetett olvasni az újságokban, hanem az alkoholizmusról is (pl. az Izvesztija nevű lapban megjelent „Az alkoholizmus elpusztítja Oroszországot?” című textus). Ezen kívül azonban szintén nem történt más nyilvánvaló törekvés az alkoholizmus megfékezésének irányába.¹⁴⁴

2008 végén Dmitrij Medvegyev létrehozott egy állami szervezetet az alkohol piacának szabályozására.¹⁴⁵ Leginkább a licencek kiadását felügyeli és vizsgálja jelenleg, ennek következménye volt, hogy 2010-ben 60 orosz alkoholgyártó és 150 forgalmazó veszítette el használati jogát.¹⁴⁶

A 2010-es év januárjában új koncepció került elfogadásra Oroszország Minisztertanácsa által. A terv a részegesség, alkoholfogyasztás visszaszorítására törekszik, 10 éves távlatban,

57. kötet, 7. szám, 960.o.

¹⁴⁰ Global status report: Alcohol Policy (2004), Egészségügyi Világszervezet, WHO Cataloguink-in-Publication Data, Svájc, 23., 24., 28., 33.o.

¹⁴¹ Slapentokh, Vladimir (2005): Russies's Demographic Decline and the Public Reaction, Europe-Asia Studies, 57. kötet, 7. szám, 960.o.

¹⁴² Pozsdectvenskaja, Xenija (2005): Pivo s policeszkoj vipravkoj, http://www.gazeta.ru/2005/04/15/oa_154764.shtml, letöltés dátuma: 2011.03.20.

¹⁴³ Vodka „Putyinka” nazvana superbrendom 2004 goda (2004) <http://www.advesti.ru/news/comnews/9122004put>, letöltés dátuma: 2001.03.20.

¹⁴⁴ Slapentokh, Vladimir (2005): Russies's Demographic Decline and the Public Reaction, Europe-Asia Studies, 57. kötet, 7. szám, 961.o.

¹⁴⁵ Ukaz prezidenta RF ot 31.12.2008. N 1883, 1.o.

¹⁴⁶ Putiy, Alla-Ayala, Deanna (2010): Russian Alcohol Market Regulation 2008-2010, GAIN Report, 3.o.

amelyet két szakaszban valósítanak meg. Az első szakasz csupán két évig (2010-2012) tart, és a fogyasztás 15%-os csökkentését tervezik. A második szakaszban (2013-2020) teljes volumenében szeretnék felszámolni a szeszesitalok illegális piacát, és az egy főre számított fogyasztást több mint felével csökkenteni kívánják. Hogy a kitűzött célokat elérjék több szabályt is elfogadtak, pl. a bűnügyi felelősségre vonás azok körében, akik több esetben sértik meg a szeszesitalok előállítási, forgalmazási, fogyasztási szabályokat. Ezen kívül az alkoholfogyasztásra ösztönző reklámokat is erősebb keretek közé szorítják. A jelenlegi terv kidolgozói minden bizonnyal figyelembe vették Mihail Gorbacsov alkoholizmus elleni harcának hatásait. Gorbacsov utasítására több százezer hektárnyi szőlőt pusztítottak ki, a „leleményes” társadalom viszont házilag előállított szesz fogyasztásában látta meg az opciót. Ennek következményeképpen több ezren haltak meg alkoholmérgezésben. Éppen emiatt, nemcsak tiltó intézkedéseket vezetnek be. Különböző programokat és projekteket valósítanak meg folyamatosan, amelyek több éves kutatásokon alapulnak, és az egészséges életmód népszerűsítését foglalják magukba. Ezeket két lépésben valósítják meg. Először minden régió sajátosságait figyelembe véve (falusi lakosság száma, hagyományok), olyan programokat realizálnak, amelyek a túlzott alkoholfogyasztás megelőzésére irányulnak. Második lépésben az egészséges életmód terjesztésével kapcsolatos eseményeket szerveznek, pl. a sport fejlesztésével, testneveléssel, egészséges táplálkozással foglalkozó előadások sorozata.¹⁴⁷

2010. szeptember 1-jén új törvény lépett életbe Moszkvában, amit azóta több város is követett, miszerint délelőtt tíz órától este tízig nem forgalmazhatnak 15%-nál magasabb alkoholtartalmú italokat. 2010 októberében pedig az Állami Duma elé terjesztettek egy javaslatot, amely ha elfogadásra kerül, a legális alkoholfogyasztás korhatára 21 évre emelkedik.¹⁴⁸

¹⁴⁷ Antialkogolnaja borba. Novaja koncepcija (2010), Golos Rosii, <http://rus.ruvr.ru/2010/01/14/3586946.html>, letöltés dátuma: 2011.03.20.

¹⁴⁸ Putiy, Alla-Ayala, Deanna (2010): Russian Alcohol Market Regulation 2008-2010, GAIN Report, 6.o.

2. Az alkoholizmus további következményei

Az alkoholizmusnak számos közvetlen és közvetett hatása jelenik meg más halálozási esetekben. Oroszországban az alkoholizmus az egyik közvetlen kiváltó oka a brutalitásnak, az emberölésnek, valamint az öngyilkosságnak. 1985 és 2002 között a gyilkosságok száma megkétszereződött, ez 30,9/100 000 főt jelent.¹⁴⁹ Ezzel a második helyre került az ország Dél-Afrika mögött.¹⁵⁰ 2009-ben ez a mutató 15,1/100 000 fő.¹⁵¹ Az öngyilkosságok számát tekintve ugyancsak kiábrándító a helyzet, 100 000 emberre 38,6 öngyilkosság esett 2002-ben, amit nagyban befolyásolt az óriási alkoholfogyasztás. 1985-höz képest mintegy negyedével nőtt az öngyilkosságok száma.¹⁵² Ettől az évtől kezdve azonban fokozatosan csökkent az elkövetések száma, 2009-ben 26,5 öngyilkosság jutott 100 000 főre.¹⁵³ Ezekhez hasonló indirekt jele az alkoholizmusnak a közúti balesetek, valamint az ipari balesetek is.¹⁵⁴ Egy orosz demográfus és szociológus, Anatolij Vishnevsky, a következőt tanácsolta az orosz társadalomnak: „Szükségszerűvé vált, hogy kevesebb alkoholt fogyasszunk, és befejezzük egymás gyilkolását.”¹⁵⁵ Közúti balesetekben 2003-ban haltak meg a legtöbben, 43400-an, azóta fokozatosan sikerült csökkenteni a balesetekben elhunytak számát.¹⁵⁶

¹⁴⁹ Rosstat (2003), Rosijskij Statiszticeskij Ezsegodnik, 119.o.

¹⁵⁰ Slapentokh, Vladimir (2005): Russies's Demographic Decline and the Public Reaction, Europe-Asia Studies, 57. kötet, 7. szám, 955.o.

¹⁵¹ Rosstat (2010), Rosijskij Statiszticeskij Ezsegodnik, 111.o.

¹⁵² Rosstat (2003), Rosijskij Statiszticeskij Ezsegodnik, 119.o.

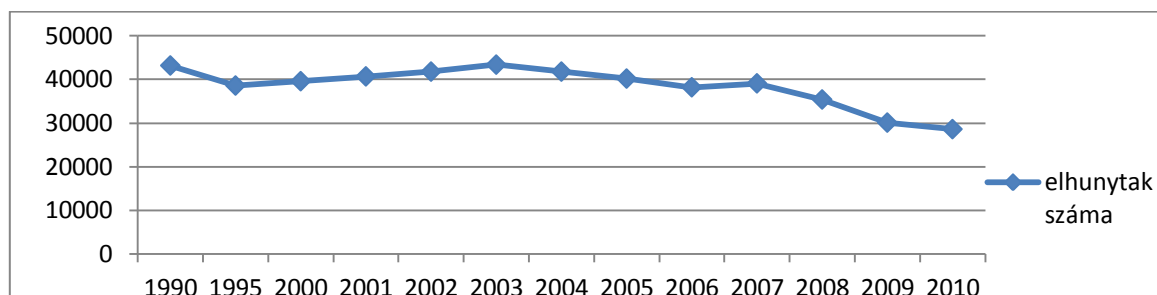
¹⁵³ Rosstat (2010), Rosijskij Statiszticeskij Ezsegodnik, 111.o.

¹⁵⁴ Slapentokh, Vladimir (2005): Russies's Demographic Decline and the Public Reaction, Europe-Asia Studies, 57. kötet, 7. szám, 955.o.

¹⁵⁵ Belikov, Denis (2003): Tablista razmnozhenija, Moskovskii Komsomolets
<http://www.mk.ru/editions/daily/article/2003/10/16/125476-tablitsa-razmnozheniya.html>, letöltés dátuma: 2011.03.18.

¹⁵⁶ Rosstat (2010), Rosijskij Statiszticeskij Ezsegodnik, 111.o.

KÖZÚTI BALESETEKBEN ELHUNYTA SZÁMA

Forrás: saját szerkesztés, Rosstat (2010,20110), Rosijskij Statiszticeskij Ezsegodnik 111. o./99.o. adatai alapján

3. Dohányzás elleni kampány

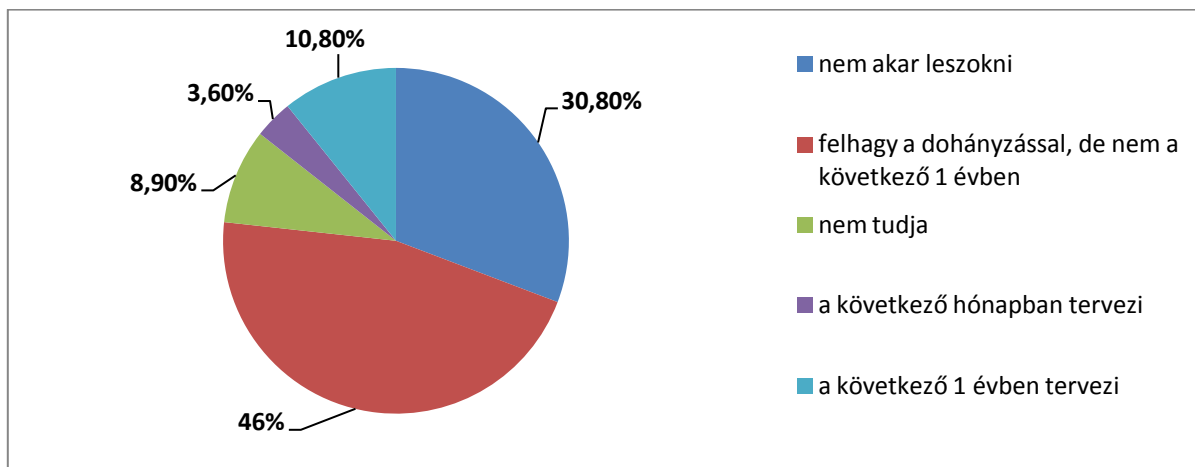
Sochi városa, amely otthont ad a 2014-es téli olimpiai játékoknak, 2010. január 29-től, az összes nyilvános helyen betiltotta a dohányzást. Az összes középület (egészségügyi, oktatási, kulturális), valamint az összes park és part nem dohányzó övezetnek lett nyilvánítva. Egyedül a nyári kávéházak és pár, a város által kialakított helyen van csak engedélyezve a füstölés.¹⁵⁷ Nem Sochi az egyetlen város, ahol ehhez hasonló tiltó rendelkezések léptek érvénybe, és az oroszok közel harmada támogatja azt az elképzelést, hogy az összes étteremben tilos legyen a dohányzás.¹⁵⁸ Ezen kívül azonban más területen jelenleg nem tilos a dohányzás. Néhány megkötés él a kereskedelmi tévé és rádióadókat tekintve, azonban a nemzetközi távközlési csatornákat nem szabályozzák. 2008-ban Oroszország ratifikálta a WHO „Egyezmény a dohányzás leküzdéséért”, amit közel 100 ország írt alá. A kormány két szakaszban próbál küzdeni a dohányzás ellen. Elsőként 2011 végéig teljes korlátozást szeretnének bevezetni a dohánytermékek propagálására (amivel szeretnék csökkenteni a dohány köztudatban élését), valamint 2015, ameddig az összes nyilvános helyen, oktatási intézményben, egészségügyi központokban tiltottá válna a dohányzás. Ezen felül, drasztikus, 25%-os emelkedés várható a dohányárakra kivetett adóterhek esetén. 2009 szeptemberében bevezettek egy anti-dohányzás programot, ami segítségével fel akarták hívni a figyelmet a káros hatásokra. Ehhez propaganda filmeket készítettek, valamint rádió és tv közvetítésekben figyelmeztetnek. 2010 novemberében pedig egy információs telefonvonalat hoztak létre a helyes életmóddal kapcsolatban, ahova a bejövő hívások 94%-a a dohányzással kapcsolatos.¹⁵⁹

¹⁵⁷ WHO Framework Convention on Tobacco Control (2010), WHO Press, Genf, 3.o.

¹⁵⁸ WHO Report on the Global Tobacco Epidemic (2009), WHO Press, Franciaország, 37.o.

¹⁵⁹ Global Adult Tobacco Survey, Russian Federation (2009), 10.-11.o.

FELNŐTTEK LESZOKÁSI HAJLANDÓSÁGA 2009-BEN

Forrás: Global Adult Tobacco Survey, Russian Federation 2009, 39. o.

Meggyőződésem, hogy a társadalomban kialakult magas részaránya a dohányosoknak, köszönhető egyrészt annak, hogy az országban nem tiltották a cigarettázást a nyilvános helyeken, valamint az egy csomag cigaretta alacsony ára. Ha emelik az árakat, és nagyobb figyelmet szentelnek arra, hogy felhívják az emberek figyelmét a káros hatásokra, akkor csökkenthetik a dohányozók számát. Azonban egy társadalomban, ami teljesen hozzászokott a nyilvános dohányzáshoz, komoly nehézségeket okozhat az új törvények betartatása, és csakis szigorú büntetéssel járhat a megszegése.

Viszont, ha figyelembe vesszük egy kutatás eredményeit arról, hogy hányan és mikor szeretnének felhagyni ezzel a káros szenvedéllyel, vagy éppen tovább folytatni, láthatjuk, hogy a megkérdezettek több mint 70%-a vagy egyáltalán nem akar leszokni, vagy pedig nem a következő egy évben.¹⁶⁰

¹⁶⁰ Global Adult Tobacco Survey, Russian Federation 2009, 39.o.

4. A nők és a dohányzás

A nemek közti eltérés kiegyenlítődni látszik, ugyanis a nők körében rohamosan terjed az egészségre rendkívül ártalmas dohányzás, 1992 és 2003 között megduplázódott a számuk.¹⁶¹ Jelenleg a nők teszik ki a dohányzó egy milliárd ember 20%-t. Vizsgálatok igazolják, hogy a nők ugyan olyan veszélyeknek vannak kitéve, mint a férfiak, hacsak nem nagyobbaknak. A cigarettázó nők esetében megjelennek a nő-specifikus daganatos betegségek, komplikációk a terhesség során és meddőség. A WHO kutatásai szerint a legtöbb dohány reklám a nőket és a lányokat célozza meg. Hogy elérjék a női piacot, speciális csomagolást és összetevőket használnak („light”, „slim”, „super-slim”). Oroszországban kb. száz, kifejezetten nőknek szánt dohányfajta található meg a piacon. Ezeknek megjelenésével egy időben, rohamosan emelkedik a női cigarettázók száma.¹⁶² Különösen figyelemfelkeltő, hogy a felsőfokú végzettséggel rendelkező nők dohányoznak a legtöbbet (26,6%), addig a közép (19,7%) és alacsony (2,7) képzettséggel rendelkezők közül lényegesen kevesebben.¹⁶³ A nyugati trend ezzel szemben az, hogy a legalacsonyabb képesítéssel rendelkezők cigarettáznak többet.¹⁶⁴

¹⁶¹ Aslund, Anders-Kuchins, Andrew (2009): The Russia Balance Sheet, Edward Prothers, Incorporated, USA, 88.o.

¹⁶² Haglund, Margaretha (2010): Women and tobacco: a fatal attraction, Bulletin World Health Organization, 563.o.

¹⁶³ Global Adult Tobacco Survey, Russian Federation (2009), 7.o.

¹⁶⁴ Tombor, Ildikó (2010): A dohányzás elterjedése a magyar felnőtt lakosság körében, Népegészségügy, Debreceni Egyetem Orvos- és Egészségtudományi Centrum, Népegészségügyi Kar, 88. évf., 2. szám, 152.o.

5. A HIV gyors terjedése

Több okra is visszavezethető az AIDS gyors terjedése. Ilyenek az intravénás drogok használata, a prostituáltak és a fegyencek életmódja és a hadsereg. Az intravénás drogok használatával járó fertőzés minden új-hullám országánál gyorsabban terjed Oroszországban, az összes fertőzött 80-90%-a így kapta meg a kórt és ez az arány fokozatosan növekszik.¹⁶⁵ Az országban a becsült 1,8 millió drogfogyasztó, több mint egy harmada HIV fertőzött lehet.¹⁶⁶ Míg más országokban a HIV fertőzöttek a droghasználók és a társadalom periferiáján élők körében összpontosul, addig az orosz társadalomban olyan elterjedt a droghasználat, hogy a fogyasztók nagy része integrálódott a társadalomba, munkahellyel, családdal rendelkeznek. Ebből kifolyólag a fertőzés bekerült a társadalom főáramába. A prostituáltak és a fegyencek nagy része narkotikumokat fogyaszt, ami hozzájárul a fertőzés terjedéséhez.¹⁶⁷

A prostituáltak közötti hierarchiában (akik szállítási útvonalak mellett dolgoznak, vagy akik szállodában, ügynökségeken keresztül) is megtalálható a fertőzés mértékének ingadozása, 5-15% és 48% közötti. A 40% fölötti fertőzés azon nők körében fordul elő, akik drogfogyasztók is egyben. Egy 1998-as felmérés alapján, megkérdeztek prostituáltakat, akiknek nem ismerték az egészségügyi állapotát. 44%-uk volt drogfogyasztó, 31%-uk szifiliszes, és 20%-uk sosem használ óvszert.¹⁶⁸ Esetleges ingyenes, anonim prevenciók előadásokkal ezeket a számokat csökkenteni lehetne. Az antiretrovirális terápiához való csatlakozás esélye nagyon alacsony, főleg a legveszélyeztetettebb közösségekben, mint pl. a prostituáltak. Rengeteg program jött létre, különböző intézmények szervezésében, akik a HIV fertőzés megállítására specializálódtak, amelyek közül sok ingyenes és anonim.

Felmérések szerint a büntetés végrehajtási rendszerbe bekerültek 4%-a HIV fertőzött¹⁶⁹, a fegyencek 20-25%-a intravénás kábítószerket használ (könnyen hozzá tudnak jutni a tudatmódosító szerekhez).¹⁷⁰ A fertőzött tú használatán kívül, a fegyencek egymás közötti

¹⁶⁵ Gordon, David F. (2002): The Next Wave of HIV/AIDS: Nigeria, Ethiopia, Russia, India, China, National Intelligence Council

¹⁶⁶ UNAIDS Report on the Global AIDS Epidemic (2010), WHO Press, 38.o.

¹⁶⁷ Gordon, David F. (2002): The Next Wave of HIV/AIDS: Nigeria, Ethiopia, Russia, India, China, National Intelligence Council

¹⁶⁸ Celentano, David D.-Beyer, Chris (2008): Public Health Aspects of HIV/AIDS in Low and Middle Income Countries, Springer Science and Business Media LLC, 534.o.

¹⁶⁹ Jürgens, Ralf (2007): Effectiveness of Interventions to Address HIV in Prisons, WHO Press, Genf, 17.o.

¹⁷⁰ Gordon, David F. (2002): The Next Wave of HIV/AIDS: Nigeria, Ethiopia, Russia, India, China, National Intelligence Council

szexuális kapcsolat létesítésével, tetoválással, testékszer készíttetéssel, közös borotvapenge használatával, de akár vérátömlesztéssel is megkaphatják a fertőzést.¹⁷¹ Oroszországban bevett gyakorlat, hogy az intravénás drogfogyasztókat, akik HIV fertőzöttek, kizárják a kezelési programokból. 2002-ben és 2004-ben sem volt egyetlen ilyen beteg Moszkvában és Szentpéterváron kezelésen. Ez valószínűleg annak tudható be, hogy előítéletek élnek az AIDS központokban dolgozók és törvényhozók között, miszerint ezeket a narkotikumokat használókat nem lehet a kezelésre kényszeríteni.¹⁷² Azonban ha egy elítélt nem csak HIV-vel, hanem tuberkulózissal is fertőzött, az súlyosbítja a helyzetet. A HIV fertőzés növeli a valószínűségét, hogy egy tuberkulózissal fertőzött személy, egy súlyosabb, ragályos tuberkulózis baktériumot fog hordozni.

A katonai szolgálatot teljesítők között is növekvő tendenciát mutat ez a probléma. A besorozásra váró katonák egyharmadát alkalmatlannak vélik a szolgálatra az előzőleges drogfogyasztásuk miatt, aminek a következménye a krónikus hepatitis vagy HIV fertőzés. A már besorozott katonák között a közkatonák között a legmagasabb a fertőzöttek száma, míg a speciális alakulatoknál és a légi szállítású egységeknél a legalacsonyabb. Különös, a droghoz szorosan nem kapcsolódó bonyodalom, az újoncok hiánya a katonaságban. Különböző egészségügyi okok miatt, bevonulási elhalasztások segítségével próbálják elkerülni a kötelező szolgálatot. Ezen kiskapuk felhasználása miatt, az orosz haderő csupán 10%-t tudta besorozni az alkalmas fiatalembereknek.¹⁷³

A társadalom homoszexuális, biszexuális csoportja is jelentős veszélynek van kitéve. Egy Szentpéterváron végzett felmérés alapján, ahol 434 férfit kérdeztek meg, 126 elmondta, hogy a megelőző 3 hónapban férfi és női szexuális partnerei is voltak. A megkérdezettek 45%-a pedig arról számolt be, hogy védekezés nélküli szexuális életet él, alkalmi partnereivel. Ez arra enged következtetni, hogy a férfiaknak komoly tudásbeli hiányosságaik vannak a szexuális úton terjedő betegségekről. A szentpétervári parlament, 2012 február elején jóváhagyta azt a törvényjavaslatot, ami szerint a homoszexualitás, a biszexualitás és a

¹⁷¹ Jürgens, Ralf (2007): Effectiveness of Interventions to Address HIV in Prisons, WHO Press, Genf, 39.o.

¹⁷² Celentano, David D.-Beyer, Chris (2008): Public Health Aspects of HIV/AIDS in Low and Middle Income Countries, Springer Science and Business Media LLC, 547.o.

¹⁷³ Slapentokh, Vladimir (2005): Russies's Demographic Decline and the Public Reaction, Europe-Asia Studies, 57. kötet, 7. szám, 951.o.

transzszexualitás identitásformák nyilvános helyen való propagálása ismét büntethetővé válik.¹⁷⁴

Oroszországban rengeteg fiatal él az utcákon, közel három millió. Ennek okozói nagyrészt a szülő káros szenvedélye (drog, alkohol), a szülők halála, vagy a szülői gondatlanság. A HIV fertőzöttség kimagasló az utcán élők között. A Medecins du Monda France 2000-ben végzett felmérése Szentpéterváron kimutatta, hogy az utcán élő 2500 fiatal több mint 17%-a volt HIV fertőzött. Ezen felmérés alapján, 2006-ban egy tanulmányt készítettek a 15-19 éves „utcai” fiatalok körében, és 37,4%-uk volt HIV pozitív. Ezeknek a fiataloknak minimális esélyük van orvosi ellátásban részesülni, a szociális dokumentumok hiánya miatt. Az érintett fiataloknak szintén hiányos tudásuk van a megelőzésről, és limitált esélyük van a HIV teszt elvégzésére, esetleges kezelésre. A kormány többször is próbálkozott a helyzet megoldásával, szociális támogatásban részesítik a veszélyeztetett fiatalokat, valamint rendeleteket fogadtak el a hajléktalanok védelmében. A legtöbb ilyen munkát NGO-k végzik (Doctors of the World, Humanitarian Action). A programok orvosok, pszichológusok, szociális munkások, tanárok és önkéntesek munkáját ölelik fel.¹⁷⁵

Habár a HIV elsősorban a férfi büntetés végrehajtási intézetekben elterjedt, az intravénás drogot fogyasztó nők és a homoszexuálisok körében is egyre gyakoribb, de növekedő tendencia figyelhető meg a gyermekek körében is. Míg 1998-ban csupán 125 terhes nőt regisztráltak HIV fertőzöttként, 2003-ban már 3531 fertőzött volt.¹⁷⁶ Az AIDS elleni küzdelem fontos állomása, hogy egy új antiretrovirális kezeléssel azon nők, akik HIV fertőzöttek, a gyermeküknek nem adhatják át a betegséget.¹⁷⁷

¹⁷⁴ http://kitekinto.hu/europa/2012/02/09/ismet_bncselekmeny_lesz_szentpetervarott_a_homoszexualitas/, letöltés ideje: 2012.03.17.

¹⁷⁵ Celentano, David D.-Beyer, Chris (2008): Public Health Aspects of HIV/AIDS in Low and Middle Income Countries, Springer Science and Business Media LLC, 535., 536., 543.o.

¹⁷⁶ Celentano, David D.-Beyer, Chris (2008): Public Health Aspects of HIV/AIDS in Low and Middle Income Countries, Springer Science and Business Media LLC, 535.-536.o.

¹⁷⁷ Prof. Bobylev, Sergey N. (2010): Millenium Development Goals in Russia: Looking into the Future, National Human Development Report in Russian federation 2010, Moszkva, 85.o.

6. Tuberkulózis és a HIV

A tüdővész a HIV-fertőzéssel kombinációban újabb egészségügyi válságba sodorhatja az országot. A tuberkulózis kialakulásának fő rizikófaktorai a rossz szociális körülmények mellett a legyengült immunrendszer. Ezeknek a fertőzéseknek a nem megfelelő kezelése részlegesen kiváltója lehet a daganatos megbetegedéseknek, amelyeknek a lefutási ideje sokkal hosszabb és a kezelési költségei is magasabbak. Az összes tuberkulózisként regisztrált eset 20%-a társul HIV fertőzéssel, azonban ez egyes régiókban elérheti a 30%-t is.¹⁷⁸ A WHO adatai alapján Kínában, Indiában és Oroszországban összességében az ilyen megbetegedések majdnem 60%-a.¹⁷⁹ Így az Orosz Föderáció vált a betegség egyik gócpontjává. 2007-ben több mint ötezer új esetet regisztráltak az oroszok.¹⁸⁰

A két betegség kombinációjában szenvedők lényegében gyógyíthatatlannak számítanak az országban, a laboratóriumok és a gyógyszerek hiánya, valamint a kifejezetten költséges kezelés miatt.¹⁸¹ A kezelésekkel azonban nem csak gyógyítani lehet, hanem a kórokozókat mind ellenállóbbakká teszik, így alakultak ki a multirezisztens kórokozók. 1997-ben a probléma olyan méreteket öltött, hogy országszerte szükségessé vált egy fejlesztési terv a kezelés hatékonyabbá tételére.¹⁸² Az egészségügyi rendszer legfőbb hiányossága a tuberkulózis területén, hogy nincs megfelelő integráció a fertőzés-specifikus nyilvános programok és az elsődleges egészségügyi hálózat között.¹⁸³

A betegség sokkal elterjedtebb a fegyverek között, mint az átlagos lakosság körében.¹⁸⁴ Ebben az esetben is párhuzam vonható a HIV fertőzés és a tuberkulózis terjedésében. A fertőzés miatti elhalálozásnak akár harmincszor nagyobb esélye van a börtönökben, mint a

¹⁷⁸ Prof. Bobylev, Sergey N. (2010): Millennium Development Goals in Russia: Looking into the Future, National Human Development Report in Russian Federation 2010, Moszkva, 86.o.

¹⁷⁹ Global tuberculosis control: epidemiology, strategy, financing: WHO report 2009 (2009), WHO Press, Genf, 3.o.

¹⁸⁰ Towards universal access to diagnosis and treatment of multidrug-resistant and extensively drug-resistant tuberculosis by 2015: WHO progress report 2011 (2011), Franciaország, 19.o.

¹⁸¹ Vinokur, A. és kollektív (2001): The TB and HIV/AIDS Epidemics in the Russian Federation, World Bank Technical Paper, no. 510, The World Bank, Washington D.C., Executive summary

¹⁸² <http://www.pih.org/pages/russia-background>, letöltés dátuma: 2011.04.10.

¹⁸³ Global tuberculosis control: epidemiology, strategy, financing: WHO report 2009 (2009), WHO Press, Genf, 143.o.

¹⁸⁴ Vinokur, A. és kollektív (2001): The TB and HIV/AIDS Epidemics in the Russian Federation, World Bank Technical Paper, no. 510, The World Bank, Washington D.C., 10.o.

falakon kívül.¹⁸⁵ Mindez annak ellenére, hogy egy-egy nagyobb intézménynek saját kórháza van, elkülönített résszel a megfertőződött betegek számára, valamint a bekerüléstől számított legkésőbb harmadik napon röntgen vizsgálatot kell készíteni, hogy el tudják különíteni a fertőzötteket. A szabadulóknak lehetőségük van az esetleges kezeléseket folytatni, azonban legtöbbjük nem él ezzel a lehetőséggel, legfőképpen azért, mert a kezelés ezen költségei őket terhelnék és a legtöbb volt fegyenc munkanélküli.¹⁸⁶

¹⁸⁵ Vinokur, A. és kollektív (2001): The TB and HIV/AIDS Epidemics in the Russian Federation, World Bank Technical Paper, no. 510, The World Bank, Washington D.C., 10.o.

¹⁸⁶ Vinokur, A. és kollektív (2001): The TB and HIV/AIDS Epidemics in the Russian Federation, World Bank Technical Paper, no. 510, The World Bank, Washington D.C., 19.-20.o.

Táblázatok

I. TÁBLÁZAT

A LAKOSSÁGSZÁM ALAKULÁSA 1959-2011 KÖZÖTT

ÉVEK	LAKOSSÁG SZÁMA (EZER)	URBÁNUS	RURÁLIS
1959	117534,3	61611,1	55923,2
1960	119045,8	63739,8	55306,0
1965	126309,1	73195,3	53113,8
1970	129941,2	80631,4	49309,8
1975	133633,9	88878,7	44755,2
1979	137409,9	94942,3	42467,6
1980	138126,6	96154,9	41971,7
1985	142539,0	102369,4	40169,6
1989	147021,9	107959,0	39062,9
1990	147665,1	108736,2	38928,9
1991	148273,7	109405,1	38868,6
1992	148514,7	109357,7	39157,0
1993	148561,7	108668,4	39893,3
1994	148355,9	108304,8	40051,1
1995	148459,9	108321,7	40138,2
1996	148291,6	108310,6	39981,0
1997	148028,6	108187,8	39840,8
1998	147802,1	108110,8	39691,3
1999	147539,4	108053,2	39486,2
2000	146890,1	107419,5	39470,6
2001	146303,6	107071,7	39231,9
2002	145649,3	106725,3	38924,0
2003	144963,6	106321,2	38642,4
2004	144168,2	105818,4	38349,8
2005	143474,2	104719,3	38754,9
2006	142753,5	104104,8	38648,7
2007	142221,0	103778,4	38442,6
2008	142008,8	103773,0	38235,8
2009	141904,0	103690,4	38213,6
2010	141914,5	103705,3	38209,2

2011	143056,4	105741,9	37314,4
-------------	----------	----------	---------

Forrás: saját szerkesztés

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/01/weodata/weorept.aspx?pr.x=29&pr.y=9&sy=1990&ey=2016&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=922%2C111&s=NGDPDPC&grp=0&a=>, letöltés dátuma: 2011.04.15.

II. TÁBLÁZAT

ABORTUSZOK SZÁMA 1000 ÉLVE SZÜLETÉSRE OROSZORSZÁGBAN ÉS AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN

	Oroszország	USA
1995	2028	350
2000	1688	324
2002	1392	319
2005	1189	n.a.
2006	1069	n.a.

Forrás: http://www.gks.ru/bgd/regl/b08_69/IssWWW.exe/Stg/02-13.htm, letöltés dátuma: 2011.03.27.

III. TÁBLÁZAT

ANYASÁGI TÁMOGATÁS

	2006 előtti összeg (rubel)	2006 utáni összeg (rubel)
Első gyermek	700	1500
Második gyerek	1500	3000
Második születés után	125 000	250 000 (infláció miatt már 350 000)

Forrás: Ketyeg az orosz demográfiai bomba, <http://oroszvilag.hu/?t1=sajtoszemle&hid=1102>, letöltés dátuma: 2011.03.17.

	1997	2000	2005	2007	2008	2009	2010
Az Oroszországi	597651	359330	177230	286956	281614	279907	191656

IV. TÁBLÁZAT

BEVÁNDORLÁS OROSZORSZÁGBA 1997-2010 KÖZÖTT

Föderációba bevándorlók száma összesen							
A FÁK-							
államok	547386	326561	163101	263277	261179	261495	171840
összesen							
Országszági	232907	124903	51945	40258	39964	38820	37563
Föderációból	138231	74748	30760	51492	49064	45920	27508
Üzbegisztán	39620	40810	30436	52802	43518	42539	24100
Kirgizisztán	13752	15536	15592	24731	24014	23265	20901
Örményország	19123	15951	7581	30751	35216	35753	19890
Tádzsikisztán	23053	11043	4717	17309	20717	27028	18188
Azerbajdzsán	29878	14906	4600	20968	23331	22874	14500
Moldávia	13750	11652	6569	14090	15519	16433	11814
Belarusz	17575	10274	6797	6030	5865	5517	4894
Türkmenisztán	16501	6738	4104	4846	3962	3336	2283
Távolabbi országok összesen	50265	32769	14129	23679	20444	18412	19716
Grúzia	24517	20213	5497	10595	8806	7454	5245
Németország	2379	1753	3025	3164	3134	2585	2621
Kína	2861	1121	432	1687	1177	770	1380
Vietnam	261	182	114	921	714	950	921
Izrael	1626	1508	1004	1094	1002	861	814
Lettország	5658	1785	726	887	716	664	811
USA	668	439	396	578	551	575	653
Észtország	3483	786	432	508	476	538	637
Törökország	176	164	86	315	373	443	562
Litvánia	1785	945	360	537	455	443	433
Görögország	183	182	200	260	289	240	298
Afganisztán	208	288	60	212	278	217	236
Bulgária	750	245	118	207	190	174	216
Finnország	140	83	129	172	174	141	178
Olaszország	46	47	46	152	126	129	163
Spanyolország	43	10	49	39	91	108	140
Kanada	73	50	99	118	105	98	110
Ausztrália	57	27	30	38	31	39	49
Svédország	32	14	23	39	30	37	44
Egyéb országok	5319	2927	1303	2156	1726	1946	4205

Forrás: saját szerkesztés, Rosstat(2011), Rosijskij Statiszticeskij Ezsegodnik, 112. o.adatai, Rosstat (2012)

Statiszticeszkij spavocsnyik 9.

V. TÁBLÁZAT

KIVÁNDORLÁS OROSZORSZÁGBÓL 1997-2010 KÖZÖTT

kivándorlók száma összesen							
A Fák- államok összesen	143675	80510	35418	30726	25542	20326	21206
Kazahsztán	25364	17913	12437	10211	7483	7232	7329
Ukrajna	69116	35601	12640	10536	8941	5737	6278
Fehéroroszorszá- g	18928	13276	6034	5302	3954	2573	2899
Azerbajdzsán	4302	3187	1274	1355	1258	1130	1111
Üzbegisztán	7370	3086	595	722	948	677	834
Örményország	2578	1519	620	728	1032	983	698
Tádzsikisztán	2474	1158	434	464	637	610	694
Kirgizisztán	6296	1857	473	668	648	674	641
Moldávia	5715	2237	786	629	551	648	617
Türkmenisztán	1532	676	125	111	90	62	105
Távolabbi országok összesen	89312	65210	34380	16287	13966	12132	12372
Németország	48363	40443	21458	6486	4916	4115	3725
USA	9087	4793	4040	2108	1722	1440	1461
Izrael	12873	9407	1745	1202	1040	894	947
Finnország	923	1142	737	692	620	685	517
Kanada	1333	841	628	571	516	457	497
Grúzia	3286	1802	691	603	572	629	459
Olaszország	193	273	249	254	254	265	300
Spanyolország	106	160	320	388	348	318	296
Kína	1222	658	456	56	53	57	248
Észtország	702	385	225	280	301	223	206
Ausztrália	297	176	209	139	202	172	184
Litvánia	1162	376	213	276	215	173	153
Törökország	356	104	85	78	81	101	147
Lettország	636	365	211	271	226	167	139
Svédország	151	195	110	137	157	102	128
Bulgária	668	180	124	132	163	125	112
Görögország	886	314	155	116	98	80	92
Vietnam	385	33	45	22	31	21	32
Afganisztán	146	25	11	12	16	11	14
Egyéb országok	6537	3538	2668	2464	2435	2097	2715

Forrás: saját szerkesztés, Rosstat(2011), Rosijskij Statiszticeskij Ezsegodnik, 112. o.adatai, Rosstat (2012)

Statiszticeszkij spavocsnyik 9.o. adatai alapján

Demográfiai térképek

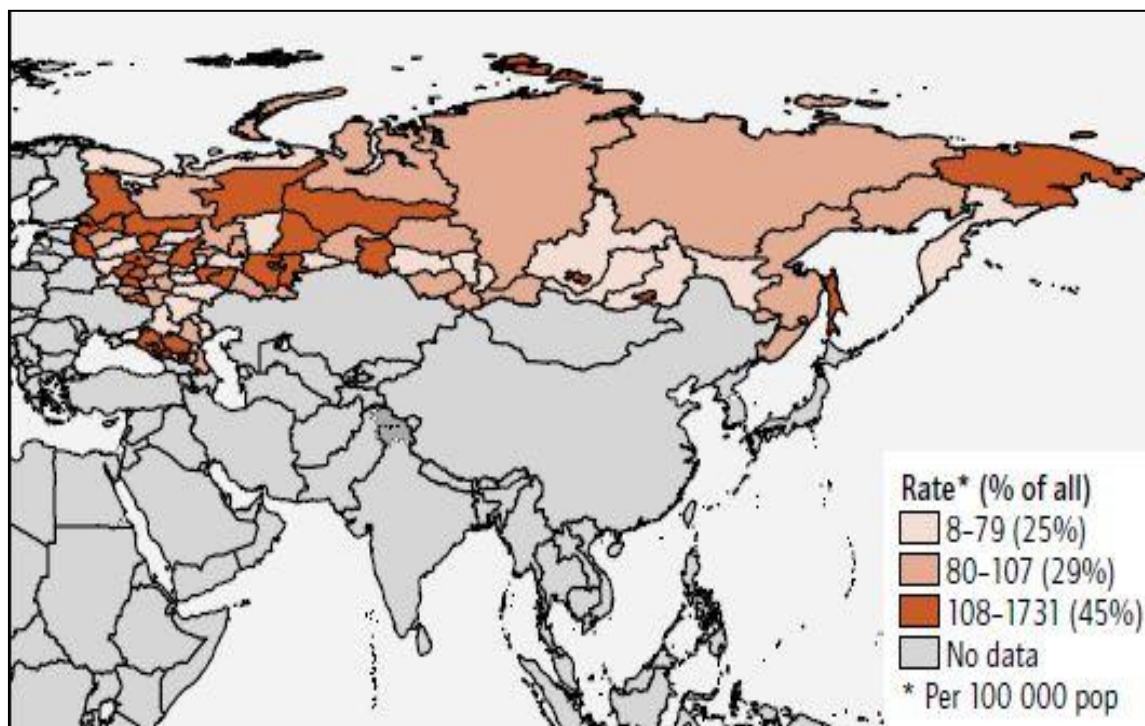
I. ÁBRA

A HIV FERTŐZÉS GYAKORISÁGA 100 000 FŐRE VETÍTVE

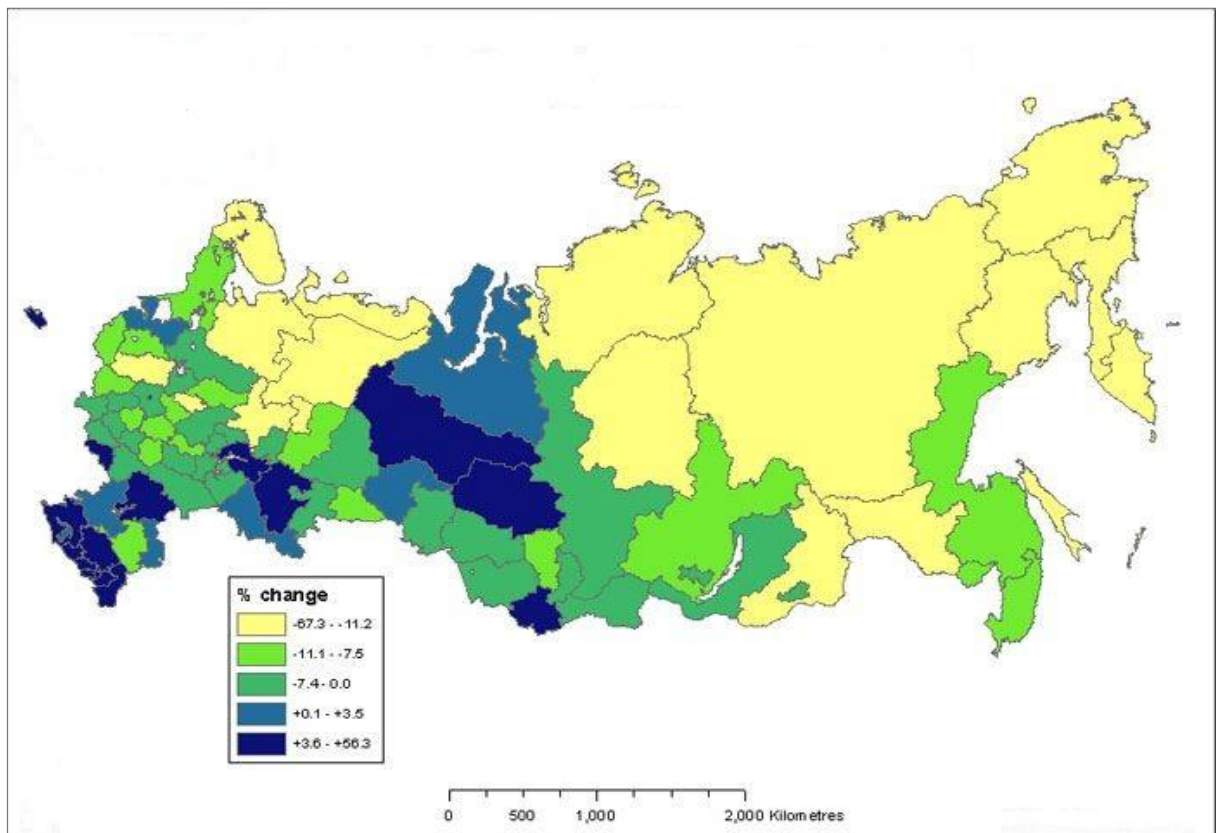
Forrás: http://www.dni.gov/nic/PDF_GIF_otherprod/HIVAIDS/HIV_fig_5.jpg, letöltés ideje: 2011.03.25.

A TUBERKULÓZISSAL FERTŐZÖTT BETEGEK ARÁNYA A TÁRSADALOMBAN 100 000 FŐRE
VETÍTVE

Forrás: Global tuberculosis control: epidemiology, strategy, financing: WHO report 2009 (2009), WHO Press, Genf, 141. o.

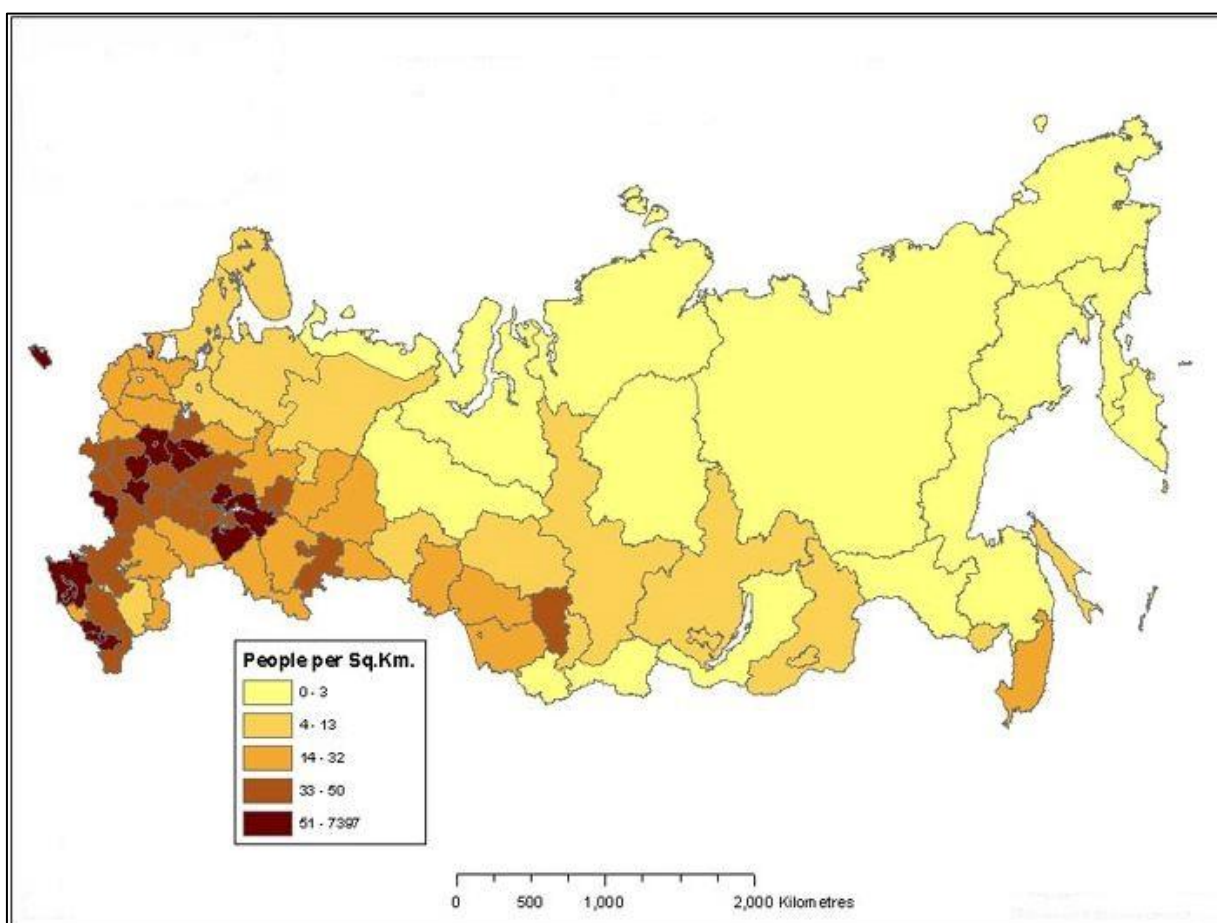
AZ OROSZ LAKOSSÁG SZÁZALÉKOS VÁLTOZÁSA 1989 ÉS 2002 KÖZÖTT

Forrás:

<http://www.geog.le.ac.uk/russianheartland/DemographicMaps/images/PopulationMaps/SubjectRegionMaps/3PopulationChange89.jpg>, letöltés dátuma: 2011.05.02.

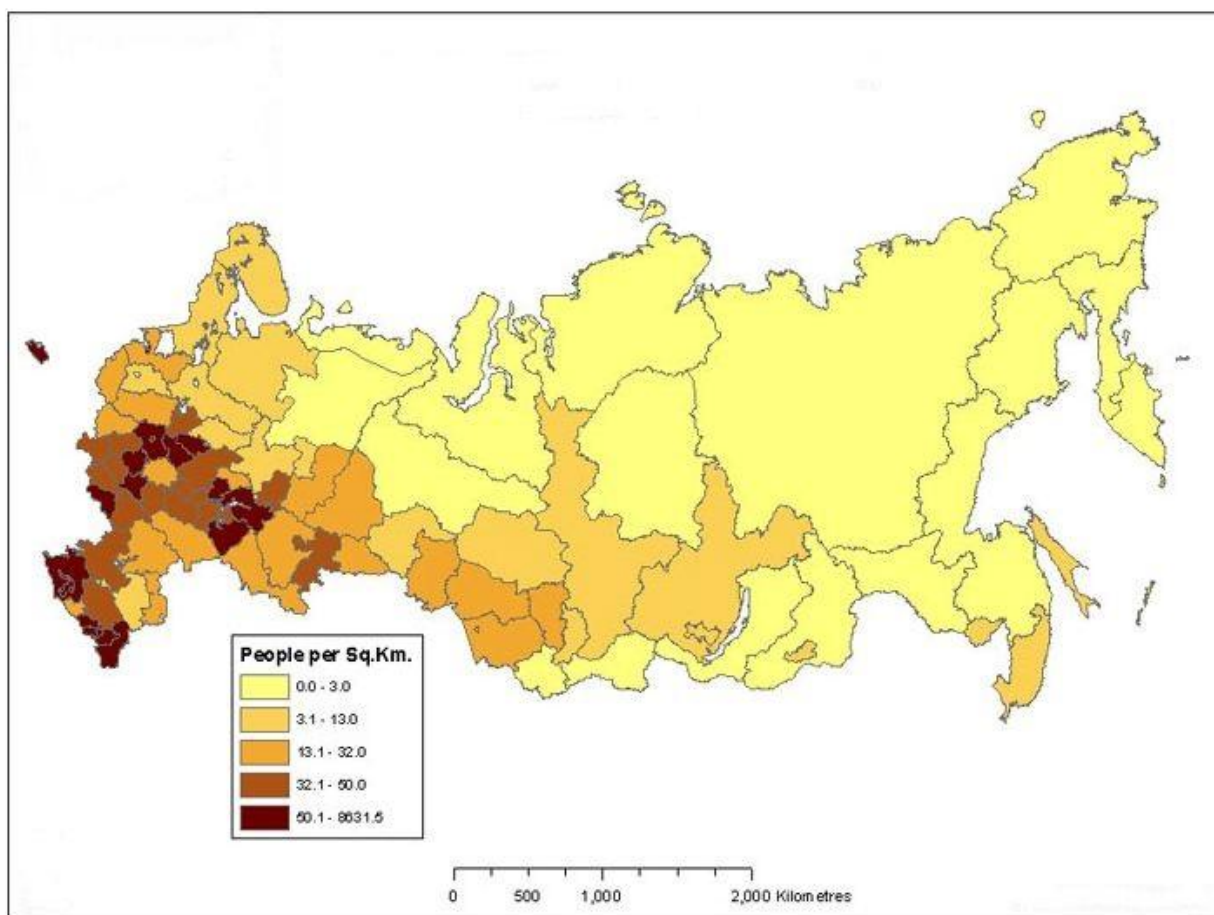
OROSZORSZÁG NÉPSŰRŰSÉGE RÉGIÓK SZERINT 1989-BEN

Forrás:

<http://www.geog.le.ac.uk/russianheartland/DemographicMaps/images/PopulationMaps/SubjectRegionMaps/3PopulationChange89.jpg>, letöltés dátuma: 2011.05.02.

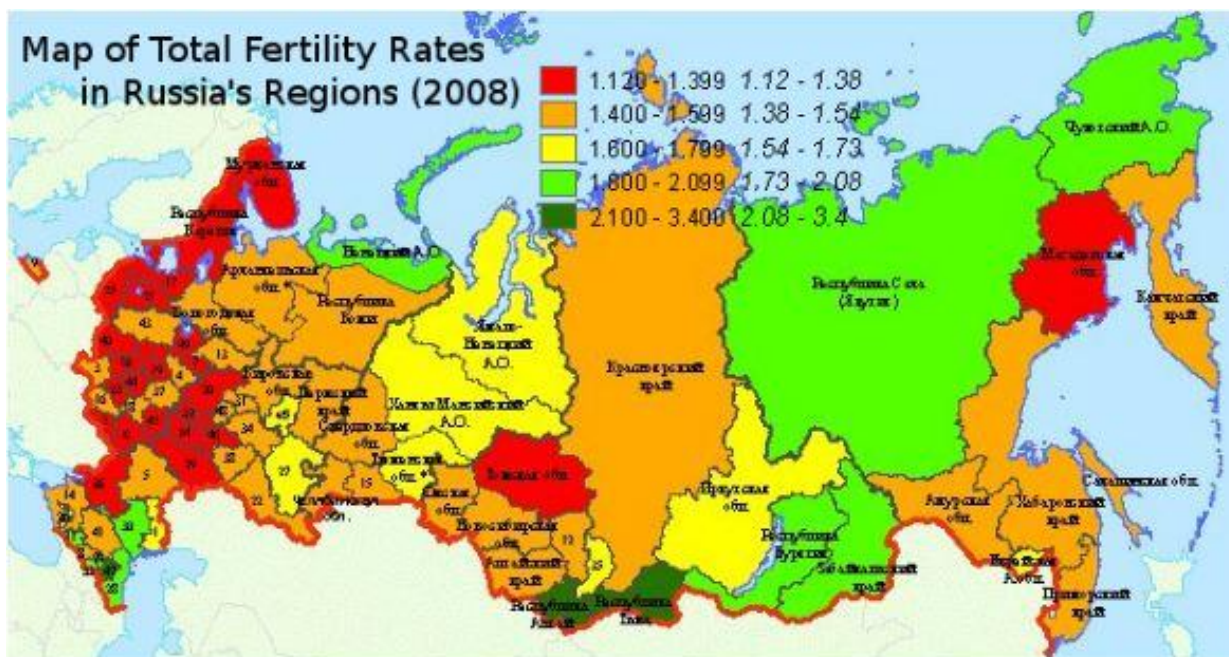
OROSZORSZÁG NÉPSÚRÚSÉGE RÉGIÓK SZERINT 2002-BEN

Forrás:

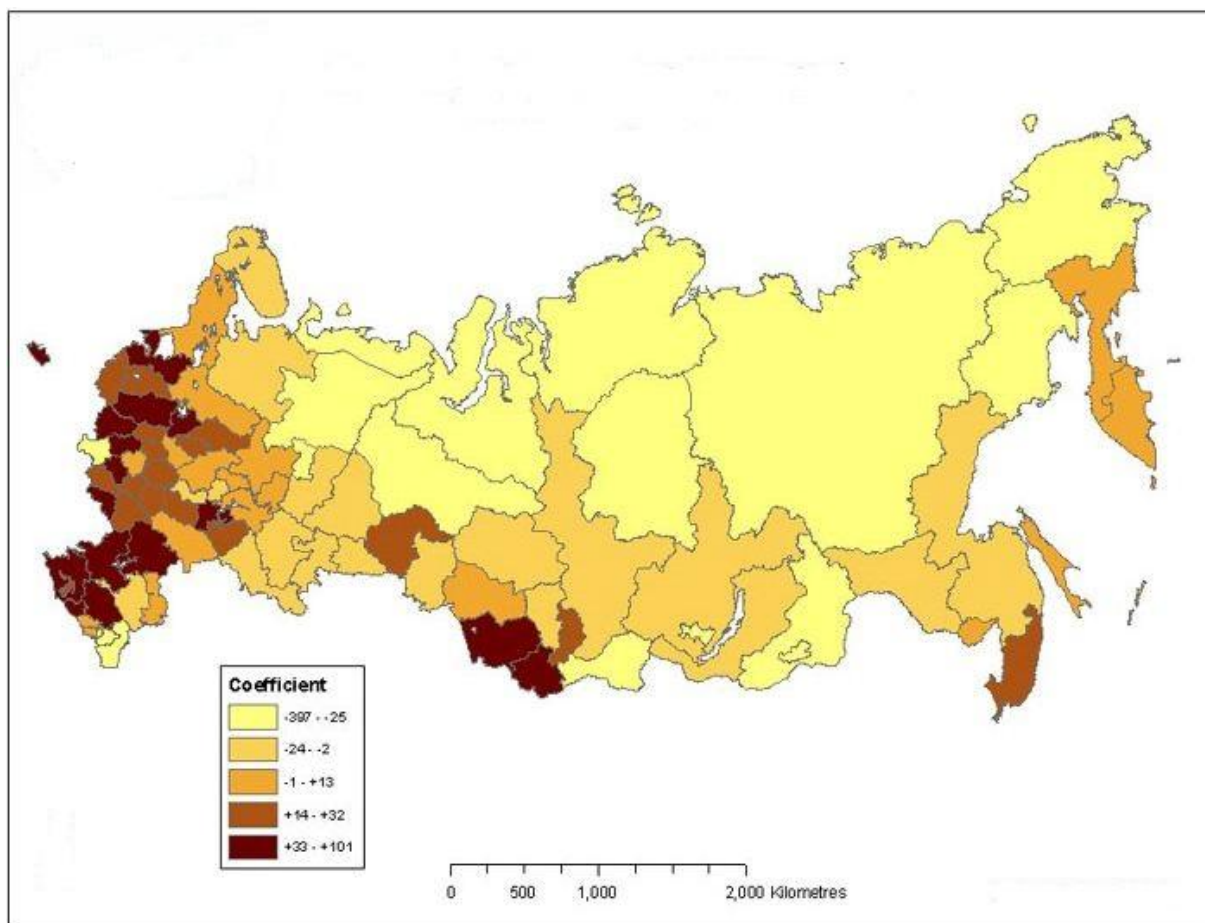
<http://www.geog.le.ac.uk/russianheartland/DemographicMaps/images/PopulationMaps/SubjectRegionMaps/2PopulationDensity2002.jpg>, letöltés dátuma: 2011.05.02.

TERMÉKENYSÉGI RÁTA OROSZORSZÁG RÉGIÓIBAN (2008)

Forrás: <http://www.sublimeoblivion.com/2009/12/07/myths-russia-demography/>, letöltés dátuma: 2011.05.02.

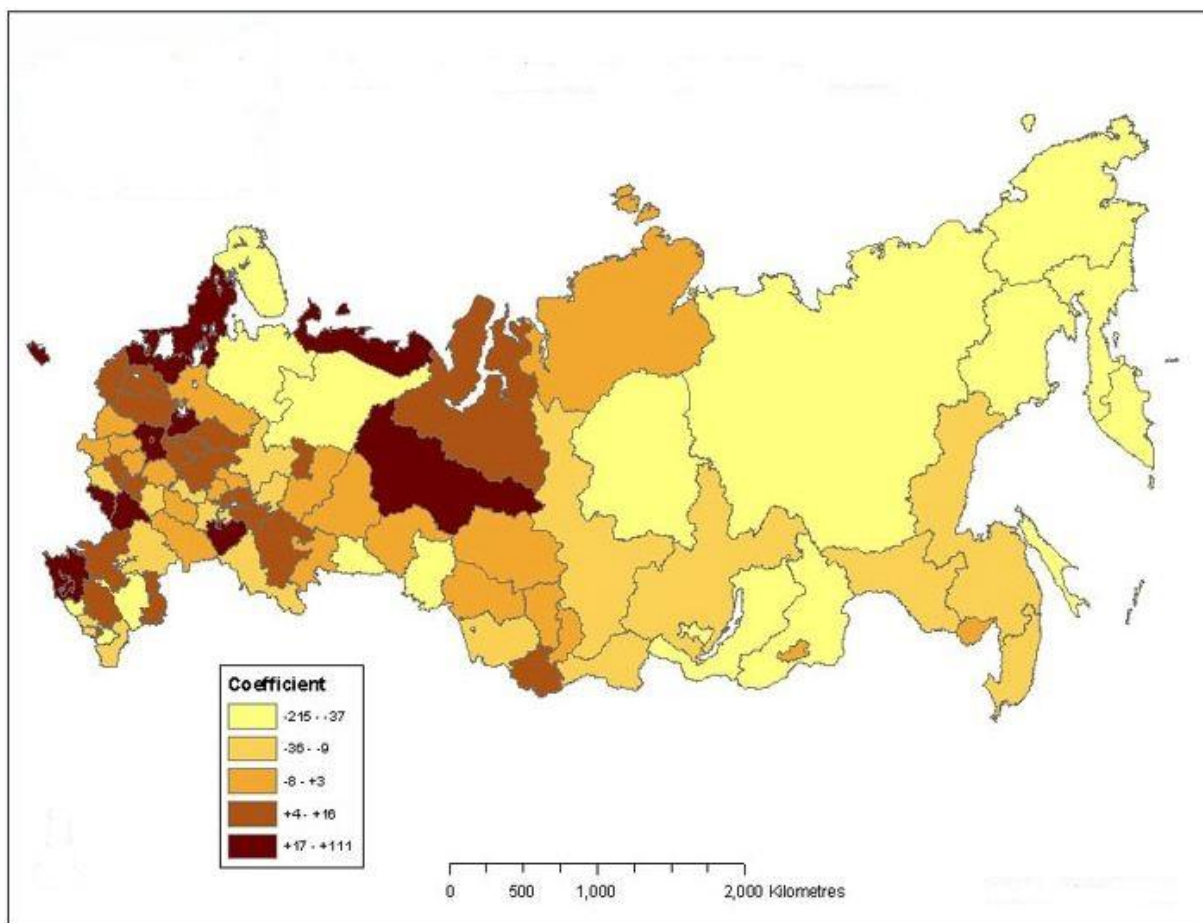
MIGRÁCIÓS KOEFFICIENS OROSZORSZÁG RÉGIÓIBAN 10 000 FŐRE VETÍTVE (1990)

Forrás:

<http://www.geog.le.ac.uk/russianheartland/DemographicMaps/images/PopulationMaps/SubjectRegionMaps/3PopulationChange89.jpg>, letöltés dátuma: 2011.05.02.

MIGRÁCIÓS KOEFFICIENS OROSZORSZÁG RÉGIÓIBAN 10 000 FŐRE VETÍTVE (2002)

Forrás:

<http://www.geog.le.ac.uk/russianheartland/DemographicMaps/images/PopulationMaps/SubjectRegionMaps/3PopulationChange89.jpg>, letöltés dátuma: 2011.05.02.